

WATERSCHAPSSPIEGEL 2012

Waterschappen onderling vergeleken

WATERSCHAPSSPIEGEL 2012

Waterschappen onderling vergeleken

VOORWOORD

In *Waterschapsspiegel 2012* doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij de afgelopen jaren hebben bereikt. Hoe gaat het met de zorg voor droge voeten, schoon en voldoende water in Nederland? Waterschappen zijn de enige overheid in Nederland die hun prestaties in een dergelijke sectorbrede rapportage presenteren.

Wij kunnen trots zijn. De waterschappen zijn goed op weg om de doelen op het gebied van waterveiligheid, voldoende water, waterkwaliteit en de afvalwaterzuivering te realiseren. We zijn bovendien vol op stoom met het uitvoeren van de afspraken uit het Bestuursakkoord Water. Ondanks de extra taken die wij hebben overgenomen van het Rijk, houden wij de lastenontwikkeling gematigd, zodat het waterbeheer voor burgers en bedrijven betaalbaar blijft. Tegelijkertijd houden wij de investeringen op peil om Nederland veilig, bewoonbaar en leefbaar te houden. Om onze taken ook in de toekomst goed uit te kunnen voeren, werken we dagelijks aan nieuwe technieken, bijvoorbeeld om slimmer en goedkoper onze dijken te bouwen en ons water te zuiveren.

Ook dit jaar hebben alle waterschappen weer meegedaan aan deze vergelijking. Met z'n allen hebben we veel tijd en energie gestoken in deze vergelijking. Het resultaat mag er zijn. Daar hoeven we niet bescheiden over te doen. Doordat alle waterschappen meedoen, kunnen we over de volle breedte van elkaar leren. En daar kunnen ook andere sectoren weer van leren. De vergelijking heeft een extra dimensie gekregen, omdat het de derde vergelijking in deze vorm is. Daardoor zijn er waardevolle vergelijkingen in de tijd mogelijk.

Ik daag alle bestuurders, managers en medewerkers van waterschappen uit om met deze vergelijkingsrapportage aan de slag te gaan. Laat u inspireren. Kijk op welke onderdelen andere waterschappen het beter doen. Ga met die waterschappen in gesprek en werk aan verbeteringen. Wees kritisch, maar zoek niet alleen naar verbetering. Erken successen en vier die ook. Maar bovenal: durf te leren.

Huub Hieltjes

Bestuurslid Unie van Waterschappen

SAMENVATTING

In deze derde landelijke vergelijkingsrapportage *Waterschapsspiegel 2012* doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij in de afgelopen jaren hebben bereikt. De rapportage geeft ook aan welke verbeterpunten de waterschappen de komende jaren willen gaan oppakken.

Waterschapsspiegel 2012 heeft als doel de leden van de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen inzicht te geven in de prestaties van het eigen waterschap in relatie tot het gemiddelde van de branche en ten opzichte van de prestaties en ontwikkelingen van andere waterschappen. Deze doelstelling sluit aan bij twee belangrijke aspecten van de Waterschapswet, namelijk het vergroten van de transparantie en de versterking van de rol van het algemeen bestuur bij de waterschappen.

Uit de rapportage blijkt dat de waterschappen hun prestaties de afgelopen jaren op veel onderdelen hebben verbeterd. De kosten en daarmee de lastendruk voor de burger zijn beperkt gebleven, dankzij efficiënter werken en samenwerking. De rapportage geeft ook aan dat we er nog niet zijn. Ook de komende jaren moet er nog veel werk worden verzet. Op enkele onderdelen blijven de prestaties van de waterschappen achter bij de ambities, bijvoorbeeld bij het op orde brengen van de waterkeringen, de aanpak van wateroverlast en het verbeteren van de waterkwaliteit. Deze onderdelen willen we verbeteren, daarom krijgen zij de komende jaren extra aandacht van de hele sector.

Resultaten op een rij

Waterschapsspiegel 2012 laat op hoofdlijnen zien welke prestaties de waterschappen in de periode 2009-2011 hebben geleverd.

Waterschappen geven uitvoering aan het Bestuursakkoord Water

De waterschappen geven volop uitvoering aan de afspraken zoals die in 2011 in het Bestuursakkoord Water zijn vastgelegd. Waterschappen zoeken hierbij naar samenwerking, zowel onderling als met gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat, om van elkaar te leren en het werk efficiënter te kunnen doen. Waterschappen zetten zich in om de afgesproken doelmatigheidswinst te realiseren en zo de lastenstijging voor burgers en bedrijven beperkt te houden. De eerste resultaten over 2011 laten zien dat de prestaties van de waterschappen op niveau blijven en dat de lastenontwikkeling binnen de marges van de afspraken uit het Bestuursakkoord blijft.

Waterschappen komen hun afspraken na

De waterschappen zijn goed op weg om de beleidsdoelen op het gebied van waterveiligheid, voldoende water, waterkwaliteit en afvalwaterzuivering te realiseren. Er wordt hard gewerkt om de programma's met maatregelen uit te voeren. Daarnaast zetten de waterschappen flinke stappen om de beheerinstrumenten, zoals leggers en peilbesluiten, op orde te brengen.

Waterschappen werken aan innovatie en duurzaamheid

De waterschappen bundelen de krachten om samen met andere overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven te werken aan nieuwe technologieën en werkwijzen. In het kader van het Klimaatakkoord voeren zij doelen uit op het gebied van energiebesparing, het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen en duurzaamheid.

Waterschappen verbeteren hun dienstverlening

De waterschappen stellen de belangen van burgers en bedrijven centraal en richten hun dienstverlening hierop in. Waterschappen ontwikkelen gezamenlijke servicenormen, waaraan hun dienstverlening minimaal moet voldoen. Daarnaast spannen zij zich in om vergunningaanvragen, klachten en bezwaarschriften tijdig af te handelen.

Ambities op een rij

Waterschapsspiegel biedt de waterschappen inzicht in de eigen prestaties en in de ontwikkeling ten opzichte van die van andere waterschappen. De rapportages signaleren waar de prestaties van de sector achterblijven bij de doelstellingen en verwachtingen. Op deze terreinen worden verbeterpunten benoemd, die de waterschappen de komende periode samen oppakken.

Bescherming tegen water

Voortvloeiend uit de doelstelling van 2010 hebben de waterschappen de afgelopen jaren de primaire waterkeringen getoetst aan de veiligheidsnormen. Dit betekent dat de waterschappen tijdig kunnen beginnen aan de volgende stap van de toetsingsronde: het op het juiste beschermingsniveau brengen van de primaire keringen. In totaal voldoet ruim 1.000 km (30%) van de duinen en dijken nog niet aan de veiligheidsnormering. De ambitie is dat in 2018 alle verbeteringsmaatregelen zijn uitgevoerd. De waterschappen hebben de afgelopen jaren ook de veiligheid van de regionale waterkeringen onderzocht. In 2011 was in totaal bijna 8.000 km (80%) van deze keringen getoetst en bleek 1.800 km (23%) niet te voldoen aan de normering. Ook hiervoor worden de komende jaren verbeteringsmaatregelen uitgevoerd. De waterschappen dienen voor de primaire en regionale keringen te beschikken over leggers. Een legger is een juridisch beheerinstrument, waarin de functionele eisen (vorm, afmeting, constructie) en onderhoudsverplichtingen van de waterkeringen zijn vastgelegd. Uit de prestaties over 2011 blijkt dat 85% en 44% van de leggers van respectievelijk de primaire en regionale waterkeringen actueel is. De ambitie van de waterschappen is dat in 2015 in totaal 95% van de leggers actueel is.

Voldoende water

De waterschappen hebben ook de afgelopen jaren weer vooruitgang geboekt bij het bestrijden van wateroverlast. Inmiddels voldoet 99% van het gebied aan de normering. Voor de komende jaren verwachten de waterschappen enige vertraging in de uitvoering. Dit komt vooral doordat de uitvoering vaak gekoppeld is aan de (her)inrichting van het stedelijk en landelijk gebied, die door de verslechterde economische omstandigheden en wijzigingen in het natuurbeleid stil is komen te vallen. Voor het peilbeheer in polders en droogmakerijen (ruim 50% van Nederland) moeten waterschappen peilbesluiten opstellen. In 2011 beschikten de waterschappen voor 71% van deze gebieden over actuele peilbesluiten, een stijging van 12% ten opzichte van 2009. De ambitie is dat in 2015 minimaal 80% van de peilbesluiten actueel is.

Schoon water

De kwaliteit van het oppervlaktewater is de laatste jaren gestaag verbeterd, maar de ambitie van de waterschappen ligt hoger. Het terugdringen van schadelijke stoffen in het oppervlaktewater blijft echter een zaak van lange adem. Waterschappen hebben zelf maar beperkt invloed op de vervuilingbronnen. Ook de kwaliteit van zwemwater is de afgelopen jaren verder gestegen. In 2011 voldeed 91% van het zwemwater aan de Europese richtlijn.

Zuiver afvalwater

Ook in 2011 waren de prestaties in de afvalwaterzuivering goed. Het gemiddelde zuiveringsrendement bedroeg 87% en in bijna 98% van de situaties werd voldaan aan de lozings-eisen. De ambitie is om deze prestaties onveranderd hoog te houden en tegelijkertijd te werken aan kostenbesparing. De waterschappen werken intensief samen met gemeenten, om te besparen op investeringen en uitvoeringskosten in de afvalwaterketen. De waterschappen willen deze samenwerking verder versterken en streven naar een verdere reductie van de kosten in de afvalwaterketen. De ambitie is om samen met gemeenten besparingen in de afvalwaterketen te realiseren, die oplopen tot in totaal € 380 miljoen in 2020.

Energie en duurzaamheid

De waterschappen hebben de afgelopen jaren een besparing gerealiseerd van 2% per jaar. In 2011 bedroeg het percentage duurzame energie dat de waterschappen zelf produceren 25%. De ambitie is dat de waterschappen in 2020 40% van de eigen energiebehoefte opwekken. In 2010 hebben de waterschappen 85% van hun producten duurzaam ingekocht. Dit is fors boven de doelstelling van 50%, maar nog beneden de ambitie van 100% duurzaam inkopen in 2015.

Innovatie

Het waterbeheer vandaag de dag vraagt om vernieuwing en kennisontwikkeling. Nieuwe concepten en technologieën zijn nodig om tegen aanvaardbare kosten invulling te geven aan de watertaken veiligheid, droge voeten en voldoende en schoon water. Waterschappen willen de krachten bundelen om hier samen met kennisinstellingen en bedrijven invulling aan te geven. De initiatieven rond de Energie- en Grondstoffen-fabriek, om energie en grondstoffen terug te winnen uit afvalwater, laten zien wat er in relatief korte tijd door samenwerking op innovatiegebied kan worden bereikt.

Financiën

De lastenontwikkeling van de waterschappen blijft binnen de bandbreedte die is afgesproken in het Bestuursakkoord Water. Ondanks de noodzakelijke forse investeringen hebben de waterschappen de lastenstijging voor burgers en bedrijven in 2011 en 2012 weten te beperken tot het inflatieniveau. Dit gebeurt bijvoorbeeld door besparingen door te voeren in het waterbeheer en de afvalwaterzuivering, maar ook door de kosten van de belastingheffing te verlagen door samen te werken. Zowel op korte als lange termijn zien de waterschappen hiervoor nog steeds kansen. Voorbeelden zijn de samenwerking met gemeenten en Rijkswaterstaat, maar ook gezamenlijke inkoop en aanbestedingen.

Dienstverlening

Er is een duidelijke verbetering zichtbaar in het tijdig afhandelen van vergunningaanvragen. Dit percentage bedroeg in 2011 87%. De ambitie is om het percentage 'tijdig afgehandeld' de komende jaren te verhogen naar minimaal 90%. Ondanks de verkorting van de afhandelingstermijn van dertien naar zes weken, is het percentage bezwaren tegen de belastingaanslag dat tijdig is afgehandeld in 2011 gestegen naar 92%.

INHOUD

Voorwoord	3
Samenvatting	5
1. Inleiding	11
1.1 Waterschappen	11
1.2 Waterschapspeil en bedrijfsvergelijkingen	12
1.3 Leren & verbeteren	13
1.4 Leeswijzer	13
2. Waterveiligheid	15
2.1 Beleidsontwikkelingen	15
2.2 Primaire waterkeringen	16
2.3 Regionale waterkeringen	19
2.4 Leggers en beheerregisters	20
2.5 Muskusrattenbeheer	22
2.6 Calamiteitenzorg	23
2.7 Kosten inrichting en beheer waterkeringen	23
3. Voldoende water	27
3.1 Beleidsontwikkelingen	27
3.2 Peilbeheer op orde	28
3.3 Wateroverlast voorkomen	29
3.4 Watertekort/zoetwatervoorziening	31
3.5 Groen-blauwe diensten	31
3.6 Kosten aanleg en beheer watersystemen	33
4. Schoon water	37
4.1 Beleidsontwikkelingen	37
4.2 Waterkwaliteit	38
4.3 Zwemwaterkwaliteit	41
4.4 Synergie met ILG en NBW	41
5. Zuiver afvalwater	45
5.1 Beleidsontwikkelingen	45
5.2 Afnameverplichting	46
5.3 Zuiveringsprestatie	47
5.4 Kosten zuiveringsbeheer	49
6. Bestuursakkoord Water: doelmatigheid en samenwerking	53
6.1 Beleidsontwikkelingen	53
6.2 Afspraken doelmatigheidsverbetering	53
6.3 Resultaten doelmatigheidsthema's	54
7. Financiën	59
7.1 Investerings	59
7.2 Exploitatiekosten	61
7.3 Omvang en inzet reserves	61
7.4 Weerstandsvermogen	62
7.5 Kwijtschelding	62
7.6 Perceptiekosten	63

8.	Dienstverlening	65
8.1	Klanttevredenheid	65
8.2	Vergunningen, bezwaarschriften en klachtenafhandeling	66
9.	Maatschappelijk verantwoord	71
9.1	Klimaat en energie	71
9.2	Innovaties	75
9.3	Inkoop en aanbesteding	76
9.4	Integriteit	78
9.5	Internationale samenwerking	79
Bijlagen:		81
1.	Gebiedskenmerken	82
2.	Investeringen (2011)	83
3.	Netto kosten (2011)	84
4.	Tarieven waterschapsbelastingen (2012)	86

1. INLEIDING

In deze derde landelijke vergelijkingsrapportage *Waterschapspiegel 2012* doen de waterschappen collectief verslag van de resultaten die zij in de afgelopen jaren hebben bereikt. De rapportage geeft ook aan welke verbeterpunten de waterschappen de komende jaren willen gaan oppakken.

Waterschapsspiegel 2012 heeft als doel de leden van de algemene en dagelijkse besturen van de waterschappen inzicht te geven in de prestaties van het eigen waterschap in relatie tot het gemiddelde van de branche en ten opzichte van de prestaties en ontwikkelingen van andere waterschappen. Deze doelstelling sluit aan bij twee belangrijke aspecten van de Waterschapswet, namelijk het vergroten van de transparantie en de versterking van de rol van het algemeen bestuur bij de waterschappen.

Op basis van deze vergelijkingsrapportage is een verkorte rapportage opgesteld, *Waterschapspeil 2012, landelijke trends en ontwikkelingen*. Hiermee presenteren de waterschappen de brancheprestaties van de sector als geheel. *Waterschapspeil 2012* wordt aangeboden aan de relaties en partners van de waterschappen, zoals de leden van de Eerste en Tweede Kamer, ministeries, koepelorganisaties, provincies en gemeenten.

Ook in de toekomst zullen de waterschappen op deze wijze verslag blijven doen van hun prestaties. In 2011 is een evaluatie uitgevoerd en is er een actieprogramma opgesteld om meer rendement uit de rapportages te kunnen halen. Zo is er gewerkt

aan de verbetering van de kwaliteit, vergelijkbaarheid en ontsluiting van de gegevens. Dit heeft geresulteerd in een aangescherpte uitvraag, een uitgebreidere controle van de gegevens, een nauwere samenwerking met de deskundigen van de waterschappen en een nieuw datasysteem om de gegevens online te presenteren.

1.1 Waterschappen

Een waterschap is een overheidslichaam met een eigen gekozen bestuur dat uitsluitend taken op het terrein van de waterstaatszorg vervult. Dit is een wezenlijk verschil met het takenpakket van de drie andere overheden Rijk, provincies en gemeenten. De waterschappen zijn op regionaal en lokaal niveau verantwoordelijk voor de waterstaatszorg. Die zorg bestaat uit drie taken:

Waterveiligheid

De bescherming van ons land tegen overstromingen is letterlijk en figuurlijk van levensbelang. Tweederde deel van ons land zou regelmatig overstromen als er geen duinen en waterkeringen zouden zijn die beschermen tegen stormvloed van zee en hoog water van de rivieren. In dit gebied wonen ruim 12 miljoen mensen, ligt € 2.000 miljard aan beschermde waarde en wordt 80% van ons nationaal inkomen verdiend. Het zijn de waterschappen die de zee- en rivierdijken en de duinen nauwgezet onderhouden en waar nodig versterken.

Voldoende water en droge voeten

Naast het beschermen tegen overstromingen hebben de waterschappen ook de taak om de hoeveelheid water te reguleren. Het gaat hierbij om het handhaven van het afgesproken waterpeil, het voorkomen van wateroverlast, bijvoorbeeld bij extreme regenval, of het aanvoeren van water in droge perioden.

Schoon water

De waterschappen zorgen ervoor dat het oppervlaktewater schoon is, dat de aan water gebonden natuur een kans krijgt en dat mensen langs, op en in het water kunnen recreëren. Daarnaast zijn de waterschappen verantwoordelijk voor het zuiveren van huishoudelijk en industrieel afvalwater, zodat het water uiteindelijk weer op het oppervlaktewater kan worden geloosd.

Het zorgen voor voldoende water en het streven naar schoon oppervlaktewater maken deel uit van het zogenoemde watersysteembeheer. Doordat de verantwoordelijkheid voor het beheer van de alle regionale watertaken bij één partij ligt, kunnen de waterschappen een goede waterkwaliteit en -kwantiteit waarborgen.

1.2 Waterschapsspiegel en bedrijfsvergelijkingen

In *Waterschapsspiegel 2012* komen in de eerste plaats de kerntaken van de waterschappen aan de orde: de bescherming tegen overstromingen, de zorg voor voldoende en schoon water en de zuivering van afvalwater. Daarnaast gaat de vergelijking in op de investeringsuitgaven en kosten van de waterschappen, de kwaliteit van de dienstverlening en diverse aspecten op het terrein van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Nieuw in deze rapportage zijn de ontwikkelingen in het kader van de doelmatige samenwerking en innovaties.

Bedrijfsvergelijkingen

Waterschapsspiegel is in feite een bedrijfsvergelijking, waarin waterschappen hun beleidseffecten, prestaties en kosten tegen elkaar afzetten. Bedrijfsvergelijkingen zijn instrumenten om de bedrijfsvoering en de transparantie te verbeteren. Zo krijgen de waterschappen meer inzicht in hun functioneren en de kosten van hun werk. Dat stelt hen in staat hun bedrijfsvoering te verbeteren. Bovendien geven de waterschappen zo collectief inzicht in hun prestaties. Daarnaast bieden de waterschappen met hun bedrijfsvergelijkingen een hoge mate van transparantie op verschillende niveaus: internationaal, landelijk en regionaal.

De waterschappen hebben inmiddels een lange traditie met bedrijfsvergelijkingen. Twintig jaar geleden werden al de eerste bedrijfsvergelijkingen opgesteld. Kenmerkend is deelname aan *Waterschapsspiegel* en de bedrijfsvergelijkingen vrijwillig is en dat alle waterschappen meedoen.

Een bedrijfsvergelijking staat nooit op zichzelf, maar is altijd gekoppeld aan een bepaald doel en aan een bepaalde doelgroep. Figuur 1.2.1 geeft het 'Huis van de bedrijfsvergelijkingen' weer met de samenhang, de doelgroepen en de doelstellingen van de verschillende bedrijfsvergelijkingen.

Waterschapspeil en *Waterschapsspiegel 2012* vormen samen het dak van het huis. Het onderste deel bestaat uit *Waterschapsspiegel*, het bovenste door *Waterschapspeil*. *Waterschapsspiegel* en *Waterschapspeil* hebben als doel eens per twee jaar transparantie te bieden en verantwoording af te leggen over de prestaties en ontwikkelingen. Daarnaast zijn er momenteel meerdere bedrijfsvergelijkingen die specifiek gericht zijn op het zuiveringsbeheer, watersysteembeheer en de zorg voor de waterkeringen. Deze vergelijkingen, die de pijlers zijn onder *Waterschapsspiegel 2012*, worden afwisselend eens per drie tot vier jaar uitgevoerd en zijn vooral gericht op het van elkaar leren en het verbeteren van de werkprocessen.

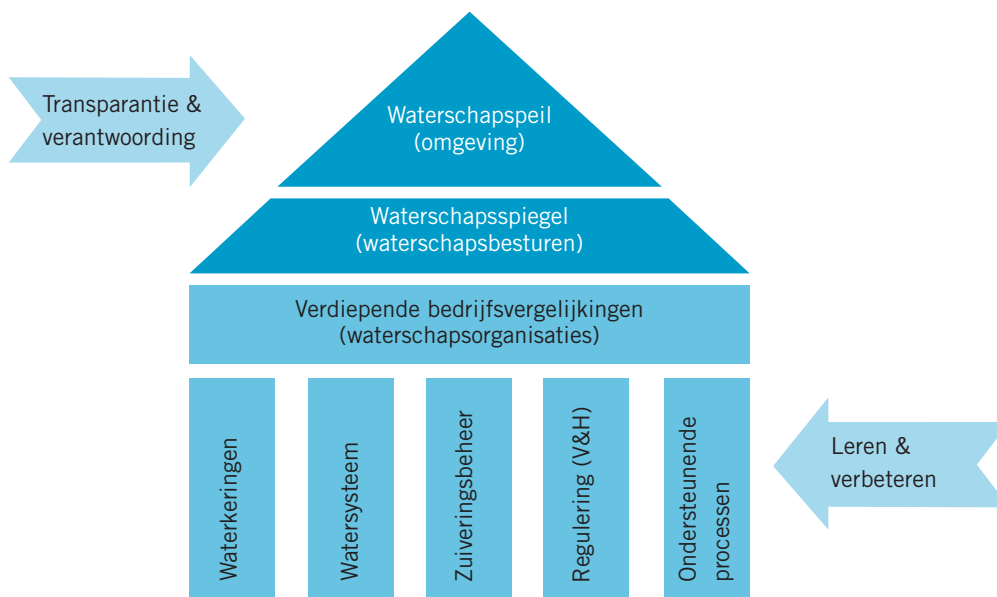

Fig. 1.2.1 Huis van de bedrijfsvergelijkingen

Deze bedrijfsvergelijkingen zijn dan ook bij uitstek instrumenten om verschillen in prestaties tussen waterschappen nader te analyseren en indien nodig om te zetten in verbeteractiviteiten. Vanwege de toenemende behoefte aan inzicht in de lastenontwikkeling wordt sinds 2012 jaarlijks in het voorjaar ook een aparte rapportage uitgebracht waarin een overzicht van de belastinginkomsten en tarieven van de waterschappen wordt gepresenteerd.

Totstandkoming Waterschapsspiegel 2012

Waterschapsspiegel 2012 is een verdere doorontwikkeling van de eerdere rapportages uit 2009 en 2010. De basis van *Waterschapsspiegel 2012* zijn de gegevens over de prestaties van de waterschappen over 2011, zoals aangeleverd en gevalideerd door de waterschappen. Waar mogelijk en relevant zijn er trends geschetst of vergelijkingen gemaakt met de gegevens over 2007 en 2009.

1.3 Leren en verbeteren

Het leren van de eigen prestaties in vergelijking met die van andere waterschappen is een belangrijke drijfveer voor het uitvoeren van bedrijfsvergelijkingen. Het spreekt voor zich dat hiervoor de cijfers juist, volledig en onderling vergelijkbaar moeten zijn. Daar wordt aan de voorkant met de waterschappen veel energie in gestoken. Ook is het essentieel dat de verzamelde data goed toegankelijk zijn, zodat ze ook echt door de waterschappen kunnen worden gebruikt. Om van de bedrijfsvergelijkingen te kunnen leren is het belangrijk dat er een klimaat binnen de organisaties is dat ruimte biedt om te leren en dat er een platform is waar de resultaten met elkaar worden gedeeld en de wereld achter de cijfers kan worden besproken. In de Visie op Bedrijfsvergelijkingen uit 2011 is afgesproken om het 'leren en verbeteren' de komende jaren een impuls te geven door leerkringen op te zetten waarin waterschappen hun ervaringen met elkaar delen en in gezamenlijkheid werken aan verbeteringen.

In de eerdere rapportages van *Waterschapsspiegel 2007 en 2009* zijn leer- en verbeterpunten opgenomen, die de waterschappen gezamenlijk wilden oppakken. Veel van deze punten hebben een langjarig perspectief en zijn daarom nog steeds van toepassing, ook al is er de afgelopen jaren de nodige vooruitgang geboekt. Het gaat dan om:

1. Het gebied dat voldoet aan de normering voor wateroverlast is gestegen naar 99%, maar de verwachting is dat in 2015 nog niet alle knelpunten zijn opgelost.
2. Het gebied met een actueel peilbesluit is gestegen tot 71%, maar blijft nog achter bij de doelstelling van minimaal 80%.
3. De verbetering van de chemische en ecologische waterkwaliteit is een kwestie van een lange adem. Het aantal waterlichamen dat voldoet is de afgelopen jaren toegenomen, maar nog onvoldoende om op korte termijn aan de doelen te voldoen.
4. De samenwerking in de afvalwaterketen om te besparen op de zuiveringskosten loopt op schema, maar blijft ook de komende jaren volop aandacht vragen.
5. Het aandeel vergunningen dat binnen de gestelde termijn wordt afgehandeld is gestegen naar 87%, maar de ambitie is op minimaal 90% gesteld.

De waterschappen hebben de afgelopen periode tijdig de toetsing van de primaire waterkeringen uitgevoerd, waardoor dat verbeterpunt uit 2009 komt te vervallen. Ook is de doelstelling uit 2009 bereikt om de perceptiekosten terug te brengen tot 5% van de belastingopbrengsten. In het kader van het verbeteren van de dienstverlening worden er inmiddels door de waterschappen gezamenlijke servicenormen ontwikkeld. Hoewel de waterschappen bij het zuiveringsbeheer nog steeds streven naar een percentage van minimaal 99% bij het voldoen aan de lozingseisen, is dit niet langer een collectief verbeterpunt.

Aan de hand van de ontwikkelingen in de prestaties over 2011 zijn er twee nieuwe onderwerpen waarvan de prestaties achterblijven bij de ambities:

6. De waterschappen zijn druk bezig om de leggers van de primaire en regionale waterkeringen op orde te brengen, maar met respectievelijk 85% en 44% blijft het percentage vastgestelde leggers nog achter bij de doelstelling van 95% voor 2015.
7. Het aandeel duurzame energieproductie van de waterschappen is met ruim 1% per jaar gestegen en is in 2011 opgelopen tot 25% voor de totale sector. Ondanks alle inspanningen is dit onvoldoende om ervoor te zorgen dat de waterschappen in 2020 voor 40% zelfvoorzienend zijn.

Als start van de nieuwe leercyclus worden alle hiervoor genoemde leer- en verbeterpunten met de waterschappen besproken en geprioriteerd. Daarbij wordt gekeken welke punten de komende periode samen worden opgepakt en welke ambities de waterschappen daarbij willen bereiken. In de volgende rapportage van *Waterschapsspiegel in 2014* zal verslag worden gedaan van de bereikte resultaten.

1.4 Leeswijzer

In de hoofdstukken 2 tot en met 5 van deze rapportage leest u wat de waterschappen in de periode 2007 tot en met 2011 hebben gerealiseerd op hun kerntaken. Hoofdstuk 6 schetst de ontwikkelingen rond het Bestuursakkoord Water en de daarin afgesproken intensivering van de samenwerking en doelmatigheidswinst. Hoofdstuk 7 geeft u inzicht in de financiële ontwikkelingen. In hoofdstuk 8 vindt u cijfers over de dienstverlening aan de belanghebbenden van de waterschappen. En in het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 9, zijn verschillende onderwerpen op het gebied van 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen' benoemd. In de bijlagen is de basisinformatie over de waterschappen opgenomen. In bijlage 1 de algemene gebiedskenmerken, in bijlage 2, 3 en 4 de financiële achtergrondgegevens. De waterschappen zijn in de grafieken gerangschikt op alfabet, waarbij het voorvoegsel 'waterschap' of 'hoogheemraadschap' is weggelaten. Dit om de leesbaarheid van de grafieken te bevorderen. In afwijking van eerdere rapportages is bij het berekenen van gemiddelden uitgegaan van een gewogen gemiddelde als de gegevens van de waterschappen zijn uitgedrukt in percentages en de weegfactoren duidelijk zijn. Verder kunnen de waterschappen de gegevens voor het eerst ook online inzien via www.wsp.waves.databank.nl

2. WATERVEILIGHEID

Het beleid voor de waterveiligheid in Nederland richt zich van oudsher op de bescherming tegen overstromingen (preventie) door middel van waterkeringen (duinen, dijken en kades). Voor Nederland is dit een belangrijke taak, omdat tweederde deel van ons land regelmatig zou overstromen als er geen waterkeringen zouden. In dit gebied wonen ruim 12 miljoen mensen, ligt € 2.000 miljard aan beschermde waarde en wordt 80% van ons nationaal inkomen verdiend.

Bij waterkeringen maken we onderscheid in primaire en regionale keringen. Primaire waterkeringen (duinen, dijken) beschermen ons land tegen het water van de zee, de grote rivieren en het IJssel- en Markermeer. Waterschappen hebben zo'n 90% van de primaire waterkeringen in Nederland en zorgen daarmee in belangrijke mate voor veiligheid en bescherming tegen het water¹. Regionale waterkeringen zijn bijvoorbeeld boezemkaden, dijken langs kanalen en kleine rivieren, compartimenteringsdijken en zomerkaden, die vooral zijn bedoeld om wateroverlast vanuit regionale wateren te voorkomen.

Voordat op de prestaties van de waterschappen op het gebied van preventie tegen overstromingen wordt ingegaan, worden enkele ontwikkelingen belicht die in de toekomst invloed hebben op deze taak.

2.1 Beleidsontwikkelingen

Ontwikkelingen als zeespiegelrijzing, bodemdaling, groei van de bevolking en toenemende economische waarde hebben geleid tot het besef dat preventie alleen niet meer volstaat. Het Nationaal Waterplan (2009) gaat daarom uit van 'meerlaagsveiligheid': preventie blijft voorop staan (eerste laag), maar daarnaast moet meer aandacht worden geschonken aan ruimtelijke planning (tweede laag) en rampenbestrijding (derde laag), waardoor slachtoffers en schade bij overstromingen kunnen worden beperkt.

Deze beleidslijn sluit aan bij het advies van de Tweede Deltacommissie uit 2008 (Commissie Veerman) over de maatregelen die nodig zijn om Nederland te wapenen tegen de gevolgen van de klimaatverandering en in het bijzonder tegen de stijgende zeespiegel. Dit advies wordt verder uitgewerkt in het Deltaprogramma, dat in 2015 moet leiden tot een vijftal Deltabeslissingen. De Deltabeslissingen vormen daarmee de hoofdlijnen voor het waterbeleid in de komende jaren.

Een belangrijk onderdeel van het Deltaprogramma is het onderzoek naar nieuwe veiligheidsnormen. Door bevolkingsgroei en toenemende economische investeringen voldoen de huidige normen niet meer overal. Aanvankelijk was aangekondigd dat in 2011 een principebesluit zou worden genomen over de nieuwe normen voor de overstromingskans per dijkkring. Dat is niet gebeurd, maar er zijn wel drie aandachts-

¹ De overige 10% van de primaire waterkeringen wordt door Rijkswaterstaat beheerd.

gebieden voor aanpassing van de norm aangewezen: het Rivierengebied, Almere en delen van Rijnmond-Drechtsteden. Bij de uitwerking van nieuwe normen wordt uitgegaan van een overstromingsrisicobenadering. In het project Veiligheid Nederland in Kaart (VNK) brengen de waterschappen samen met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de provincies de risico's en de mogelijke gevolgen van een overstroming in Nederland in beeld.

Deze risicobenadering sluit goed aan op de door de Europese Unie (EU) vastgestelde richtlijn voor overstromingsrisico's (ROR), waarin óók aandacht wordt gevraagd voor het beoordelen van overstromingsrisico's. De richtlijn schrijft voor dat de lidstaten vóór eind 2015 per stroomgebied een Overstromingsrisicobeheerplan hebben vastgesteld. Vervolgens dienen de daarin opgenomen plannen te worden uitgevoerd en iedere zes jaar te worden geëvalueerd en bijgesteld.

De uitwerking van de nieuwe normen en van de benodigde maatregelen vindt plaats in regioprocessen binnen het Deltaprogramma. Daarbij ligt er een drievoudige opgave:

- voldoen aan de huidige normen;
- meegroeien met klimaatverandering en zeespiegelstijging;
- implementeren van nieuwe normen.

Voor het voldoen aan de huidige normen is de derde toetsing van de primaire waterkeringen een belangrijke indicatie. Van de dijkvakken en kunstwerken die onvoldoende scores, wordt een belangrijk deel aangepakt in de lopende uitvoeringsprogramma's (1^e en 2^e Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, Zwakke Schakels kust, Project Zeeweringen). Voor de andere projecten stellen de waterkeringbeheerders een nieuw Hoogwaterbeschermingsprogramma (nHWBP) op. Dit programma heeft geen einddatum, maar wordt een zogenaamd voortrollend programma, waar steeds nieuwe inzichten aan toegevoegd worden. In het Bestuursakkoord Water is afgesproken, dat de waterschappen de helft bijdragen aan de financiering van het nHWBP; de andere helft blijft voor rekening van het Rijk. Door deze veranderde rol zijn de waterschappen ook nauwer betrokken bij het opstellen en beheren van het programma.

In het Bestuursakkoord Water zijn ook afspraken gemaakt over de overdracht van waterkeringen van Rijkswaterstaat naar de waterschappen, en andersom. Uitgangspunt is dat alle dijkkringen in hun geheel in beheer bij de waterschappen komen en de voorliggende waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat. De algemene filosofie is dat het beheer en onderhoud van dijkdelen efficiënter uitgevoerd kan worden als het gehele beheer en onderhoud van een bepaald dijkvak door het waterschap kan worden uitgevoerd. De waterschappen en de Rijkswaterstaatregio's zijn gevraagd om aan de hand van deze filosofie, aangevuld met een aantal criteria en een lijst met dijkvakken, met elkaar te overleggen of er werkelijk tot overdracht gekomen kan worden.

Sinds de doorbraak van een veendijk bij Wilnis in 2003 heeft het beheer van de regionale waterkeringen veel aandacht gekregen. Inmiddels zijn door alle provincies normen voor de

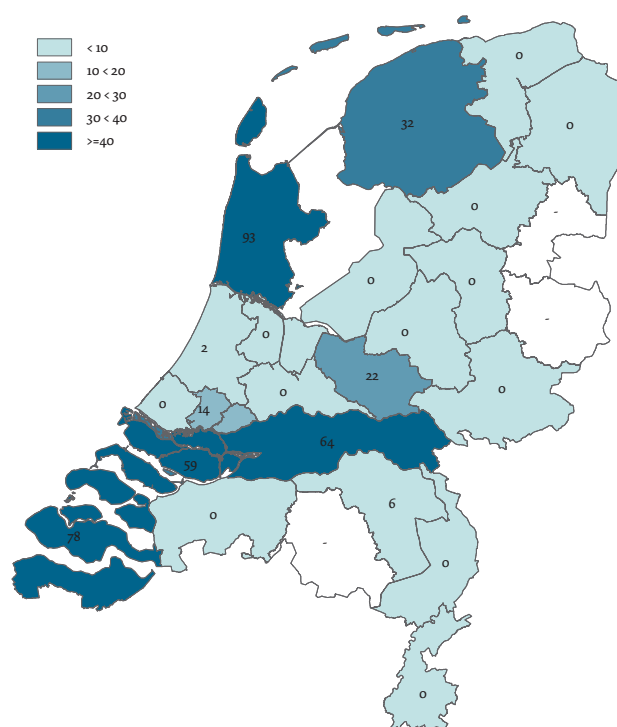
regionale waterkeringen vastgesteld en hebben de waterschappen een eerste toetsing uitgevoerd. In het Onderzoeksprogramma Regionale Waterkeringen wordt nieuwe kennis over deze waterkeringen ontwikkeld, waarbij de veendijken bijzondere aandacht krijgen. De komende jaren wordt de toetsing verder gedetailleerd. Gelijktijdig worden de waterkeringen die niet voldoen verbeterd. De datum waarop deze werkzaamheden gereed moeten zijn, verschilt per provincie.

2.2 Primaire waterkeringen

De waterschappen hebben in totaal ruim 3.500 km primaire waterkeringen in beheer. De spreiding van de lengte waterkeringen over de waterschappen verschilt behoorlijk. Drie waterschappen hebben een beheergebied dat niet grenst aan buitenwater en hebben daardoor geen verantwoordelijkheid voor het beheren van primaire waterkeringen. Het betreft de waterschappen Velt en Vecht, Regge en Dinkel en De Dommel. Deze waterschappen dragen overigens wel financieel bij aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In bijlage 1 zijn de kerngegevens over de waterkeringen van de waterschappen te vinden.

Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform de Waterwet toetsen de waterschappen de waterkeringen elke zes jaar. Na de eerste toetsing in 2001 en de tweede toetsing in 2006 is een uitvoeringsprogramma opgesteld. Het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) had een looptijd van 2008-2015, maar is inmiddels verlengd tot en met 2017. In het kader van het HWBP-1 en HWBP-2 moeten de waterschappen nog 370 km versterken, verdeeld over tien waterschappen. Het zwaartepunt van de werkzaamheden ligt bij vier waterschappen.

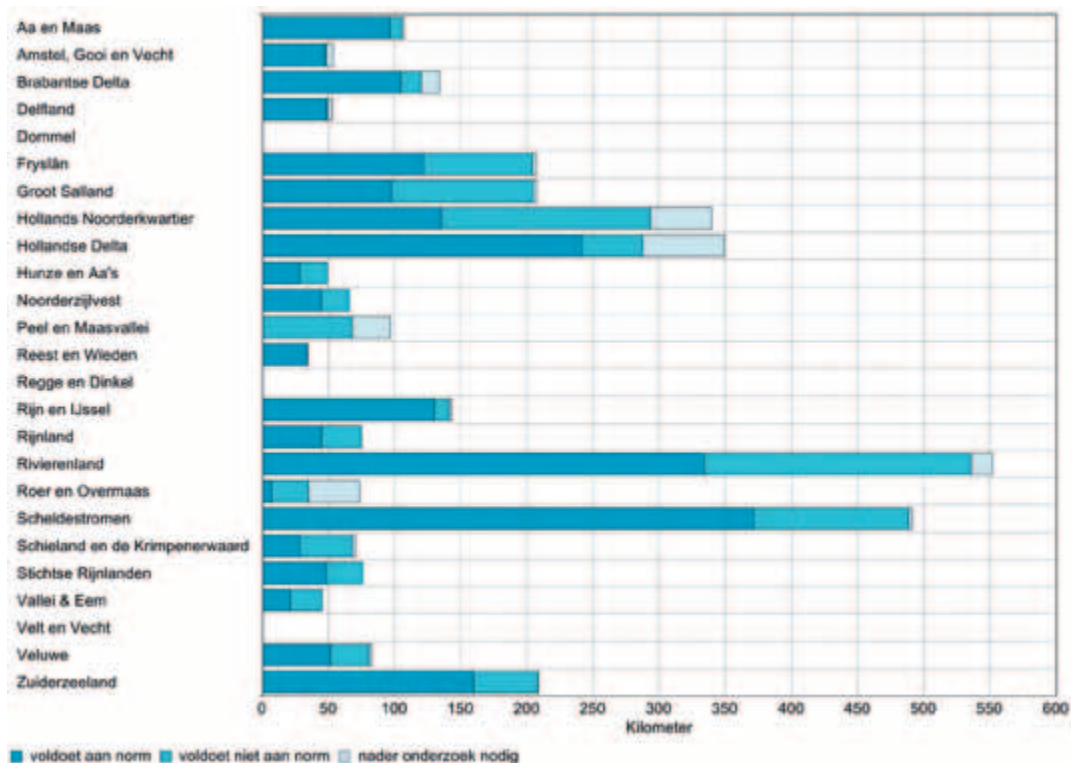

Figuur 2.2.1. Lengte primaire waterkering dat nog versterkt moet worden [km]

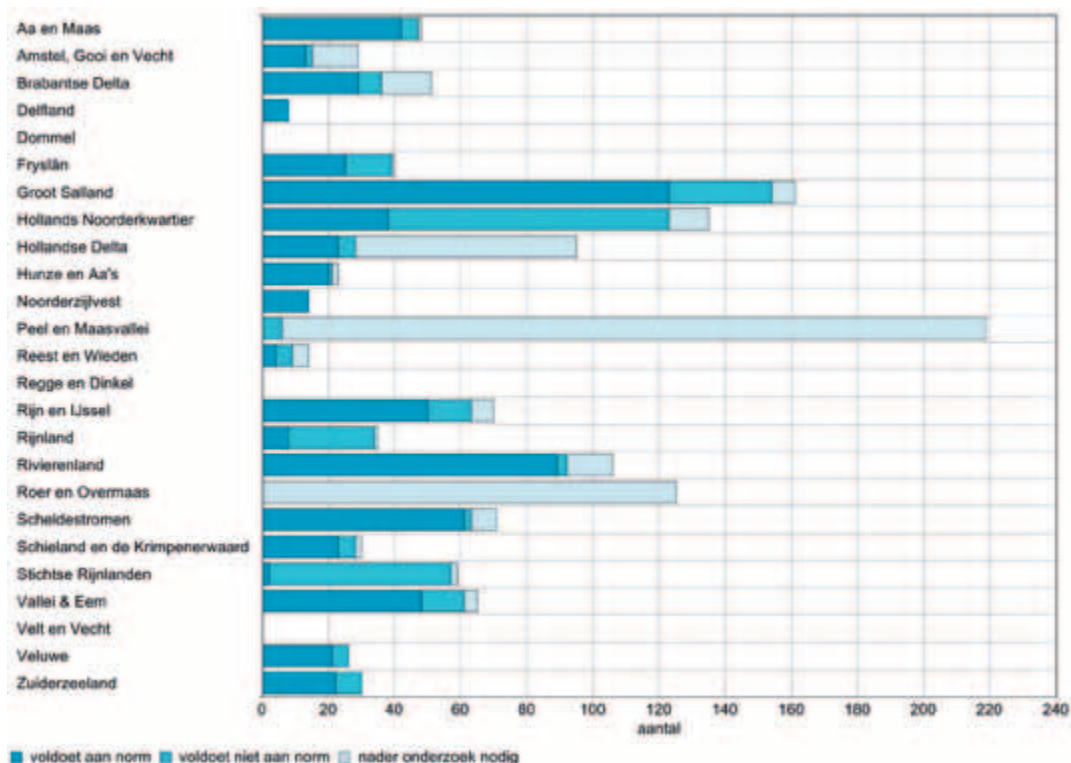
Eind 2011 verwachtte alleen Hollands Noorderkwartier nog na 2017 werkzaamheden uit te voeren. In figuur 2.2.1 is aangegeven hoeveel kilometer primaire waterkeringen nog versterkt moeten worden.

Derde toetsingsronde

Inmiddels is de derde toetsing van de primaire waterkeringen afgerond. De resultaten hiervan zijn in 2011 in de vorm van een Landelijke Rapportage Toetsing aangeboden aan de Tweede Kamer. Een belangrijk doel was het terugbrengen van het percentage 'geen oordeel' in de resultaten. Dit doel is

Figuur 2.2.2 Resultaten derde landelijke toetsing primaire waterkeringen (2011) ²

Figuur 2.2.3 Resultaten derde landelijke toetsing primaire waterkeringen (2011) ³

^{2/3} De waterschappen De Dommel, Regge en Dinkel en Velt en Vecht hebben geen primaire keringen in beheer

INNOVATIE

DIJKWACHT
APPLICATIE

**Deze applicatie geeft zoveel rust dat wij
ongestoord ons eigenlijke werk kunnen doen.**

Otto de Vente, dijkwachtkoördinator Waterschap Groot Salland

Project	Dijkwachtoapplicatie
Initiatiefnemer(s)	Waterschap Groot Salland
Thema	Waterveiligheid

De dijkwacht van Waterschap Groot Salland is een echte voorloper in automatisering op maat. Met speciaal ontwikkelde software wordt mogelijke schade aan waterkeringen efficiënter dan ooit vastgelegd. Wanneer bij een langere periode van hoog water vrijwillige dijkwachters worden ingezet, staan de postcommandanten 'aan de dijk' continu in contact met het districts- en hoofdkantoor. Daar kan men online meekijken. Gesignaleerde knelpunten worden direct over de kaarten van het GIS-systeem gelegd, zodat prioriteiten snel en accuraat kunnen worden gesteld. De stroomlijning van informatie zorgt voor meer rust en (dus) minder kans op fouten. Bovendien: elke melding krijgt één-op-één respons en dat werkt motiverend. De applicatie heeft zijn meerwaarde inmiddels in de praktijk bewezen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Otto de Vente

T 038 - 4557412 M ovente@wgs.nl

gehaald. Naar de overblijvende dijkgedeelten en kunstwerken met 'geen oordeel' wordt onderzoek gedaan in de verlengde derde toetsronde, die in 2013 gereed moet zijn. Inmiddels bekijken de beheerders hoe de afgekeurde trajecten kunnen worden opgenomen in het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma (nHWBP). Gelijktijdig wordt ook nog hard gewerkt aan de uitvoering van de projecten uit het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) en in het programma Ruimte voor de Rivier. De vierde toetsronde start in 2017, als er naar verwachting duidelijkheid is over de nieuwe veiligheidsnormen. In figuur 2.2.2 zijn de resultaten van de derde toetsingsronde opgenomen in kilometers (Bron: *Derde Landelijke Rapportage Toetsing, IVW, november 2011*).

In figuur 2.2.3 staan de resultaten van de kunstwerken. Dit maakt ook duidelijk dat de opgave per waterschap sterk kan verschillen. Volgens de landelijke rapportage voldeed 2.195 van de ruim 3.500 km primaire waterkeringen aan de normen.

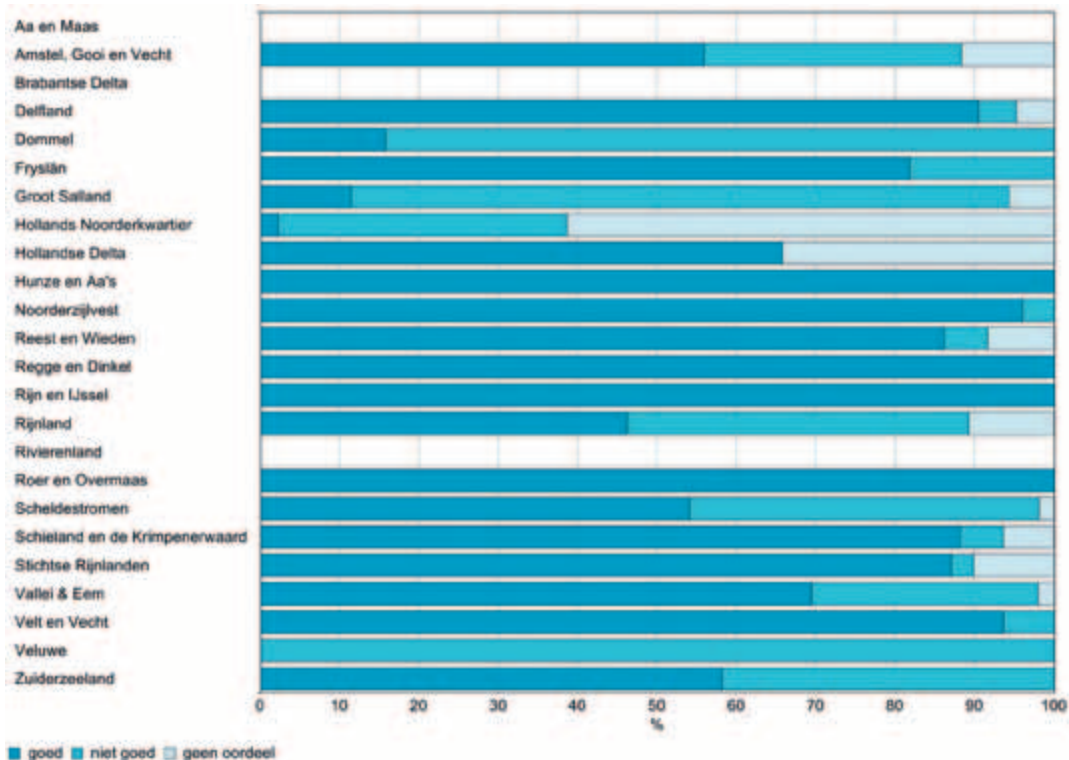
Dat er nog steeds (meer) waterkeringen moeten worden aangepast, heeft twee hoofdoorzaken:

- Voor het eerst maken ook C-waterkeringen⁴ deel uit van de lopende toetsronde. Van de ruim 3.500 km primaire waterkeringen is circa 700 km voor het eerst getoetst.
- Er worden strengere eisen gesteld aan de waterkeringen door voortschrijdende technisch-wetenschappelijke inzichten, zeespiegelstijging, hogere rivierafvoeren en zwaardere stormen.

2.3 Regionale waterkeringen

Regionale waterkeringen zijn niet-primaire waterkeringen die zijn opgenomen in de legger en keur van een waterschap en/of zijn aangewezen op basis van de provinciale verordening. Regionale waterkeringen bieden bescherming tegen wateroverlast vanuit regionale wateren. Waterschappen hebben in totaal zo'n 14.000 km niet-primaire waterkeringen in beheer. Hiervan is zo'n 10.000 km voorzien van een veiligheidsnorm op basis van een provinciale verordening. De verschillen per waterschap zijn groot, variërend van enkele kilometers in hoog Nederland tot vele honderden kilometers in West- en Noord-Nederland. Waterschap Peel en Maasvallei beheert als enige geen (genormeerde) regionale waterkeringen. De aantallen per waterschap zijn te vinden in bijlage 1.

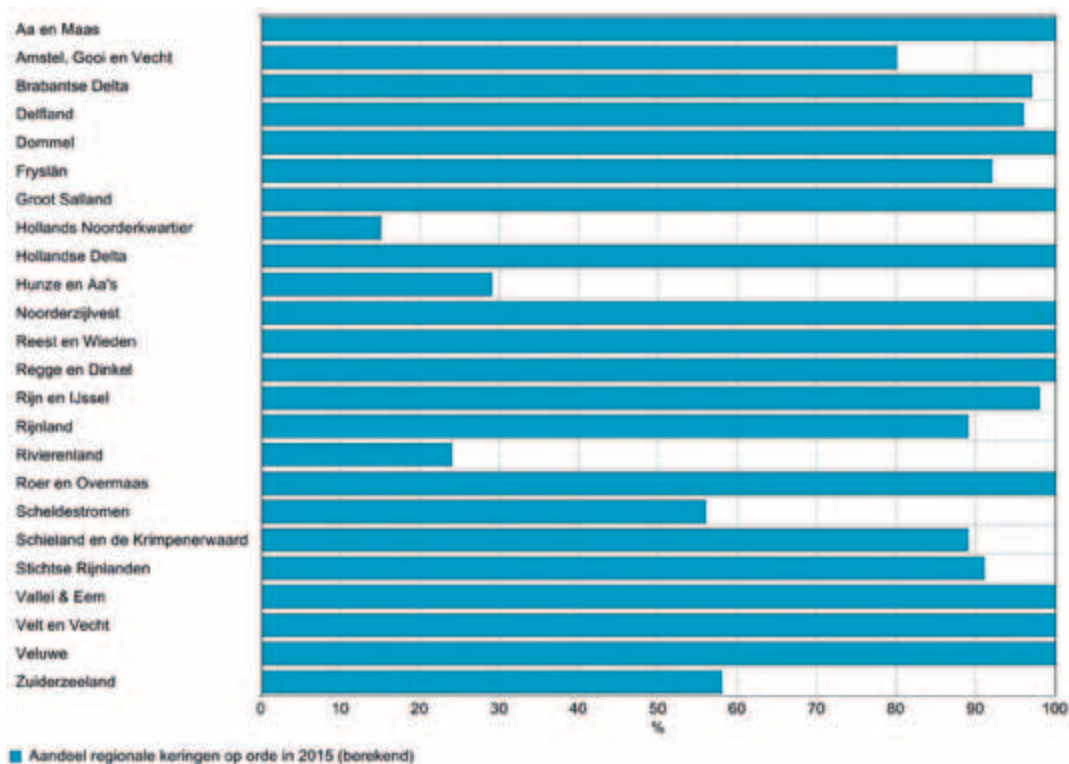
Pas sinds de doorbraak van de regionale waterkering bij Wilnis in 2003 wordt gewerkt aan het vaststellen van normen voor de regionale waterkeringen. Ten opzichte van 2009 hebben nu alle provincies normen voor de regionale waterkeringen vastgesteld. Bij de normering wordt veelal gebruik gemaakt van de IPO-systematiek, waarbij onderscheid wordt gemaakt in vijf normklassen. Tweederde deel van de regionale waterkeringen is ingedeeld in klasse III (veiligheidsnorm 1/100). Zes waterschappen hebben waterkeringen in klasse I en II. Voor de andere waterschappen is klasse III de minimum eis. Vaak is dit het gevolg van een bestuurlijke keuze. De regionale water

Figuur 2.3.1. Resultaten toetsing regionale waterkeringen (2011) ⁵

⁴ C-keringen zijn primaire waterkeringen die wel van nationaal belang zijn, maar niet langs de zee, grote rivieren of het Markermeer of IJsselmeer liggen.

⁵ Van drie waterschappen zijn geen toetsingsresultaten opgenomen. De waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en Rivierenland hebben aangegeven dat de gedetailleerde toetsing in 2012 en 2013 zal worden uitgevoerd.

Figuur 2.3.2 Verwachte percentage regionale keringen dat in 2015 aan de normering voldoet

keringen met een strengere norm (klasse IV en V) liggen voornamelijk in Noord- en Zuid-Holland, Friesland en Drenthe. Bij negen waterschappen zijn waterkeringen genormeerd met een norm die afwijkt van de IPO-normen. Deze uitzondering komt vooral voor in Zeeland en Overijssel.

Een groot deel van de waterschappen heeft de regionale waterkeringen inmiddels getoetst. De diepgang van de toetsing kan per waterschap variëren van een eenvoudige toetsing op hoogte tot een gedetailleerde toetsing waar ook naar de stabiliteit wordt gekeken. Acht waterschappen hebben aangegeven dat nog niet alle regionale waterkeringen zijn getoetst. Van de getoetste waterkeringen krijgt in 2011 66% het oordeel 'goed', 23% 'niet goed' en 11% 'geen oordeel'. Het percentage 'niet goed' lijkt evenwichtig verdeeld over de waterschappen. Bij 'geen oordeel' valt het grote percentage bij Hollands Noorderkwartier op (60%). In figuur 2.3.1 staan de resultaten per waterschap.

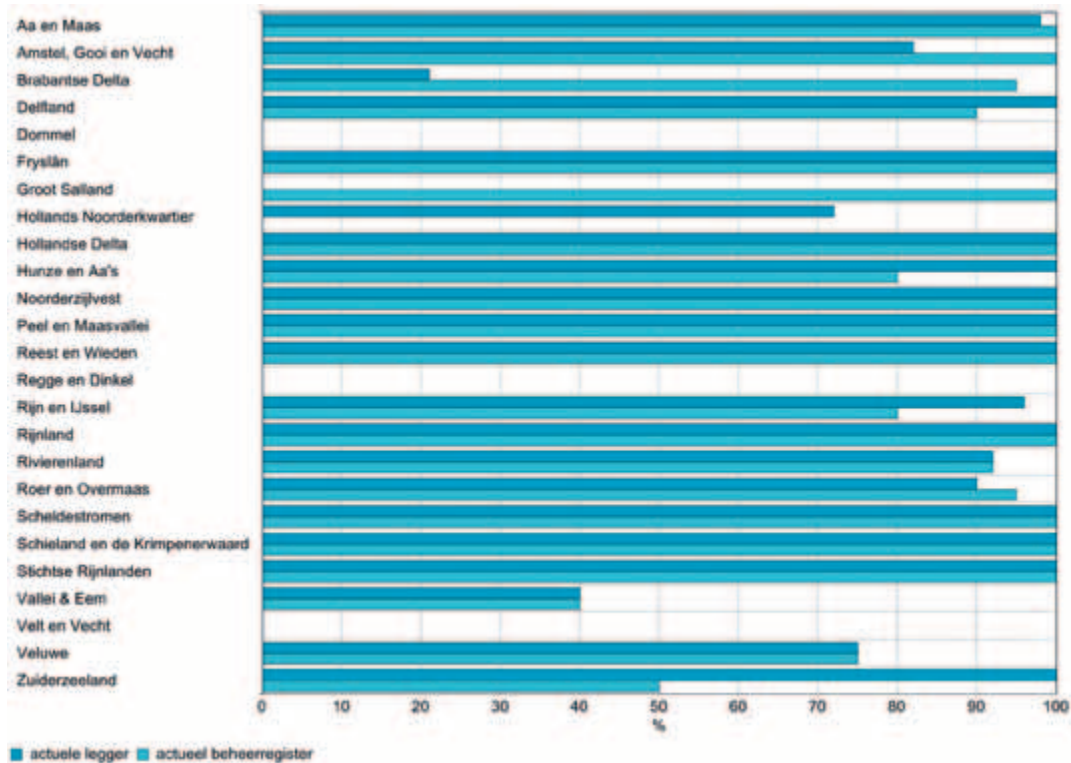
Inmiddels hebben de waterschappen een start gemaakt met het verbeteren van de afgekeurde dijkvakken. In het ontwikkelingsprogramma regionale waterkeringen van provincies en waterschappen is afgesproken dat de regionale waterkeringen in 2020 op orde zijn. Voor een gedeelte van de waterkeringen is de doelstelling 2015. De verwachting is, dat 74% van de waterkeringen eind 2015 voldoet; ongeveer de helft van de waterschappen is dan 'klaar'. Drie waterschappen verwachten dat hun waterkeringen pas na 2020 zullen voldoen. Hollands Noorderkwartier geeft aan dat over de einddatum nog afspraken moeten worden gemaakt. Voor Scheldestromen is geen einddatum afgesproken: er worden alleen maatregelen uitgevoerd als er werk met werk kan worden gemaakt.

2.4 Leggers en beheerregisters

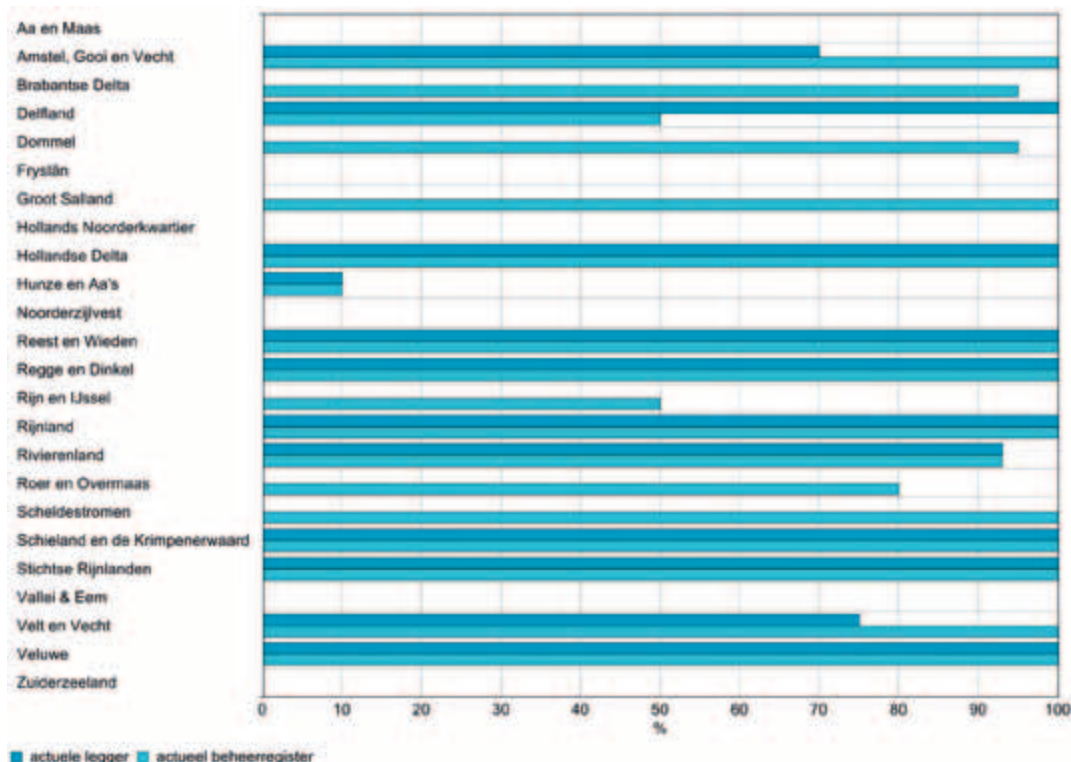
Voor het beheer van de primaire en regionale waterkeringen stellen de waterschappen leggers, beheerregisters en beheer- en onderhoudsplannen op. In een legger is vastgelegd aan welke eisen de waterkeringen moeten voldoen (richting, vorm, afmeting en constructie) en wie onderhoudsplichtig zijn. In het beheerregister worden alle gegevens over de huidige toestand van de waterkering vastgelegd. Het beheer- en onderhoudsplan beschrijft wat het waterschap doet ter uitvoering van de waterschapstaak en welke uitgangspunten het hanteert bij de uitvoering van beheer en onderhoud. Tezamen met de keur vormen deze documenten de basis voor het in stand houden van de waterkeringen.

Er tekent zich een duidelijk verschil af tussen de primaire en de regionale waterkeringen. Voor de primaire waterkeringen is het opstellen van een legger verankerd in de Waterwet. Driekwart van de waterschappen met primaire waterkeringen in beheer hadden eind 2011 een vastgestelde legger voor het grootste deel van deze keringen (> 90%). De andere waterschappen geven aan de legger in procedure te hebben of te wachten op de uitvoering van een verbeteringswerk.

Het beheerregister is bij zestien (deels andere) waterschappen grotendeels op orde. Veelal wordt gemeld dat de inhoud van het beheerregister de komende jaren nog wordt uitgebreid of dat de gegevens er wel zijn, maar niet via een gemakkelijk te ontsluiten (digitaal) register. Een vastgesteld beheer- en onderhoudsplan is bij veertien waterschappen aanwezig. Zes waterschappen geven aan dat er helemaal geen beheer- en onderhoudsplan is. Ook hier worden opmerkingen gemaakt, dat er soms wel een beheer- maar geen onderhoudsplan is. Bovendien is de vraag of

Figuur 2.4.1 Beheerinstrumenten primaire waterkeringen (2011) ⁶

Figuur 2.4.2 Beheerinstrumenten regionale waterkeringen (2011)

ieder waterschap hetzelfde verstaat onder deze plannen. Voor een goede vergelijking zou nader op de inhoud van de plannen moeten worden ingegaan. In figuur 2.4.1 is de beschikbaarheid van leggers en beheerregisters voor de primaire waterkeringen weergegeven.

Figuur 2.4.2 geeft het overzicht van het beheerinstrumentarium voor de regionale waterkeringen. Dit is minder ver ontwikkeld dan voor de primaire waterkeringen. Net als bij de normering is aannemelijk, dat dit komt omdat de aandacht zich pas in de laatste tien jaar meer op de regionale waterkeringen is gaan richten. Bovendien zal de prioriteit vaak in eerste instantie bij de primaire waterkeringen liggen.

⁶ De waterschappen De Dommel, Regge en Dinkel en Velt en Vecht hebben geen primaire keringen in beheer

Veel waterschappen zijn hun instrumentarium voor de regionale waterkeringen daarom nog aan het opbouwen. Bij elf waterschappen zijn de legger en het beheerregister voor de regionale waterkeringen grotendeels op orde (> 50%). Twaalf waterschappen hebben in het geheel geen legger en zes waterschappen geen beheerregister. Twaalf waterschappen hebben een vastgesteld beheer- en onderhoudsplan voor de regionale waterkeringen.

2.5 Muskusrattenbeheer

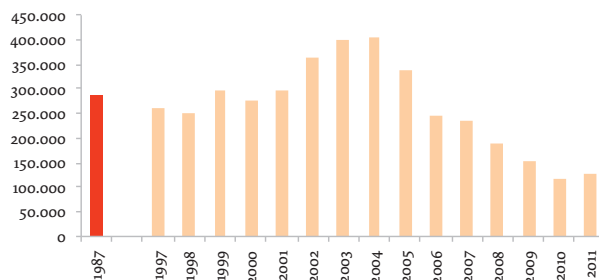
In 2011 is het beheer van de muskus- en beverrattenpopulaties overgedragen van de provincies naar de waterschappen. Het muskusrattenbeheer is daarmee een nieuw onderwerp in *Waterschapsspiegel*. Het beheer van muskus- en beverrattenpopulaties is van belang voor de stabiliteit en instandhouding van waterkeringen en oevers. In Nederland wordt gestreefd naar een zo klein mogelijke populatie muskus- en beverratten, zodat de veiligheidsrisico's voor waterkeringen en oevers minimaal zijn. Per 1 januari 2012 zijn er nieuwe samenwerkingsverbanden in de bestrijding gestart. Deze rapportage laat de resultaten over 2011 zien voor de nieuwe samenwerkingsverbanden.

Muskusratten

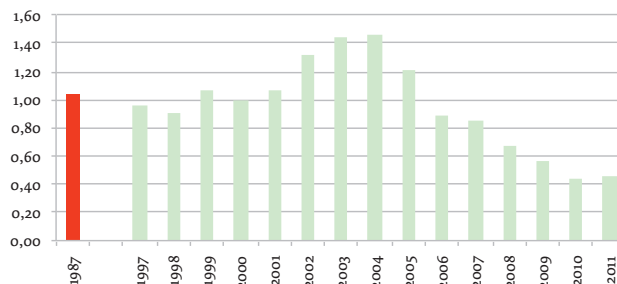
Het aantal gevangen muskusratten (+ 0,5%) en het aantal ingezette uren (+ 3%) is in 2011 gestegen. De toename van het aantal velduren is te verklaren doordat er minder onwerkbaar weer was in 2011 ten opzichte van 2010. Er zijn grote verschillen tussen het aantal vangsten in de bestrijdingsorganisaties. De organisatie in Noordoost Nederland heeft in 2011 52% van het totaal aantal vangsten in Nederland gedaan. De grootste daling is in Wetterskip Fryslân gerealiseerd; hier is 30% minder dieren gevangen dan in 2010.

Vangsten en uren per km watergang

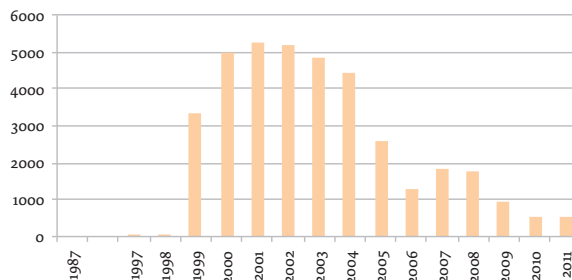
Als norm van een situatie die een bestrijder onder controle kan houden, wordt 1,25 uur per kilometer watergang gehanteerd. De vergelijking van de vangsten per km laat een grote spreiding zien. Noordoost Nederland heeft in 2011 1,14 vangsten/km gerealiseerd terwijl dit bij Scheldestromen slechts 0,20 was. Wat opvalt, is het hoge aantal vangsten langs de landsgrens en de grote rivieren.

Figuur 2.5.1 Muskusrattenvangst

Figuur 2.5.2 Muskusrattenvangst per km

Figuur 2.5.3 Beverrattenvangst

Beverratten

De in 2007 ingezette dalende lijn van het aantal beverratten stagneert in 2011. Het aantal in Nederland gevangen beverratten is met 558 nagenoeg gelijk aan het resultaat van 2010. Het merendeel van de beverratten is gevangen langs de grens met Duitsland en landinwaarts langs de grote rivieren. Voor de beverrat is uitroeiing (in het binnenland) de doelstelling. Deze doelstelling lijkt bijna gerealiseerd, nagenoeg alle vangsten (84%) vinden plaats in grensuurhokken.

Tabel 2.5.1 Vangsten Muskus- en beverratten in 2011

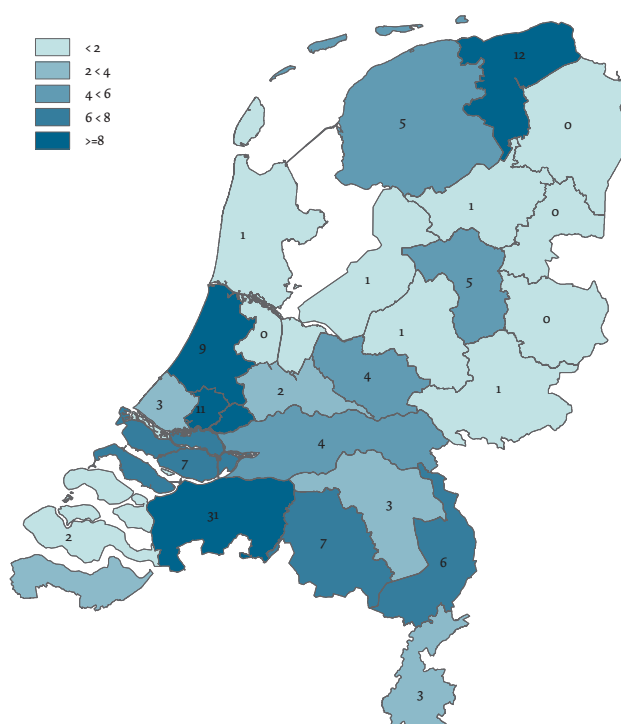
Organisatie	Muskusratten			Beverratten	
	Vangsten	Vangsten per km	Uren per km	Vangsten	Uren per km
Brabantse Waterschappen	5.760	0,26	1,63	36	0,02
Limburgse Waterschappen	1.724	0,26	1,41	369	1,62
Muskusrattenbeheer Rivierenland	17.163	0,34	1,97	68	0,12
Muskusrattenbeheer Stichtse Rijnlanden	17.905	0,23	1,73	0	0,00
Noordoost Nederland	65.009	1,14	1,95	85	0,10
Waterschap Scheldestromen	2.730	0,20	1,57	0	0,01
Waterschap Zuiderzeeland	2.442	0,30	1,53	0	0,00
Wetterskip Fryslân	12.197	0,30	1,58	0	0,00
Totaal / gemiddelde	124.930	0,45	1,77	558	0,08

2.6 Calamiteitenzorg

Dit is de eerste keer dat calamiteitenzorg als eigenstandig onderdeel de aandacht krijgt in Waterschapsspiegel. Calamiteitenzorg is de afgelopen jaren goed ingebed bij de afzonderlijke waterschappen. Alle waterschappen beschikken over een calamiteitenorganisatie en vastgestelde calamiteitenplannen. Vrijwel alle waterschappen werken daarnaast met het calamiteitenzorgsysteem. Veel waterschappen hebben ook een beleidsplan voor het opleiden, trainen en oefenen (OTO) van de calamiteitenorganisaties. Bijna een kwart heeft dit niet. Zij werken doorgaans wel met jaarplannen OTO. Bij enkele waterschappen is het beleidsplan OTO in ontwikkeling.

Er zijn in Nederland verschillende regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van calamiteitenzorg tussen waterschappen. De waterschappen ontwikkelen in 2012 ook samen een landelijke visie op calamiteitenzorg. Deze visie richt zich onder andere op de rol van de waterschappen in de multidisciplinaire omgeving van crisisbestrijding. In deze omgeving zien de waterschappen de veiligheidsregio als spil in crisisbeheersing. Waterschappen werken veelvuldig samen met de andere organisaties binnen hun veiligheidsregio's. Dat doen zij door hun crisisorganisaties op elkaar af te stemmen, in planvorming en gezamenlijk opleiden, trainen en oefenen.

Alle 25 waterschappen hebben een budget beschikbaar voor calamiteitenzorg. Deze budgetten lopen sterk uiteen, van € 25.000 tot € 1,6 miljoen. Hieruit zijn weinig vergelijkingen en conclusies te trekken. Calamiteitenzorg wordt vaak geïntegreerd in andere begrotingsposten en budgetten zijn waarschijnlijk verschillend samengesteld.

Figuur 2.6.1 Aantal calamiteiten in 2011

De beschikbare personele capaciteit varieert van 1 tot 5 fte, met een landelijk gemiddelde van 1,8 fte per waterschap. De waterschappen in West-Nederland beschikken over meer fte's dan in andere delen van het land. Dit kan te maken hebben met hun risicoprofiel, maar dit verband is niet onderzocht.

Dat voorbereiding op calamiteiten geen overbodige luxe is, blijkt wel uit het aantal opschalingen in 2011 bij de waterschappen. Deze aantallen zijn in figuur 2.6.1 aangegeven. Deze aantallen zeggen echter nog niets over de ernst, aard en omvang van de opschaling en het ingezette aantal fte's in de calamiteitenbestrijding. Het is nuttig om in de toekomst deze meting naar calamiteiten minimaal aan te scherpen naar fase en duur van de calamiteit en ook de aard te vermelden.

2.7 Kosten aanleg en beheer waterkeringen

Figuur 2.7.1 geeft per waterschap weer wat in 2009 en 2011 de werkelijk gemaakte netto kosten per km waterkering waren voor de aanleg en het beheer. Daarbij gaat het om het totaal van de primaire en regionale waterkeringen die bij het waterschap in beheer zijn. De kosten hebben alleen betrekking op activiteiten die direct met de dijklichamen te maken hebben (de waterstaatswerken zelf dus) en omvatten geen componenten die indirect op de infrastructuur betrekking hebben zoals het verlenen van vergunningen en de handhaving ervan⁷.

De kosten van het beheer en het onderhoud van een kilometer primaire waterkering zijn een veelvoud van die van een kilometer regionale waterkering. De verhouding primaire waterkeringen/regionale waterkeringen dat een waterschap in beheer heeft, is sterk bepalend voor de hoogte van de kosten. Waterschappen met relatief veel kilometers primaire waterkeringen in beheer, hebben hogere kosten dan waterschappen met een geringer aantal te beheren kilometers primaire waterkeringen. Hetzelfde geldt voor het verschil in netto kosten tussen 2009 en 2011. Ook hier is het van belang in welke verhouding primaire/regionale waterkeringen in het desbetreffend jaar zijn aangepakt.

Bij ongeveer de helft van de waterschappen zijn de kosten flink gestegen sinds 2009: van enkele tientallen procenten tot een ruime verdubbeling. Bij de meeste van deze waterschappen heeft de stijging te maken met de financiële bijdrage die de waterschappen sinds 2011 betalen aan het HWBP en de wijze waarop dat in de jaarrekeningen is verwerkt. Opvallend zijn de hoge kosten van Waterschap Peel en Maasvallei in 2011. Als de kosten worden gecorrigeerd voor de financiële bijdrage aan het HWBP, zouden ze voor 2011 uitkomen op € 22.000 per km.

⁷ Het gaat om het beleidsveld 'Aanleg en beheer van waterkeringen' van de BBP-structuur.

INNOVATIE

LIVEDIJK GREBBEDIJK

Met dit meetsysteem kunnen we exact bepalen of we maatregelen aan de dijk moeten nemen.

Reindert Stellingwerff, beleidsadviseur Waterkeringen Waterschap Vallei & Eem

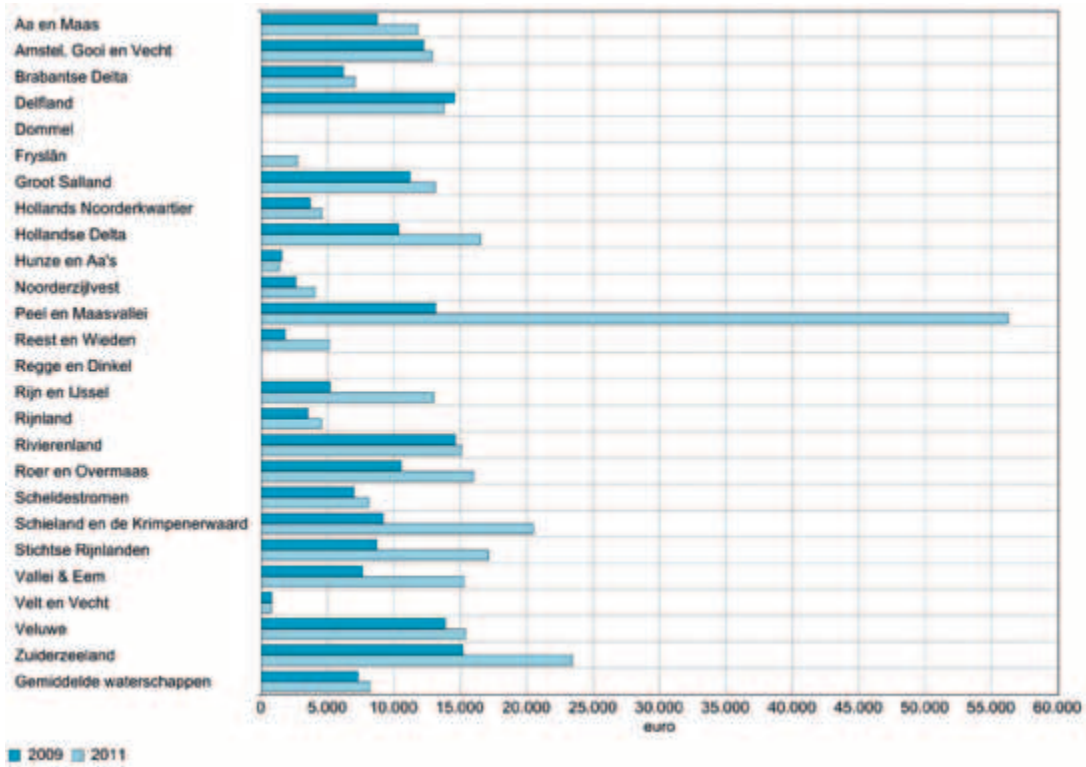
Project	LiveDijk Grebbedijk
Initiatiefnemer(s)	Waterschap Vallei & Eem (vanaf 2013 Vallei en Veluwe) in samenwerking met Alert Solutions en Deltares
Thema	Waterveiligheid

Te veel water in de grondlagen van een dijk is schadelijk voor de stabiliteit. Om de juiste tegenmaatregelen te kunnen nemen, is het belangrijk om te weten hoeveel water er in de dijk zit. Het innovatieve pilotproject in de Grebbedijk brengt dit nauwkeurig in beeld. Het ontstaan van zwakke plekken onder de dijk wordt gevolgd met GeoBeads® sensoren. Het toegepaste meetsysteem is de eerste opstelling die in real time de waterspanningen in een rivierdijk meet. Ook kan er met voorspellingen van de waterstand buiten de dijk worden gerekend. Met de meetgegevens kan in kritieke situaties binnen enkele minuten een actuele sterkteberekening van de dijk worden gemaakt. Op basis hiervan kan het waterschap zo nodig gerichte maatregelen nemen.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Reindert Stellingwerff

M rstellingwerff@wve.nl W www.wve.nl/algemene_onderdelen/zoeken/@215554/plaatsten

Figuur 2.7.1 Netto kosten aanleg en beheer waterkeringen [euro per km waterkering]

3. VOLDOENDE WATER

In dit hoofdstuk gaat het over het beheer van de hoeveelheid water oftewel het waterkwantiteitsbeheer. Deze taak richt zich op het zo goed mogelijk handhaven van grond- en oppervlaktewaterpeilen en op het aan- en afvoeren van oppervlaktewater. Daarnaast wordt met het doorspoelen van waterlopen met oppervlaktewater natuurlijke verzilting bestreden. Het op peil houden van het water betekent ook het zoveel mogelijk vasthouden van water om droogte te voorkomen. Het handhaven van het juiste peil is een dynamisch spel van meten, regelen en anticiperen.

3.1 Beleidsontwikkelingen

In 2011 stonden drie belangrijke beleidsontwikkelingen centraal voor het inrichten en beheren van het watersysteem: het beheer van het grondwater, de ontwikkelingen met betrekking tot het Deltaprogramma en het Actieprogramma Water & Ruimte.

Grondwater

Onder regionaal waterbeheer valt ook het grondwaterbeheer. In de Waterwet hebben de waterschappen nadrukkelijk de rol van waterbeheerder, ook voor het grondwater. In 2011 is sterk ingezet op bewustwording van deze taak onder de waterschappen en de maatregelen die getroffen moeten worden. Een belangrijk instrument is het bodemconvenant dat is opgesteld door de provincies, gemeenten en waterschappen.

Deltaprogramma

Het Deltaprogramma houdt zich bezig met de bescherming van Nederland tegen overstromingen, watertekorten en de gevolgen van klimaatverandering. De waterschappen geven uitvoering aan het Deltaprogramma en leggen verbinding tussen de rijkswateren en de regionale watersystemen. Belangrijke items zijn de programma's op het gebied van veiligheid, zoetwatervoorziening, nieuwbouw, herstructurering en kennis. De focus ligt daarbij op de realisatie van de wateropgaven voor veiligheid en zoetwatervoorziening. Hierbij wordt ook naar mogelijkheden voor natuur, milieu en ruimtelijke kwaliteit gekeken. Waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden in samenhang gezien.

Water & Ruimte

De waterschappen hebben in 2010 een Visie op Water & Ruimte opgesteld waarin zij zich presenteren als een gelijkwaardige partner in gebiedsprocessen die hun expertise benutten om het waterbeheer optimaal op de gewenste ontwikkelingen af te stemmen. Om invulling aan deze rol te kunnen geven, is samen met het Ministerie van Infrastructuur en Milieu het Actieprogramma Water & Ruimte gestart. Dit programma heeft als doel waterschappen en hun partners te ondersteunen in de rol van regionale waterbeheerders in gebiedsontwikkelingen. Het programma richt zich op zowel ingenieurs als projectontwikkelaars, planeconomen en planologen, medewerkers ruimtelijke ordening en landschapsarchitecten.

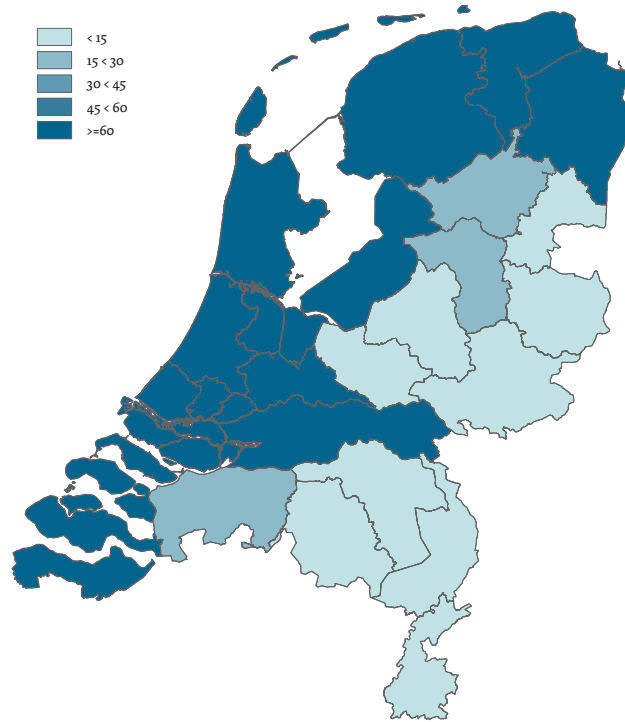
Het programma verzorgt netwerkbijeenkomsten in de regio, kennisuitwisseling en opleidingen en heeft een looptijd van drie jaar.

3.2 Peilbeheer op orde

In een groot deel Nederland kan het peil van de oppervlaktewateren vrij nauwkeurig worden geregeld. Alleen op de hooggelegen zandgronden van Oost- en Zuid-Nederland is het door de gebiedsomstandigheden en bodemopbouw maar beperkt mogelijk om het waterpeil te handhaven.

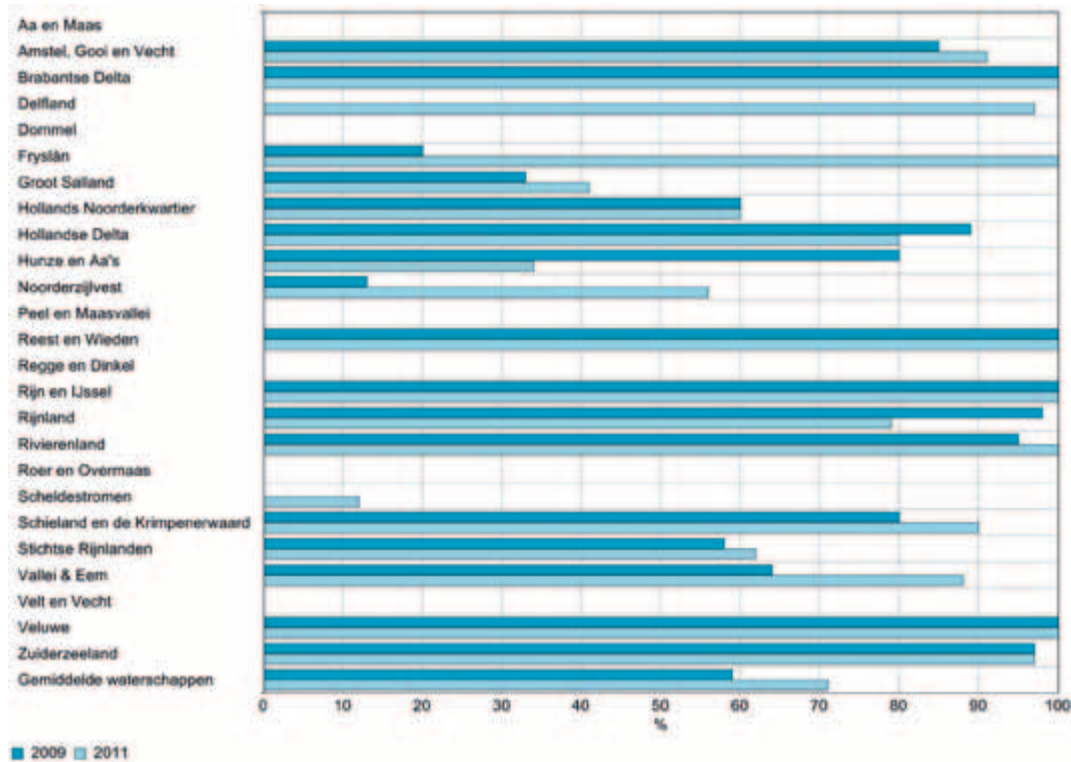
In de delen van Nederland waar het waterpeil nauwkeurig kan worden gereguleerd, wordt het na te streven peil vastgelegd in een peilbesluit. Het peilbesluit is een inspanningsverplichting voor de waterschappen. Het beleid dat de kaders vormt voor een te nemen peilbesluit is vooral afkomstig van de provincie en van het waterschap zelf. Het waterpeil wordt zodanig ingesteld, dat gebruiksfuncties zo goed mogelijk worden bediend. Het peil wordt bepaald op grond van een integrale afweging van de aanwezige functies en doelstellingen voor het gebied. Een woonwijk stelt namelijk andere eisen aan het peilbeheer dan bijvoorbeeld een natuur- of landbouwgebied.

Figuur 3.2.1 laat zien voor welk deel van het beheergebied een waterschap peilbesluiten moet opstellen. Er zijn waterschappen die voor vrijwel heel hun beheergebied peilbesluiten moeten opstellen en waterschappen die geen of nauwelijks peilbesluiten kennen. Gemiddeld is ongeveer 50% van het

Figuur 3.2.1 Deel beheergebied waarvoor peilbesluiten worden opgesteld

beheergebied van de waterschappen aangewezen als peilbesluitgebied. Dit percentage komt globaal overeen met de omvang van het gebied dat door de waterschappen wordt bemalen.

Figuur 3.2.2 Het percentage actuele peilbesluiten ⁸

⁸ De waterschappen De Dommel, Peel en Maasvallei, Regge en Dinkel, Roer en Overmaas en Velt en Vecht hoeven door de gesteldheid van hun beheergebied geen peilbesluiten op te stellen.

Figuur 3.2.2 geeft de actualiteit van peilbesluiten aan in de jaren 2009 en 2011. Het begrip 'actueel' is gedefinieerd als niet ouder dan tien jaar. In veel provinciale verordeningen is tien jaar het moment waarop een peilbesluit moet worden vernieuwd of verlengd. Er zijn provinciale verordeningen waarin dit eerder gebeurt. In andere gevallen wordt de termijn voor het vernieuwen van het peilbesluit aan het waterschap zelf overgelaten.

In vergelijking met voorgaande jaren is de actualiteit van de peilbesluiten verder toegenomen. Inmiddels is 71% van het peilbesluitgebied van alle waterschappen voorzien van een actueel peilbesluit (is 2007 was dit 60% en in 2009 58%). Voor de gebieden waar dat (nog) niet voor geldt, is sprake van een achterstand als gevolg van een complexe samenhang tussen de verschillende waterbeheerdoelen zoals GGOR, NBW, gebiedsfuncties, enz. Een niet-actueel peilbesluit wil niet zeggen dat er geen peilbesluit aanwezig is; oudere peilbesluiten behouden hun rechtswaarde.

De periode die nodig is om een peil in te kunnen stellen conform het peil uit het nieuwe peilbesluit is onder andere afhankelijk van de technische maatregelen die getroffen moeten worden. In 2011 werd het waterpeilniveau gemiddeld in 70% van het peilbesluitgebied gestuurd op basis van het vigerende peilbesluit; in de overige 30% was het waterpeil uit het oude peilbesluit nog van kracht.

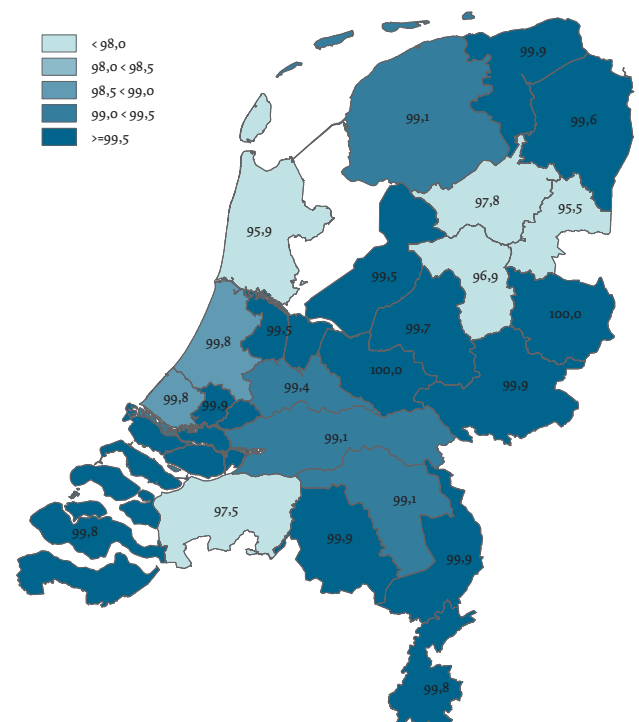
Het bepalen van het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) is een belangrijk onderdeel bij het vaststellen van het peilbesluit. Voor de hoger gelegen gebieden (zonder aangewezen peilbesluitgebied) is het een zelfstandig instrument om het peilbeheer te reguleren. Het GGOR is een instrument om de doelen op het gebied van waterbeheer te kunnen bepalen. Het gewenste regime moet aansluiten bij het beoogde gebruik van het betreffende gebied. Het GGOR wordt ingezet als instrument bij de vaak complexe, bestuurlijke opgave om deze doelen vast te stellen. Hierbij moeten functies met hun soms conflicterende belangen zorgvuldig tegen elkaar worden afgewogen. Het proces om de GGOR vast te stellen, vraagt dan ook om een goede samenwerking en afstemming tussen provincies, waterschappen en gemeenten. Provincies vervullen daarbij een kaderstellende rol terwijl waterschappen en gemeenten een meer uitvoerende en behorende rol op operationeel niveau vervullen.

Gemiddeld is 77% van het beheergebied van de waterschappen aangewezen als gebied waarvoor een GGOR moet worden opgesteld. In 2009 was door de waterschappen voor 28% van het beheergebied de GGOR-opgave omgezet in planvorming. In 2011 is dit aandeel toegenomen tot 47%. De mate waarin er plannen zijn ontwikkeld kan per waterschap verschillen. De voortgang in planontwikkeling wordt beïnvloed door onder andere de beschikbaarheid van (provinciale) kaders maar ook door beperkingen in het toepassen van de GGOR-systematiek als gevolg van geografische aspecten van het beheergebied (hoogteligging, grondsoort, gebruikersfunctie, enz.). In 2009 voldeed 22% van het beheergebied van de waterschappen aan de GGOR-doeleinden. In 2011 is dit gestegen tot 38% van het beheergebied.

De voortgang in het opstellen en uitvoeren van maatregelen om aan de GGOR-doelstelling te gaan voldoen, ondervindt stagnatie als gevolg van onduidelijkheid in financiering. Het onderwerp GGOR heeft relatie met geplande ontwikkelingen van diverse landinrichtingsprojecten, waaronder de aanleg van de ecologische hoofdstructuur (EHS) in Nederland. Diverse landinrichtingsprojecten worden aangehouden lopende de herbezinning op toekomstige opgaven en de bijbehorende financiering vooral als gevolg van wijzigingen met betrekking tot het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). De meeste waterschappen voeren overleg met de provincie over de aanpassing van de doelstellingen en het vinden van alternatieve vormen van financiering.

3.3 Wateroverlast voorkomen

In het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) zijn in 2003 afspraken gemaakt om wateroverlast te voorkomen. In het NBW is afgesproken dat de waterschappen, samen met de gebiedspartners, voor de verschillende delen van hun beheergebied normen vaststellen voor het voorkomen van wateroverlast en hoe vaak de overlast maximaal mag optreden. Aan de hand van de norm wordt berekend welke maatregelen nog moeten worden genomen om onaanvaardbare wateroverlast te voorkomen. In 2005 hebben alle waterschappen bepaald voor welk gedeelte van hun beheergebied zij niet aan deze zogeheten werknorm voldeden. Het bleek te gaan om gemiddeld ruim 2% van het beheergebied. Conform het NBW streven de waterschappen ernaar om in 2015 in al deze gebieden aan de norm te voldoen.

Figuur 3.3.1 Percentage beheergebied dat voldoet aan de normering wateroverlast (2011)

INNOVATIE

LANDBOUW OP PEIL

“ Een vernieuwende aanpak voor duurzaam waterbeheer met behoud van vitale landbouw. ”

Jantine Langenhof, projectleider Waterschap Regge en Dinkel

Project	Landbouw op Peil
Initiatiefnemer(s)	Samenwerkingsproject Rijn Oost: waterschappen Regge en Dinkel, Reest en Wieden, Velt en Vecht, Rijn en IJssel en Groot Salland), provincies Drenthe, Overijssel en Gelderland, LTO-Noord en het ministerie van EL&I
Thema	Voldoende water

De zandgronden ten oosten van de Rijn nemen regenwater makkelijk op, maar houden het moeilijk vast. De landbouw heeft last van schommelende grondwaterstanden, zeker nu de weersextremen door klimaatverandering toenemen en de huidige manier van waterbeheer minder effectief wordt. Met het innovatieve project Landbouw op Peil streven waterbeheerders en agrariërs samen naar een goed evenwicht in het vasthouden en beheerst afvoeren van water. Hiervoor wordt onder andere onderzoek verricht naar de relatie tussen het peilbeheer, de neerslag en verdamping op de grondwaterstanden van de landbouwpercelen. Het doel is om samen met de agrariërs te zorgen voor een toekomstbestendige inrichting van de landbouwgronden, waarbij het peilbeheer de aanwezige functies in het gebied optimaal ondersteunt. Belangrijk neveneffect is het verbeteren van de samenwerking tussen waterbeheerders en agrariërs.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Jantine Langenhof

M j.langenhof@wrd.nl W www.landbouwoppeil.nl

Van het beheergebied dat oorspronkelijk in 2005 niet voldeed aan de NBW-werknormen, is inmiddels 56% op orde gebracht. Dit betekent een voortzetting van de stijgende lijn van voorgaande jaren (in 2007 was dit nog 11% en in 2009 nog 42%). Naar verwachting zal in 2015 ca. 80% van het oorspronkelijke gebied dat waterschappen op orde moesten brengen voldoen aan de NBW-werknormen. Deze verwachting staat wel enigszins onder druk. Per waterschap treden verschillen op in de voortgang (zie figuur 3.3.1). Eventuele vertragingen zijn veelal het gevolg van de nieuwe klimaatscenario's, die in 2013 worden gepresenteerd en die van invloed zullen zijn op de huidige opgaven. Maar ook in de huidige uitvoering van het NBW-beleid vindt stagnatie plaats als gevolg van problemen bij grondverwerving om het benodigde bergingsoppervlak te realiseren.

In de NBW-evaluatie (onderdeel van de Voortgangsrapportage NBWa-2011) gaven met name gemeenten aan problemen te hebben met het normatieve karakter van de NBW. Inmiddels blijkt ook binnen de waterschappen een verschuiving op te treden in de wens naar een meer doelgerichte aanpak. Ruim 55% van de waterschappen ziet meer in een focusverschuiving van een normatieve naar een doelgerichte aanpak. 35% van de waterschappen heeft geen uitgesproken voorkeur en 8% ziet liever de normatieve aanpak gecontinueerd. Deze uitkomst sluit aan bij de kritische constatering in voornoemde voortgang in het NBW-beleid.

3.4 Watertekort en zoetwatervoorziening

Het rapport van de Deltacommissie 'Samen werken met Water' (2008) en het Nationaal Waterplan (2009) hebben het thema 'watertekort en zoetwatervoorziening' op de agenda geplaatst van Rijk, provincies en waterschappen. Een stijgende zeewater-spiegel in combinatie met een lage rivierafvoer leidt er toe dat er op bepaalde momenten in het jaar een tekort ontstaat aan voldoende zoetwater. Het zoete water is nodig om de verzilting in vooral het westelijk deel van Nederland te bestrijden en verdroging te voorkomen van de hoger gelegen delen in oost en zuid Nederland.

Als we geen maatregelen treffen, zullen de problemen door verzilting en verdroging de komende decennia steeds verder toenemen. Het onderwerp bevindt zich momenteel nog voor een groot deel in het stadium van beleidsvorming. De waterschappen richten zich met name op onderzoeksmaatregelen. In 2011 hebben 21 waterschappen een probleemanalyse voor de zoetwatervoorziening uitgevoerd. In 2014 zal het Delta-programma een strategie presenteren voor de zoetwatervoorziening in Nederland. De onderzoeksresultaten dragen onder andere bij aan het regionaal doorvertalen van deze strategie. Voor 19 waterschappen is het onderzoeksresultaat omgezet in beleid. Het onderzoek leidt ook tot concrete maatregelen met betrekking tot de zoetwatervoorziening, bijvoorbeeld om de bestaande voorziening te optimaliseren. Ook worden er in Waterakkoorden afspraken gemaakt tussen de verschillende waterbeheerders om in tijde van droogte water van elders aan te kunnen voeren.

Door zeventien waterschappen is in samenwerking met provincie en gemeenten een regionale verdringsreeks opgesteld. Hierin zijn afspraken vastgelegd over de wijze waarop het zoete water in tijden van extreme droogte wordt toebedeeld aan de gebruikers. In 2011 is bij acht waterschappen de regionale verdringsreeks ook daadwerkelijk ingezet.

3.5 Groen-Blauwe diensten

Een Groen-Blauwe dienst is een stimuleringskader om prestaties en werkzaamheden van particulieren te vergoeden als die bijdragen aan de doelen van het waterbeheer. Groene diensten zijn activiteiten op het gebied van natuur, landschap en toegankelijkheid van het landelijk gebied. Blauwe diensten hebben vooral met (oppervlakte)water te maken, onder andere waterberging en het inrichten van (ecologische) oevers. Een particulier is niet verplicht deze diensten uit te voeren, maar doet dit als betaalde dienst voor de maatschappij.

De waterschappen die een dergelijke dienst vergoeden, maken merendeels gebruik van de Catalogus Groen-Blauwe diensten. Deze catalogus geeft een overzicht van vergoedingen die

Tabel: 3.5.1 Groen-Blauwe diensten waterschappen

Groen- Blauwe diensten (2011)	Beschikbaar budget	Omvang vergoeding
Aa en Maas	€ 88.500	€ 71.750
Amstel, Gooi en Vecht	€ 90.000	-
Brabantse Delta	€ 120.000	-
De Dommel	€ 70.000	-
Hollands Noorderkwartier	€ 50.000	-
Hollandse Delta	€ 640.300	€ 254.900
Noorderzijvest	€ 30.000	-
Rijn en IJssel	€ 225.000	-
Rijnland	€ 100.000	-
Rivierenland	€ 600.000	€ 226.117
De Stichtse Rijnlanden	€ 75.000	€ 73.446
Veluwe	€ 10.000	-
Totaal	€ 2.098.800	€ 779.613

INNOVATIE

BEEKDAL
IN BEWEGING

“ Beken vormen zichzelf,
waarom moeilijk doen als het makkelijk kan. ”

Bart Pastor, projectmanager Waterschap Aa en Maas

Project	Beekdal in beweging
Initiatiefnemer(s)	Waterschap Aa en Maas
Thema	Voldoende water

In Brabant stroomt de Graafsche Raam. Waterschap Aa en Maas wil deze beek zo herinrichten, dat Grave wordt beschermd tegen overstromingen en de beek weer een natuurlijker karakter krijgt. Oorspronkelijk was het de bedoeling om de loop van de beek door graafwerkzaamheden te veranderen en een zomer- en winterbed aan te leggen. Deze traditionele vorm van beekherstel leidt echter tot veel grondverzet en een hoge investering. Daarom besloot het waterschap de opgave te bekijken vanuit een breder omgevingsperspectief: wat gebeurt er als de stuwen worden verwijderd, het onderhoud wordt gestopt en de beek zijn eigen gang mag gaan? Zo kan het waterschap op innovatieve wijze en met minder financiële middelen het project Beekdal in Beweging realiseren.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Bart Pastor

T 073 - 6156798 M bpastor@aaenmaas.nl

overheden in Nederland mogen geven aan particulieren die een dergelijke dienst leveren. Per dienst zijn pakketten samengesteld met een vaste vergoeding en een aantal voorschriften over aanleg, onderhoud en inzet van grond. Dertien waterschappen beschikten in 2011 over een stimuleringsregeling. In 2011 hebben de betrokken waterschappen in totaal € 2.098.800 beschikbaar gesteld voor deze diensten. Per deelnemend waterschap is dat gemiddeld € 175.000.

In 2011 is de regeling slechts in een beperkt aantal gevallen tot uitkering gekomen. Vier van de dertien waterschappen hebben in 2011 een vergoeding verstrekt. De vergoeding had betrekking op 103 aanvragen voor Blauwe diensten en twee voor Groene diensten. Gelet op het relatief gering aantal uitkeringen is het de vraag of de regeling in een behoefte voorziet. Factoren die van invloed kunnen zijn geweest op het beperkt aantal uitkeringen, is de (on)bekendheid met de regeling en het feit dat een deel van de stimuleringsregelingen in 2011 pas voor het eerst zijn opengesteld. Verschillende aanvragen die in 2011 zijn ingediend, komen pas in 2012 tot een uitkering. De vergoeding per geleverde dienst verschilt van € 2.500 tot € 130.000. De gemiddelde vergoeding in 2011 bedroeg € 127.450 voor Groene diensten en € 5.094 voor Blauwe diensten. In tabel 3.5.1 is een overzicht gegeven van de waterschappen die een stimuleringsregeling voor Groen-Blauwe diensten kennen.

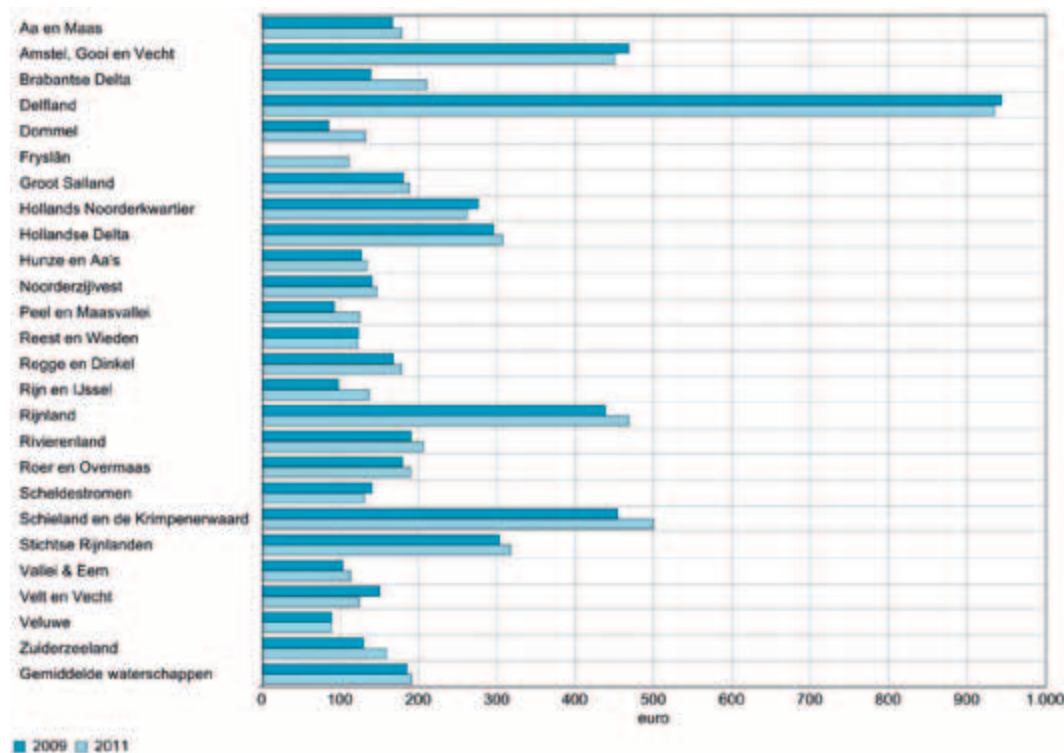
3.6 Kosten inrichting en beheer watersysteem

De kosten in beheer en het inrichten van het watersysteem zijn in 2011 ten opzichte van 2010 toegenomen met gemiddeld 3,4%. De implementatie van de Kader Richtlijn Water (KRW) en het kosteneffect naar aanleiding van de aanbevelingen van de

Deltacommissie zijn hoogstwaarschijnlijk mede debet aan deze ontwikkeling. Dat wil niet zeggen dat voor alle waterschappen de kosten voor het watersysteem zijn gestegen. Voor zeven waterschappen zijn de kosten gedaald met gemiddeld 5,4% en voor achttien waterschappen zijn de kosten gestegen met gemiddeld 9,4%. De weergegeven kosten hebben zowel betrekking op het kwantiteitsbeheer als het kwaliteitsbeheer (zie hoofdstuk 4). Het gaat om de kosten voor activiteiten die direct in de watersystemen zelf plaatsvinden en niet om aspecten die indirect op de watersystemen betrekking hebben zoals het verlenen van vergunningen en handhaving⁹. De kosten die een waterschap maakt voor het inrichten en beheren van het watersysteem worden sterk bepaald door geografische factoren, zoals het areaal bemalen gebied (hoogteligging) en het percentage oppervlaktewater en stedelijk gebied. In de grafieken 3.6.1 en 3.6.2 zijn de netto kosten voor de inrichting en het beheer van watersystemen gerelateerd aan het aantal hectare beheergebied respectievelijk aan het aantal per km waterloop per waterschap.

Het blijkt dat de kosten per waterschap sterk kunnen verschillen en in de onderlinge vergelijking sterk afhankelijk zijn van de gehanteerde noemer (kilometer waterloop of hectare beheergebied). Bij het onderling vergelijken van de waterschappen is het dus belangrijk aan te geven vanuit welk gezichtspunt de vergelijking wordt aangegaan. Als gevolg van wijzigingen in de leggers kan de totale lengte van de waterlopen in de loop der jaren wijzigen.

De gemiddelde kosten van de waterschappen voor de inrichting en het beheer van de watersystemen bedroegen € 191 per hectare, een stijging van 3% ten opzichte van 2009. De gemiddelde kosten uitgedrukt per km waterloop kwamen in 2011 uit op € 9.788.

Figuur 3.6.1 Netto kosten watersystemen per hectare

⁹ Het gaat om het beleidsveld 'Inrichting en beheer van watersystemen' van de BBP-structuur.

INNOVATIE

BEEKDALBREDE BENADERING

“ In goed overleg ontstaat vertrouwen en gaan we kansen zien voor het beekstelsel, maar tegelijkertijd ook voor economische ontwikkeling van land- en tuinbouw. ”

John Tobben, beleidsmedewerker LLTB

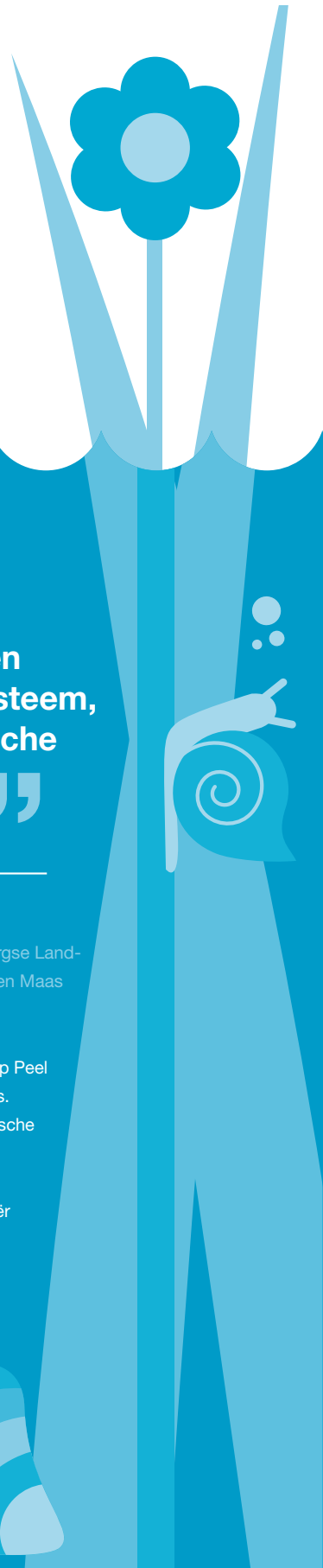
Project	Beekdalbrede benadering
Initiatiefnemer(s)	Waterschap Peel en Maasvallei, in samenwerking met de Limburgse Land- en Tuinbouwbond (LLTB), lokale agrariërs en de gemeente Peel en Maas
Thema	Voldoende water

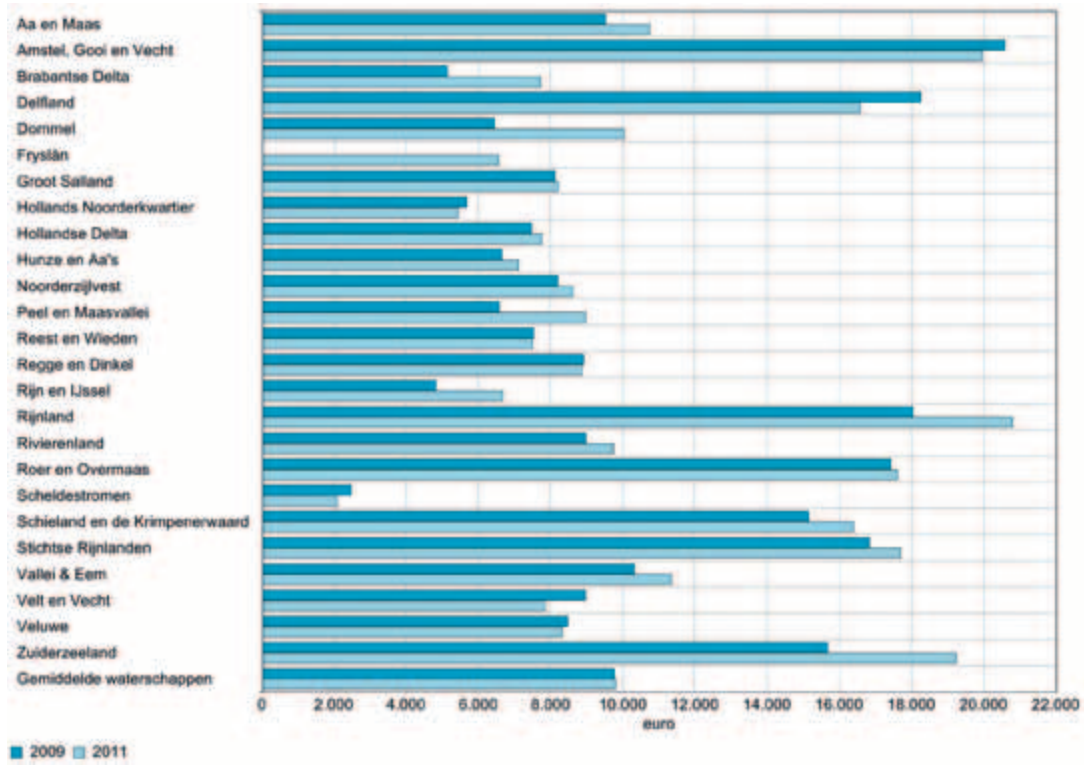
Een beek heeft ruimte nodig om goed te functioneren. Vanuit deze visie kiest Waterschap Peel en Maasvallei voor een brede natuurlijke inrichting van beken, inclusief natuurlijke oevers. Daarbij wordt met name veel aandacht besteed aan de rol en de belangen van de agrarische sector. Belangrijke landschapsbouwers als zij zijn, krijgen agrariërs veel ruimte om mee te praten over oplossingen die niet alleen aansluiten op hun bedrijfsvoering, maar ook bijdragen aan een goede inrichting van de zones rond de beek. Hierdoor krijgt de agrariër een nieuwe rol, namelijk die van natuurbeheerder. Doordat zij zo'n directe rol en verantwoordelijkheid krijgen, wordt de haalbaarheid van het project sterk vergroot.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Frans Verdonschot

T 077 - 3891191 M frans.verdonschot@wpm.nl

Figuur 3.6.2 Netto kosten watersystemen per km waterloop

4. SCHOON WATER

De waterschappen zijn verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van het oppervlaktewater. Door het nemen van inrichting- en beheermaatregelen zorgen de waterschappen er voor dat er in de watersystemen goede ecologisch omstandigheden ontstaan voor planten en dieren. De structuur van het watersysteem (fysische toestand) en de beperking van verontreiniging (chemische toestand) zijn hiervoor belangrijke voorwaarden. Verder stellen waterschappen via vergunningen voorwaarden aan lozingen op het oppervlaktewater en zien zij toe op de naleving ervan.

De verbetering van de waterkwaliteit is een zaak van lange adem en de verantwoordelijkheid ligt bij meerdere partijen. De maatregelen die een waterschap kan nemen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers, strengere vergunningsvoorwaarden of een verdergaande afvalwaterzuivering, dragen bij aan een betere waterkwaliteit, maar er is meer nodig. Het terugdringen van schadelijke stoffen in de watersystemen verloopt traag, doordat de waterschappen op een aantal bronnen geen of maar beperkt invloed hebben. Het gaat dan bijvoorbeeld om de uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen uit de landbouw, de invloed van zware metalen, de aanvoer van stoffen via rivieren uit het buitenland en de diffuse verontreinigingen vanuit de industrie en het (lucht)verkeer. Het is daarom een gedeelde verantwoordelijkheid van partijen om de waterkwaliteit de komende jaren verder te verbeteren.

4.1 Beleidsontwikkelingen

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is een Europese richtlijn die tot doel heeft dat de waterlichamen in Europa een goede chemische en ecologische toestand gaan krijgen. Volgens de KRW moet het water in de EU in principe in 2015 aan dit doel voldoen, maar als dit op deze termijn technisch of financieel niet haalbaar is, is uitloop tot 2027 mogelijk. Uit het Stroomgebiedbeheerplan uit 2009 blijkt dat Nederland inderdaad tot 2027 nodig heeft om een aantal KRW-doelen te realiseren. De afgelopen periode is een begin gemaakt met de uitvoering van de maatregelenprogramma's uit het Stroomgebiedbeheerplan. In het begin van de periode is het Besluit Kwaliteit en Monitoring Water (BKMW) vastgesteld. Dit besluit heeft uiteraard doorwerking op de taak schoon water maar ook op vergunningverlening en handhaving.

Een andere belangrijke ontwikkeling is dat veel van de activiteiten die een directe lozing op het oppervlaktewater kennen, de afgelopen jaren onder algemene regels (Activiteitenbesluit) zijn komen te vallen. De waterschappen hebben hierdoor minder invloed op de kwaliteit van het oppervlaktewater dan in het verleden via de lozingsvergunningen.

4.2 Waterkwaliteit

Waterschappen meten op veel plaatsen in hun beheersgebied de kwaliteit van het oppervlaktewater; meer dan strikt gesproken noodzakelijk is voor de rapportage voor de Kaderrichtlijn Water. *Waterschapsspiegel* beperkt zich tot de waterkwaliteit van de waterlichamen waarover aan de Europese Commissie wordt gerapporteerd, omdat die in hoofdlijn representatief is voor de toestand van het regionale water.

Op landelijk niveau wordt via de voortgangsrapportages van de Stroomgebiedbeheerplannen gerapporteerd over de waterkwaliteit in Nederland en de voortgang van de KRW-maatregelen. De gegevens over de waterkwaliteit in 2011 waren helaas nog niet beschikbaar op het moment dat *Waterschapsspiegel* tot stand is gekomen. Vandaar dat in deze rapportage alleen de gegevens uit 2009 zijn opgenomen en er slechts op hoofdlijnen iets over de ontwikkeling van de waterkwaliteit in 2011 kan worden gezegd. Voor meer informatie over de ontwikkeling van de waterkwaliteit wordt daarom verwezen naar de rapportages van de Stroomgebiedbeheerplannen, die eind 2011 zullen verschijnen. De gegevens van de waterkwaliteit zijn afkomstig van het landelijke KRW-portaal van het Informatiehuis Water.

Chemische toestand

De chemische toestand van het oppervlaktewater wordt bepaald voor een door de EU vastgestelde lijst van prioritair en gevaarlijke stoffen. Een deel van deze stoffen wordt daadwerkelijk in de Nederlandse oppervlaktewateren aangetroffen. De KRW schrijft voor dat deze stoffen tenminste eens per zes jaar gemeten worden. In de praktijk ligt de

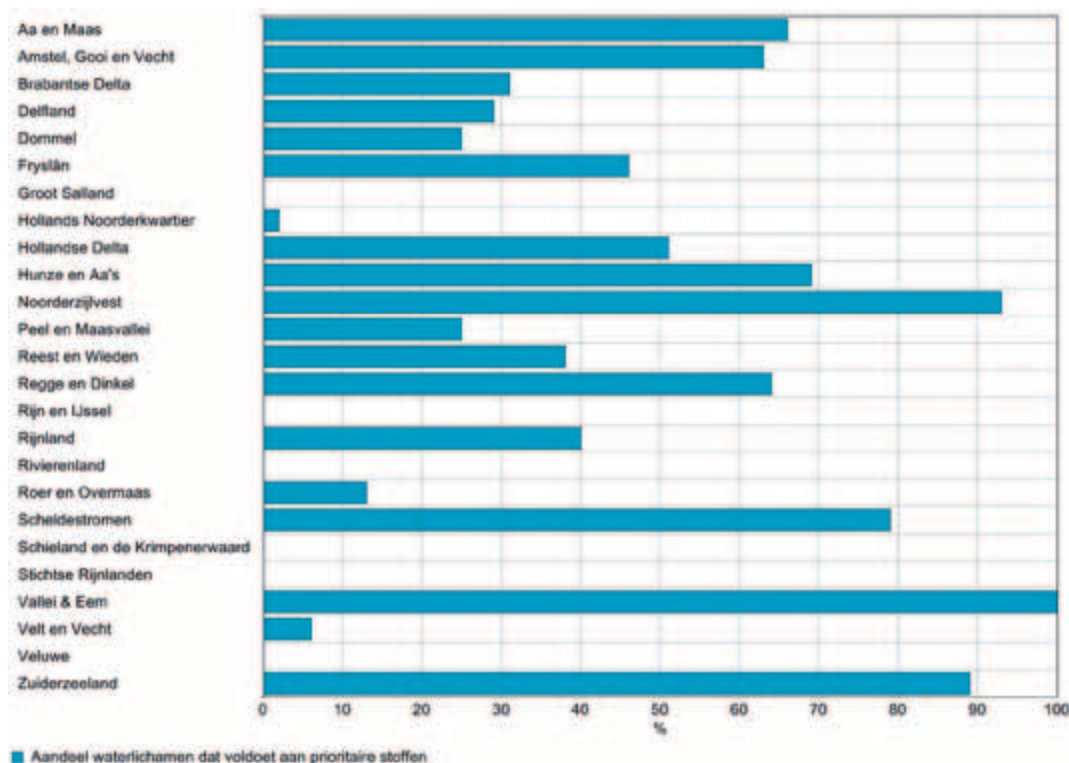
frequentie hoger, met name op zogenaamde knooppunten. Dit zijn wateren die representatief zijn voor een groter gebied en waar de kwaliteit jaarlijks wordt gemeten.

Doordat de waterkwaliteit nog maar enkele jaren volgens de KRW-systematiek wordt gemeten, is het nog niet mogelijk een duidelijke ontwikkeling in de chemische toestand van de wateren te signaleren. Wel valt op dat in de meeste gevallen er een lichte verbetering van de toestand van de waterlichamen te zien is.

Ecologische toestand

Voor alle waterlichamen is in het Stroomgebiedbeheerplan (2009) vastgesteld wat het goed ecologisch potentieel (GEP) is. Op basis van een groot aantal parameters, zoals de aanwezigheid van eutrofiërende stoffen (P en N), organismen (macrofauna, vis) en hydromorfologie, wordt bepaald in welke mate de waterlichamen aan dit GEP voldoen. Inmiddels zijn de eerste maatregelen tot verbetering van de ecologische toestand gerealiseerd. Het zal naar verwachting nog enige tijd duren voordat de effecten hiervan terug te vinden zijn in de meetresultaten.

Op basis van de uitvoering van het KRW-maatregelenprogramma is een verbetering van de waterkwaliteit niet direct meetbaar, omdat de effecten van de maatregelenprogramma's vaak pas op de langere termijn merkbaar zijn. Het algemene beeld uit het Stroomgebiedbeheerplan blijft daarom gelden dat de gewenste toestand nog maar voor een deel van de waterlichamen is bereikt, maar dat er wel volop uitvoering wordt gegeven aan de maatregelenprogramma's.

Figuur 4.2.1 Percentage waterlichamen dat voldoet aan de eisen voor prioritair stoffen (2009)

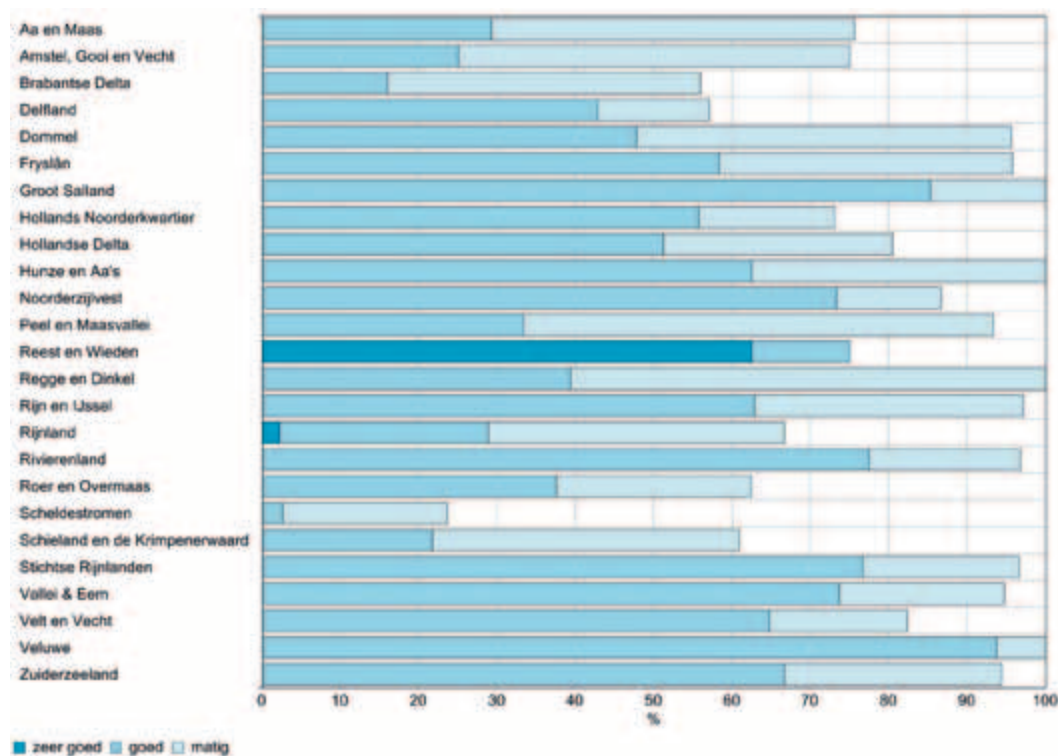
Zware metalen en overige verontreinigingen

Naast de ecologische en chemische toestand is nog een aantal overige stoffen relevant. De zware metalen koper en zink zijn hiervan een voorbeeld. Deze stoffen zijn getoetst aan de normen zoals die in het Besluit Kwaliteitseisen en Monitoring Water (BKMW) zijn vastgesteld. Ook hier zijn bij de totstandkoming van deze rapportage onvoldoende gegevens beschikbaar om een trend waar te nemen. Het beeld dat het aantal

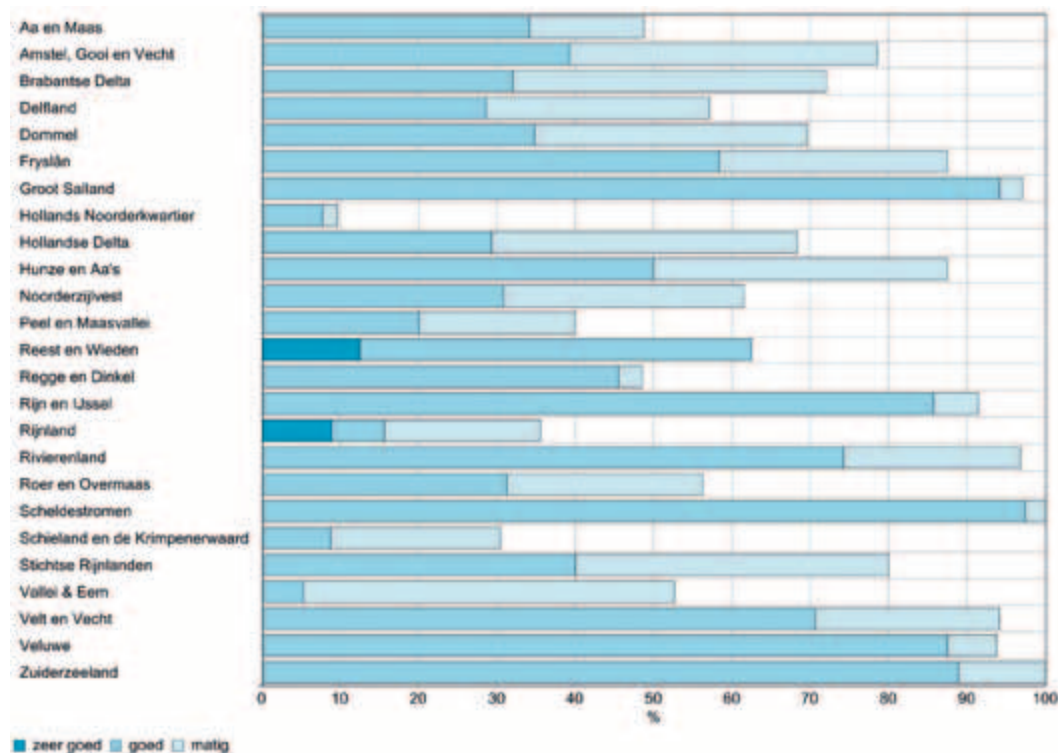
waterlichamen dat voldoet aan de norm voor zink groter is dan voor koper blijft onveranderd. Voor overige stoffen is voor 2011 eveneens onvoldoende informatie beschikbaar.

Voortgang uitvoering waterkwaliteitsmaatregelen

De maatregelen die nodig zijn om de waterkwaliteit te verbeteren zijn vastgelegd in de Stroomgebiedbeheerplannen van Rijn, Maas, Schelde en Eems. Binnen het stroomgebied

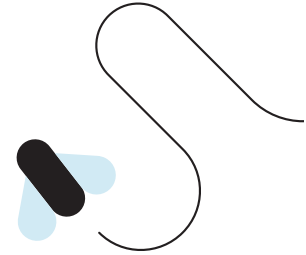

Figuur 4.2.2 Toetsing waterlichamen aan de normen voor nitraat (2009)

Figuur 4.2.3 Toetsing waterlichamen aan de normen voor fosfaat (2009)

INNOVATIE

BLAUWALGEN
SCANNERS

**Wij hebben nu twee à drie dagen eerder
duidelijkheid dan met de traditionele methode.**

Rob van der Meer, hoofd Laboratorium Wetterskip Fryslân

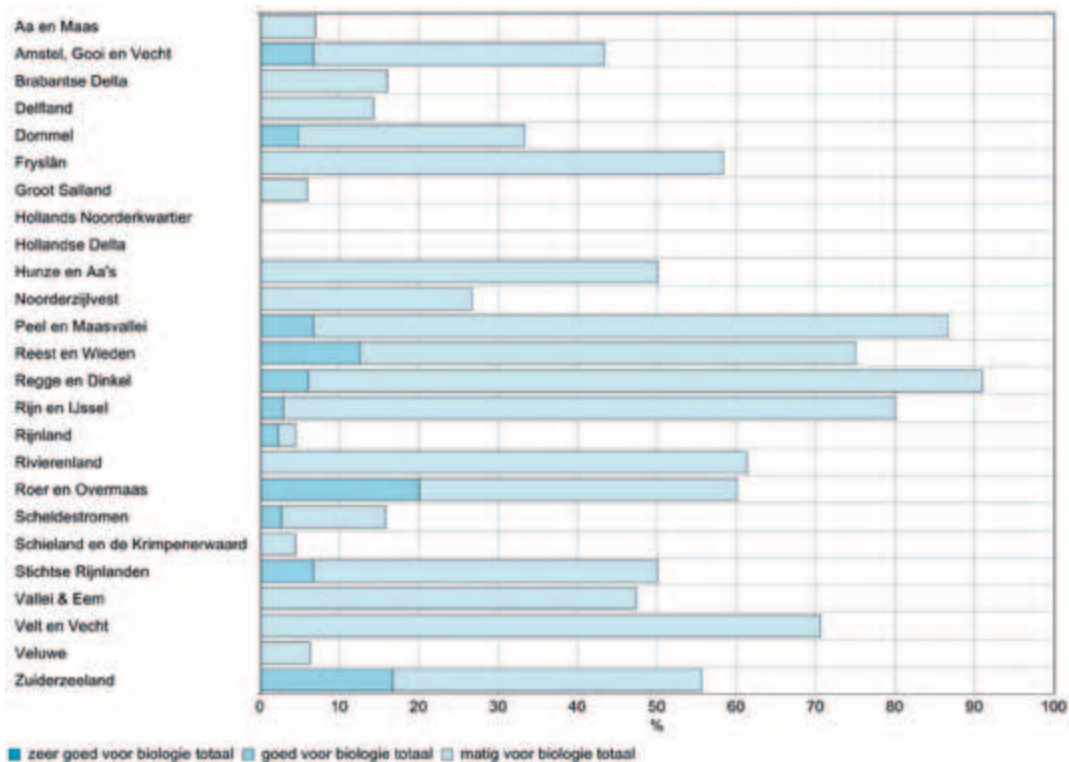
Project	Blauwalgenscanners
Initiatiefnemer(s)	Wetterskip Fryslân
Thema	Schoon water

Ook in Friesland kampen zwemwaterlocaties steeds vaker met blauwalgen. Om sneller te kunnen inspelen op deze problematiek, kiest Waterschap Fryslân voor de inzet van blauwalgenscanners in het zwemwaterbeheer. Een blauwalgenscanner geeft per direct, in het veld, inzicht in de concentratie van blauwalgen. De scanner meet de hoeveelheid blauwalgen in het water op basis van het terugzenden van, voor blauwalgen specifieke, lichtgolven. Voorheen moest hiervoor laboratoriumonderzoek worden uitgevoerd, dat enkele dagen in beslag nam, maar de blauwalgenscanners laten meteen de actuele stand van zaken zien. Dankzij de blauwalgenscanners kan bij vragen onmiddellijk uitsluitsel worden gegeven. Bovendien kan worden voorkomen dat beheersmaatregelen (zoals negatieve zwemadviezen of zelfs zwemverboden) onnodig lang in stand worden gehouden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Rob van der Meer

T 058 - 2922130 M rvandermeer@wetterskipfryslan.nl

Figuur 4.2.4 Toetsing waterlichamen aan normen voor biologie totaal (2009)

Rijn zijn er de Deelstroomgebiedplannen Noord, Midden, Oost en West. Per (deel)stroomgebiedplan wordt jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van maatregelenprogramma's gerapporteerd. Deze rapportage omvat de maatregelen van alle partijen (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en derden). Maar omdat de maatregelen veelal door de waterschappen worden uitgevoerd, geven deze rapportages een goed beeld van het werk dat door de waterschappen verzet is. Om te voldoen aan de KRW-verplichtingen diende eind 2011 60% van de maatregelen 'in uitvoering' of 'gereed' te zijn. Het overall beeld is dat de uitvoering van de maatregelen op schema ligt, maar dat er wel enkele aandachtspunten zijn. Vooral grote investeringen zoals verbeteringen aan rioolwaterzuiveringsinstallaties, gemalen en stuwen en het saneren van waterbodems vergen uitgebreid (voor)onderzoek en hangen vaak samen met geplande renovaties of vervangingen. Ook veranderingen in de structuur van watersystemen zijn complexe maatregelen die veel overleg en afstemming vragen.

4.3 Zwemwaterkwaliteit

Nederland kent ongeveer 690 officiële zwemwaterlocaties in buitenwater, die door de provincie worden aangewezen. Het grootste deel van deze locaties (473) betreft regionale wateren die in beheer zijn bij de waterschappen. De overige zwemwateren zijn in beheer bij Rijkswaterstaat. De waterschappen hebben de zwemwaterkwaliteit in 2011 getoetst aan de waterkwaliteitseisen uit de Europese Zwemwaterrichtlijn uit 1976 (bron *landelijke rapportage zwemwaterkwaliteit*).

Het voldoen van de zwemwateren aan het volledige profiel uit de zwemwaterrichtlijn is, in tegenstelling tot de vorige Waterschapsspiegel, niet getoetst.

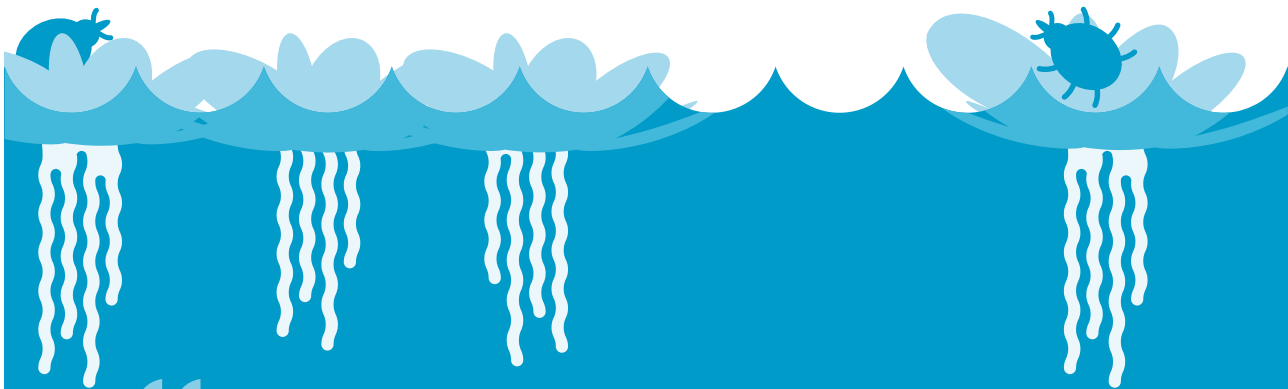
Van de zwemwaterlocaties voldoet 91% aan de gestelde eisen in de Zwemwaterrichtlijn.

4.4 Synergie met ILG en NBW

Het KRW-programma uit de Stroomgebiedbeheerplannen omvat veel inrichtingsmaatregelen. Omdat het efficiënt is deze uit te voeren in samenhang met andere fysieke maatregelen (werk met werk maken) op het gebied van de inrichting van het landelijk gebied (ILG) en het waterkwantiteitsbeheer (NBW), is de uitvoering afhankelijk van de voortgang van deze andere maatregelen. Indien projecten uit ILG of NBW door beleidswijzigingen of nieuwe inzichten komen te vervallen, leidt dit tot vertraging en/of een stijging van de kosten bij de uitvoering van het KRW-maatregelenpakket.

Uit de grafiek blijkt dat de afhankelijkheid van projecten van derden bij de waterschappen in hoog Nederland in het algemeen groter is dan bij de waterschappen in laag Nederland. Verder blijkt dat bij een aantal waterschappen vertraging of vervallen van projecten van derden ook daadwerkelijk leidt tot vertraging in de uitvoering van het maatregelenprogramma.

INNOVATIE

BIOLOGISCHE
BESTRIJDING
KROOSVAREN

“ **Biologische bestrijding past uitstekend bij onze opvatting over duurzaam en innovatief werken binnen ons waterschap.** ”

Agnes van Zoelen, hoogheemraad Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard

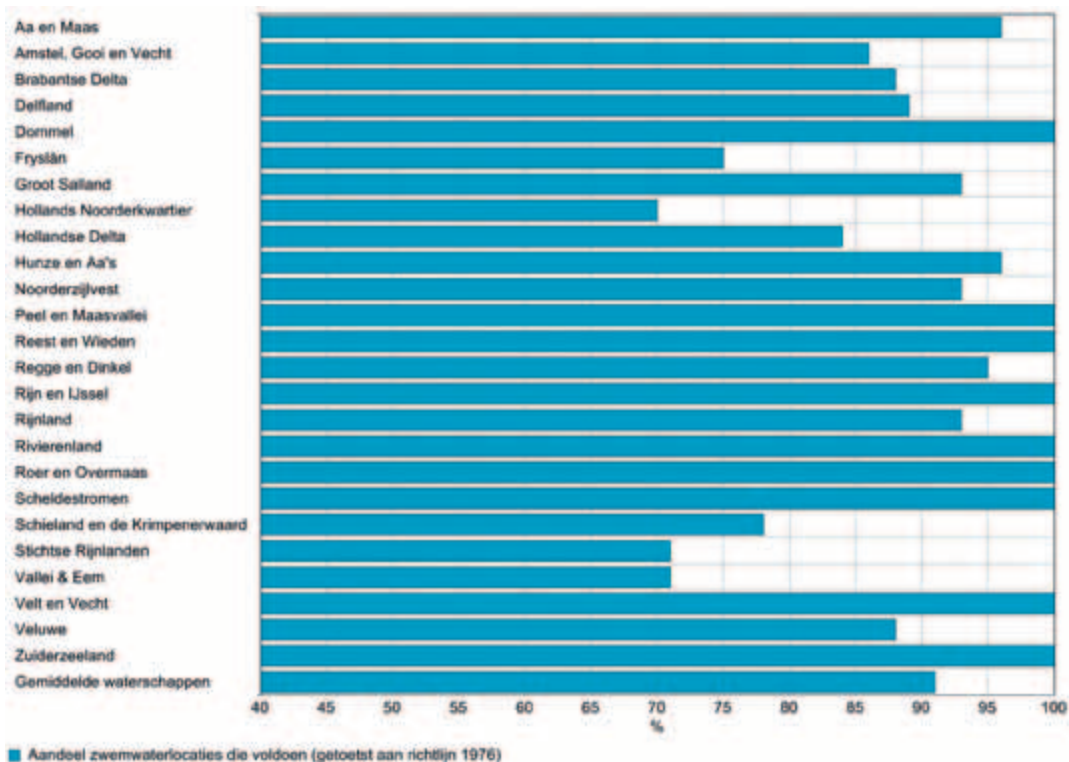
Project	Biologische bestrijding kroosvaren
Initiatiefnemer(s)	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, in samenwerking met STOWA en Centre for Agricultural Bioscience International (CABI)
Thema	Schoon water

Zonder bestrijding kan kroosvaren in de zomerperiode uitgroeien tot dichte drijfslagen op waterwegen en stilstaand water. Dat kan nadelig zijn voor de aan- of afvoer en de kwaliteit van het water. De huidige mechanische bestrijdingsmethode is relatief kostbaar en neemt ook andere planten mee. Daarom onderzoekt het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard de mogelijkheid van biologische bestrijding van kroosvaren met behulp van kroosvarensnuittorretjes. Het onderzoek is gericht op de effectiviteit van de bestrijding en de effecten op de waterkwaliteit. Met deze selectieve biologische bestrijding heeft het waterschap een primeur voor Nederland. Ook in Europa is dit een van de eerste voorbeelden om natuurlijke vijanden in te zetten om wateronkruid te beheersen.

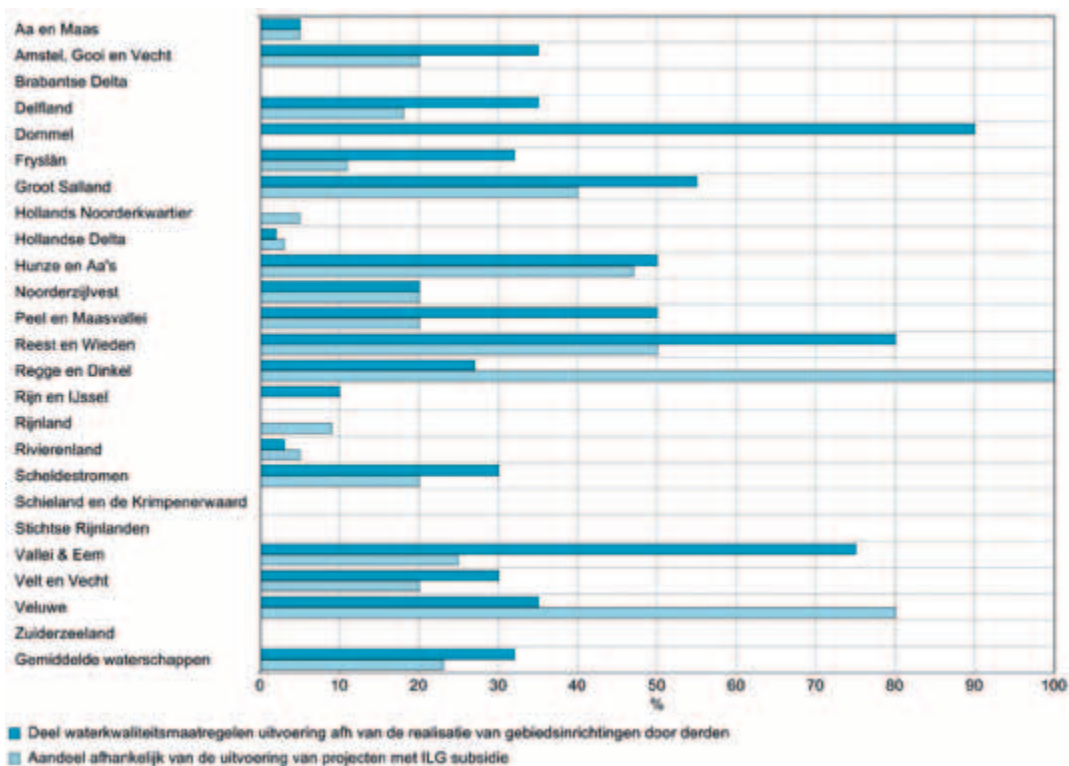
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Nancy Meijer

T 010 - 4537351 M n.meijer@hhs.nl

Figuur 4.3.1 Toetsresultaten zwemwaterkwaliteit (2011)

Figuur 4.4.1 Mate waarin KRW-maatregelen samenhangen met de uitvoering van ILG en NBW maatregelen (2011)

5. ZUIVER AFVALWATER

Waterschappen zijn verantwoordelijk voor een goede kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland. Een belangrijk instrument voor de waterschappen om invloed te kunnen uitoefenen op de kwaliteit van het oppervlaktewater is het zuiveren van het huishoudelijk en industrieel afvalwater. Dit afvalwater wordt via de gemeentelijk riolering ingezameld en vervolgens naar de waterzuiveringsinstallaties getransporteerd, waar het water wordt gezuiverd. Het inzamelen van het afvalwater via de riolering is een verantwoordelijkheid van gemeenten. Waterschappen zorgen voor het transport en de zuivering van het afvalwater. Waterschappen zijn ook verantwoordelijk voor de verwerking van het slib dat achterblijft bij de afvalzuivering. De zuivering van afvalwater gebeurt in ca. 350 rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). De hoeveelheid afvalwater die in de installaties wordt gezuiverd, wordt uitgedrukt in inwoner-equivalenten, afgekort i.e.'s. Dit is een maat voor de vuillast van het water, waarbij een i.e. staat voor de hoeveelheid afvalwater en de daarin aanwezige vuillast die gemiddeld door één persoon wordt geproduceerd. In 2011 hebben de gezamenlijke waterschappen in totaal zo'n 25 miljoen i.e.'s gezuiverd. Uitgedrukt in m³ zuiveren de waterschappen per jaar ongeveer 2 miljard m³ afvalwater in hun rioolwaterzuiveringsinstallaties.

Sinds 1999 vergelijken de waterschappen iedere drie jaar hun prestaties op het gebied van het zuiveringsbeheer met elkaar. In 2013 wordt er weer een Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer (BVZ) uitgevoerd over de prestaties in het jaar 2012. In deze

rapportage is gebruik gemaakt van de beschikbare resultaten van de BVZ over 2009 en de aparte, beknopte uitvraag over 2011.

Bij het zuiveringsbeheer draait het primair om het realiseren van goede zuiveringsprestaties tegen acceptabele kosten en het nakomen van de afspraken met gemeenten over de hoeveelheid afvalwater die wordt verwerkt. Belangrijke ontwikkelingen in het zuiveringsbeheer zijn de afspraken in het Bestuursakkoord Water over samenwerking en kostenbesparing en het realiseren van innovaties zoals de Energiefabriek en Grondstoffenfabriek.

5.1 Beleidsontwikkelingen

Samenwerking Afvalwaterketen

Gemeenten en waterschappen werken steeds vaker en intensiever samen aan het beheer van de afvalwaterketen. In 2011 zijn er in het Bestuursakkoord Water afspraken gemaakt over deze samenwerking en de doelen die we daarmee willen bereiken. Zonder deze afspraken zullen de kosten van het beheer van de afvalwaterketen de komende jaren stijgen van circa € 2,4 miljard per jaar in 2010 naar circa € 3 miljard per jaar in 2020. Verdergaande samenwerking in de afvalwaterketen tussen gemeenten en waterschappen levert een potentiële kostenbesparing op van € 380 miljoen per jaar in 2020. Waterschappen en gemeenten verwachten kosten te besparen door het vergroten van de efficiëntie

(de dingen goed doen), maar vooral door het vergroten van de effectiviteit van investeringen (de goede dingen doen). Het beeld op dit moment is dat er het afgelopen jaar al flinke vooruitgang is geboekt en dat er in toenemende mate wordt samengewerkt bij de beleidsontwikkeling, investeringsprogramma's en uitvoering van operationele taken. In hoofdstuk 6 wordt hier uitgebreid op ingegaan.

Innovaties

De waterschappen werken hard aan innovaties binnen het zuiveringsbeheer om enerzijds de zuiveringsprestaties te verbeteren en anderzijds kosten te besparen. Aansprekende voorbeelden zijn de Energiefabriek, de Grondstoffenfabriek en Nereda. De Energiefabriek is een initiatief van de waterschappen om energie terug te winnen uit afvalwater. Deze energie kan worden ingezet voor het eigen energieverbruik van de waterschappen om de rioolwaterzuiveringen energie-neutraal te maken, maar kan ook worden benut voor het leveren van groene energie. De grondstoffenfabriek is een samenwerking van de waterschappen om afvalwater en andere biomassastromen te benutten om schaarse grondstoffen terug te winnen of te hergebruiken. Nereda is een nieuwe zuiveringstechnologie waarbij de bacteriën die het afvalwater zuiveren groeien in compacte korrels, waardoor de bouwkosten, maar ook het energie- en chemicaliëngebruik significant lager zijn ten opzichte van conventionele zuiveringstechnieken.

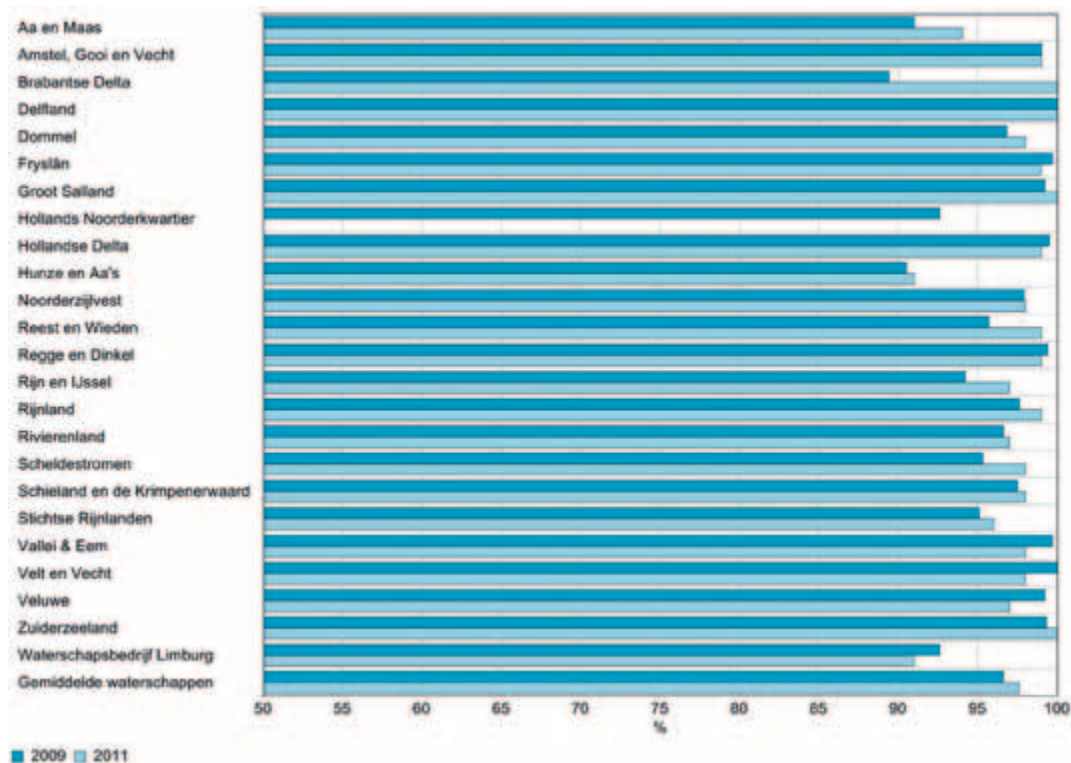
Routekaart 2030

De afgelopen twee jaar hebben waterschappen en gemeenten samen met de kennis- en ketenpartners gewerkt aan een Routekaart met een visie op de ontwikkelingen in de afvalwaterketen tot 2030. De ambitie is om in 2030 een grote

bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de samenleving en het sluiten van ketens en kringlopen. Waterschappen en gemeenten zetten afvalwater om in schone grondstoffen, energie en schoon water. Natuurlijk zijn ze ook op zoek naar mogelijkheden om kosten te besparen. Slimmer investeren in flexibele systemen heeft een hoge prioriteit. Waterschappen en gemeenten werken strategisch samen met andere partijen, zoals bedrijven, onderzoeksinstituten en andere overheden. Afvalwater wordt steeds meer gezien als een bron van duurzame energie, water en schaarse grondstoffen. De grondstoffen die uit afvalwater kunnen worden teruggewonnen, zoals fosfaat, kunnen vervolgens weer gebruikt worden voor het produceren van bijvoorbeeld bioplastic, waterstof, ethanol en kunstmest. De visie uit de Routekaart sluit aan bij de afspraken uit het Bestuursakkoord Water over samenwerking tussen gemeenten en waterschappen, onder andere op het gebied van innovatie.

5.2 Voldoen aan afnameverplichting

In het kader van de samenwerking in de afvalwaterketen hebben gemeenten en waterschappen afspraken gemaakt over de hoeveelheid afvalwater die wordt aangeboden en verwerkt: de zogeheten afnameverplichting. Gemeenten zorgen voor voldoende capaciteit in het rioolstelsel om het afvalwater van huishoudens en bedrijfsleven te kunnen inzamelen. Waterschappen hebben de zorg om de met gemeenten afgesproken hoeveelheid afvalwater te verwerken. Deze afspraken zijn vastgelegd in de Gemeentelijke Rioleringsplannen (GRP's) en Afvalwaterakkoorden. Figuur 5.2.1 laat zien het percentage inwonerequivalenten (i.e.'s) waarvoor is voldaan aan de afnameverplichting 2009 en 2011. Het voldoen aan de

Figuur 5.2.1 Mate waarin waterschappen voldoen aan de afnameverplichting [%]

afnameverplichting is gegroeid van gemiddeld 96% in 2007 naar gemiddeld bijna 98% in 2011. In Limburg wordt het zuiveringsbeheer uitgevoerd door het Waterschapsbedrijf Limburg. Vandaar dat de prestaties voor Waterschap Peel en Maasvallei en Waterschap Roer en Overmaas niet per waterschap maar samen voor het Waterschapsbedrijf Limburg zijn weergegeven.

Waar waterschappen niet (kunnen) voldoen aan de verplichtingen, zijn zij in het algemeen bezig met de uitbreiding van hun zuiveringsinstallaties of afvalwatertransportsystemen. Gemeenten onderzoeken onder andere of de hoeveelheid afvalwater die via het rioolstelsel wordt verzameld kan worden verminderd, bijvoorbeeld door de afvoer van regenwater zoveel mogelijk los te koppelen van de riolering. De waterschappen hebben een gezamenlijke 'best practise' ontwikkeld voor het robuust afstemmen van de afnameverplichtingen met gemeenten.

5.3 Prestaties rioolwaterzuiveringsinstallaties

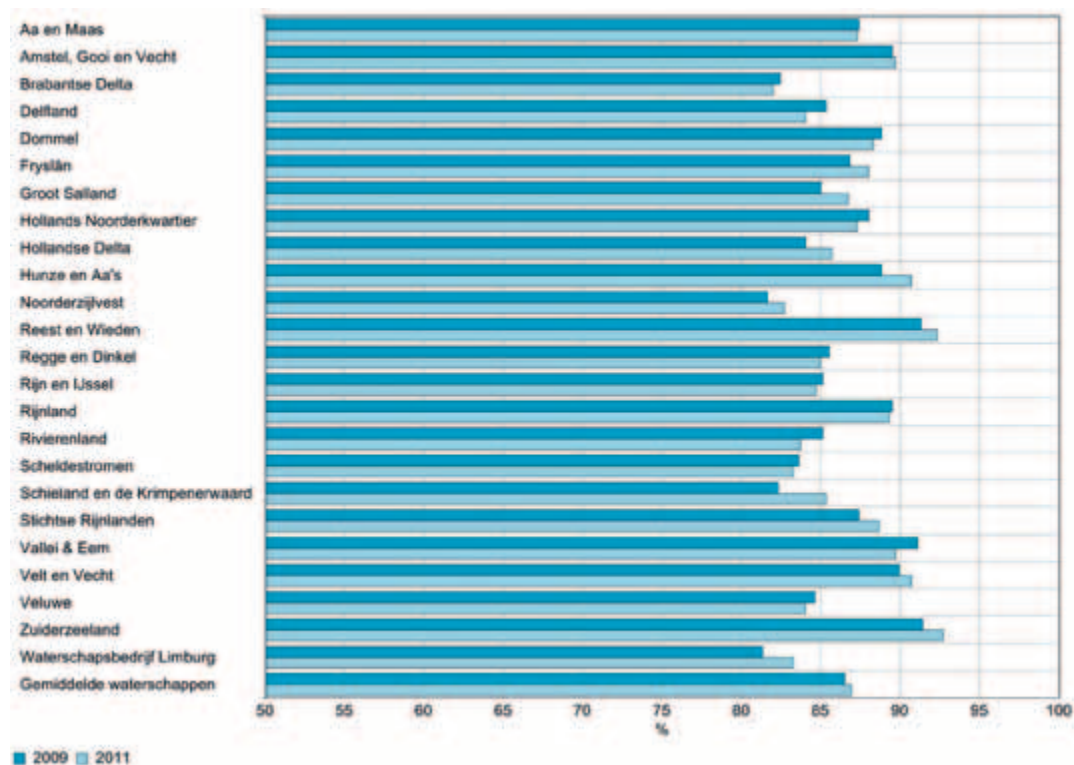
Zuiveringsprestatie

Het prestatieniveau van het zuiveringsbeheer wordt uitgedrukt via het gemiddelde zuiveringsrendement. Dit getal geeft aan in welke mate de belangrijkste nutriënten en afvalstoffen uit het afvalwater worden verwijderd. De zuiveringsprestatie is in de periode 2007-2011 gestegen van gemiddeld 84% naar 87%. Belangrijke parameters die de kwaliteit van het oppervlaktewater beïnvloeden zijn de nutriënten stikstof en fosfaat. De stikstofverwijdering in de Nederlandse rioolwaterzuiveringsinstallaties is de afgelopen jaren gestegen van gemiddeld 79% in 2007 naar 84% in 2011. Ook de fosfaatverwijdering is

gestegen van gemiddeld 82% in 2007 naar 85% in 2011. Figuur 5.3.1 geeft de zuiveringsprestatie per waterschap weer.

Om de kwaliteit van het oppervlaktewater te beschermen, heeft elke rioolwaterzuiveringsinstallatie een lozingsvergunning op basis van de Waterwet. In deze Waterwetvergunning zijn de lozingseisen opgenomen: de concentraties stikstof, fosfaat, zuurstofbindende en onopgeloste stof die maximaal in het gezuiverde afvalwater (effluent) mogen voorkomen. Voor zo'n 80% van de rioolwaterzuiveringsinstallaties komen deze lozingseisen overeen met de generieke eisen zoals die zijn opgenomen in de uitwerking van de Waterwet. Ongeveer 20% van de installaties heeft in de lozingsvergunning strengere eisen dan de generieke eisen van de Waterwet. Hierdoor moeten circa 20% van de rioolwaterzuiveringsinstallaties hogere zuiveringsprestaties leveren. Dit houdt verband met de vaak strengere eisen voor lozing op de regionale wateren, bijvoorbeeld in de buurt van kwetsbare natuurgebieden.

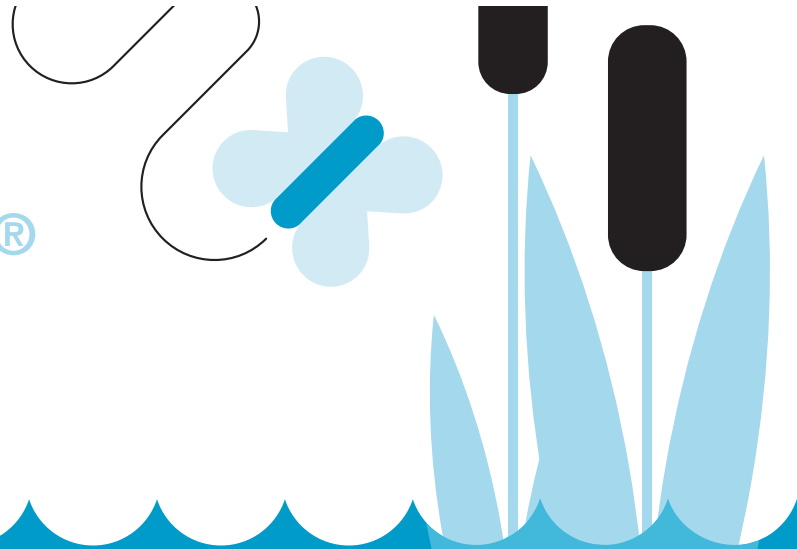
De meeste zuiveringsinstallaties zijn zodanig ontworpen dat zij ook bij extreme omstandigheden, zoals strenge winters en veel regenval, aan de vergunningseisen blijven voldoen. Hierdoor ligt de gemiddelde prestatie van de zuiveringsinstallaties hoger dan is vereist in lozingsvergunningen. Met deze prestaties voldoen de zuiveringsinstallaties ook ruimschoots aan de in Europees verband afgesproken doelstellingen van 75% verwijdering voor zowel stikstof als fosfaat. Intensiever zuiveren vergt niet alleen extra investeringen, maar ook meer energie en chemicaliën. De operationele kosten nemen daardoor toe. Waterschappen streven ernaar om de extra kosten als gevolg van bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water op te vangen met doelmatigheids-

Figuur 5.3.1 Zuiveringsprestatie van de waterschappen (gemiddelde rendement N, P en CZV verwijdering)

INNOVATIE

1-STEP® FILTER

1-STEP®-filter bewijst dat innoveren loont. ”

Peer Rooijmans, Dagelijks bestuurder, Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

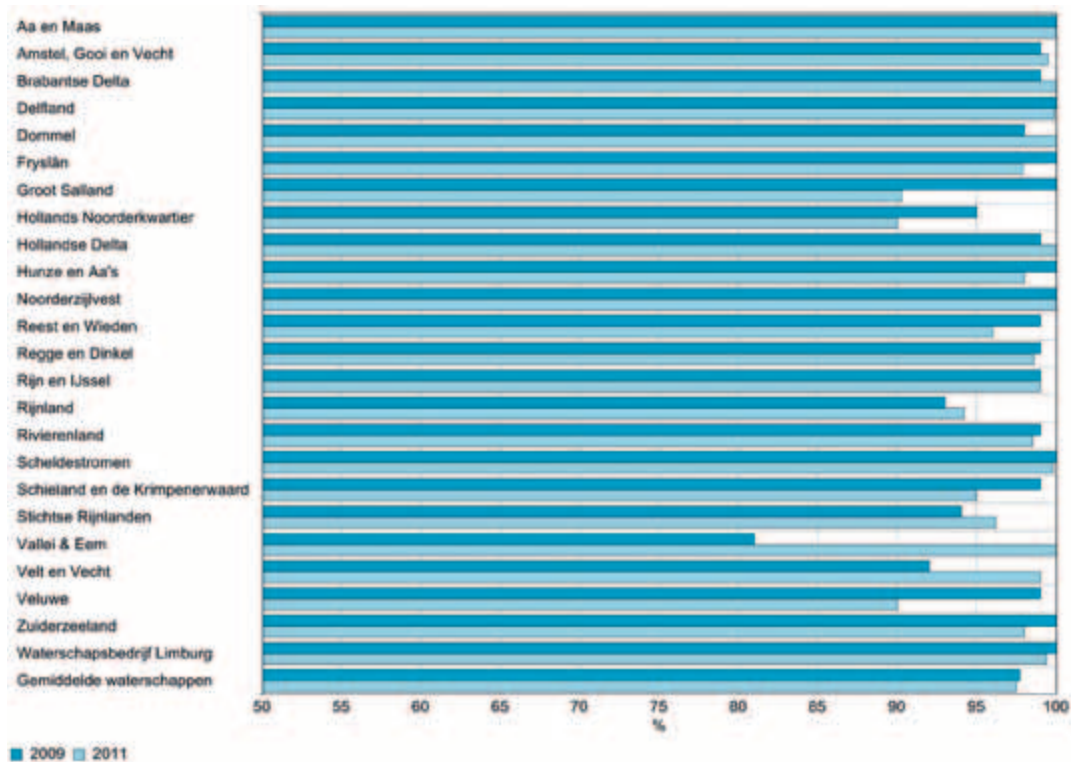
Project	1-STEP®-filter
Initiatiefnemer(s)	Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (Waternet), in samenwerking met STOWA, TU-Delft, Witteveen+Bos, GMB en Pentair, met subsidies van AgentschapNL en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Thema	Afvalwaterzuivering

De Europese Kaderrichtlijn Water moet zorgen voor een goede waterkwaliteit, van zowel het water in de beken als van het grondwater. Daarom ontwikkelde Waterschap Amstel, Gooi en Vecht met andere partijen het 1-STEP®-filter. Dit innovatieve filter is gevuld met actieve kool en kan in één stap stikstof, fosfaat, zwevende stof én microverontreinigingen verwijderen. Daarbij wordt fosfaat beter verwijderd dan met de gangbare technieken. Microverontreinigingen worden grotendeels geabsorbeerd door het filter, zodat ze niet meer hoeven te worden geloosd op het oppervlaktewater. Na een geslaagde twee jaar durende pilot is de beslissing genomen, om als eerste het 1-STEP®-filter full scale te bouwen op rioolwaterzuiveringsinstallatie Horstermeer. Dat betekent grote winst voor de waterkwaliteit van de rivier de Vecht.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Kees van der Lugt

T 020 - 6083456 M kees.van.der.lugt@waternet.nl W www.innovatie.waternet.nl/projecten/1-step-filter

Figuur 5.3.2. Mate waarin waterschappen voldoen aan het nalevingspercentage [%]

winsten. Zowel de samenwerking met de gemeenten als de onderlinge samenwerking via bijvoorbeeld de Bedrijfsvergelijking zuiveringsbeheer levert hier een bijdrage aan.

Voldoen aan lozings-eisen (nalevingspercentage)

De eisen die in lozingsvergunningen aan de rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn gesteld, worden goed gemonitord. Via een monitoringsprogramma wordt het jaar rond gemeten of er als gevolg van het zuiveringsproces niet teveel afvalstoffen in het oppervlaktewater terechtkomen. In figuur 5.3.2 is het zogeheten nalevingspercentage weergegeven. Dit percentage geeft aan in hoeveel procent van de metingen van het afvalwater de zuiveringsinstallaties voldoen aan de eisen die aan de lozings-eisen zijn gesteld. Dit percentage was in de periode 2007-2011 steeds zeer hoog variërend tussen gemiddeld 97 en 99%.

Als er sprake is van overschrijding van de vergunning heeft het veelal een incidenteel karakter, bijvoorbeeld als gevolg van een calamiteit of renovatie waardoor de zuivering tijdelijk minder goed functioneert. De zuiveringssector is in 2007 in het kader van leren en verbeteren een breed opleidingsstraject gestart om de overschrijdingen van de lozings-eisen te minimaliseren.

De Bedrijfsvergelijking Zuiveringsbeheer levert steeds weer speerpunten op voor verdere verbetering. Zo is in 2009 de training gestart 'Voldoen aan lozings-eisen'. Deze training is ontwikkeld door de Stichting Wateropleidingen. Operators, leidinggevend en technici worden getraind in het verbeteren van de zuiveringsresultaten door effectief samenwerken: samen een feitenrelaas opstellen en samen een verbeterplan maken. Tot nu toe hebben meer dan 220 cursisten de training gevolgd.

5.4 Netto kosten zuiveringsbeheer

De waterschappen streven naast een goede zuiveringsprestatie ook naar een kostenefficiënte zuivering van het afvalwater. In figuur 5.4.1 worden de netto kosten van de zuivering van afvalwater weergegeven. Het gaat om de werkelijk gemaakte totale netto kosten van de bouw en exploitatie van zuiverings-technische werken, gedeeld door het aantal vervuilingseenheden (v.e.).

Sinds 2009 zijn de netto kosten voor het zuiveringsbeheer gedaald van € 48 per v.e. naar gemiddeld € 46 per v.e. in 2011. Bij sommige waterschappen zijn de kosten voor het zuiveringsbeheer licht gestegen als gevolg van grote investeringen in de zuiveringstechnische werken. De onderlinge verschillen tussen waterschappen in de kosten van het zuiveringsbeheer hebben uiteenlopende oorzaken. Enkele bepalende factoren zijn het aantal inwoners en bedrijven in het beheergebied waar de kosten in rekening worden gebracht, het al dan niet lozen op rijkswateren en de mate waarin recent investeringen in de infrastructuur van afvalwaterzuiveringen, rioolgemaal en (pers)leidingen zijn gedaan.

INNOVATIE TORWASH

A stylized illustration in shades of blue and black. A hand is shown from the top right, holding a bucket. The bucket is tilted, and a stream of water is pouring out of it into a larger body of water below. The water surface is represented by a scalloped line. There are a few small bubbles in the water.

“ **Nieuwe technologie maakt nuttige toepassing van biomassa mogelijk.** ”

Miriam van Eekert, milieubiotechnoloog bij LeAF

Project	TORWASH
Initiatiefnemer(s)	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, in samenwerking met ECN, Triqua, LeAF en Averinox
Thema	Afvalwaterzuivering

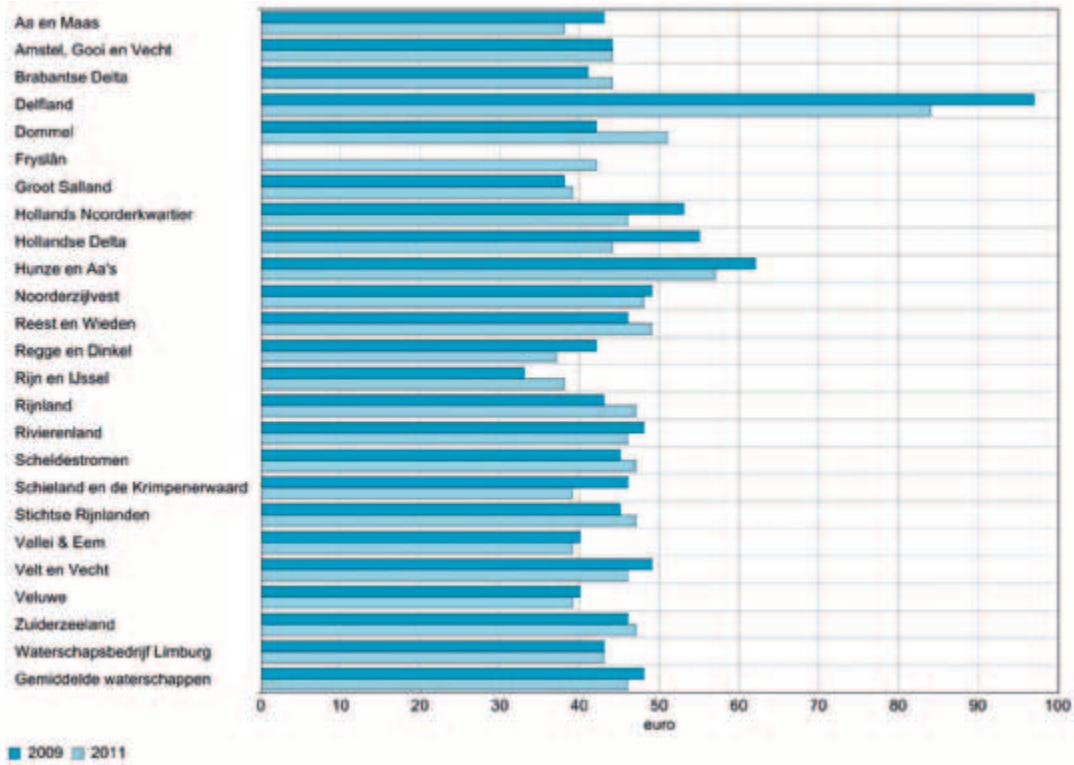
Het TORWASH-proces, ontwikkeld door het ECN (Energieonderzoek Centrum Nederland), is een baanbrekende methode om natte biomassa onder hoge druk en temperatuur om te zetten in een schone, vaste brandstof. Na ontwatering is deze brandstof direct inzetbaar in gewone verbrandingsinstallaties. Het ontwateringswater wordt nagezuiverd. Nu is gebleken dat het werkt, is de volgende stap het ontwerpen en bouwen van een pilotinstallatie en het integreren ervan in een bestaande rioolwaterzuiveringsinstallatie. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier participeert in het onderzoek en heeft ervoor gezorgd dat dit project kan worden uitgevoerd door de juiste partijen met elkaar te verbinden.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

George Zoutberg

T 072 - 5827127 M g.zoutberg@hhnk.nl

W www.ecn.nl/nl

Figuur 5.4.1 Netto kosten zuiveringsbeheer waterschappen [€ per v.e.]

6. BESTUURSAKKOORD WATER: DOELMATIGHEID EN SAMENWERKING

6.1 Beleidsontwikkeling

In 2011 hebben Rijk, provincies, gemeenten, waterleiding-bedrijven en waterschappen het Bestuursakkoord Water (BAW) ondertekend. Het BAW omvat een groot aantal afspraken over:

- taken/verantwoordelijkheden, kaderstelling, planvorming en toezicht;
- een beheersbaar programma voor het toetsen, programmeren, financieren en uitvoeren van versterkingen aan de primaire waterkeringen;
- een doelmatiger beheer van de waterketen (drinkwater, riolering en afvalwaterzuivering);
- slim combineren van taken en ondersteunende processen;
- het bestuur en de belastingheffing van de waterschappen.

Het BAW heeft als doel de transparantie, slagvaardigheid en doelmatigheid binnen het Nederlandse waterbeheer te vergroten en de bestuurlijke drukte en kwetsbaarheid te verminderen. Als onderdeel van de gemaakte afspraken hebben de waterschappen in 2011 de taak 'muskusrattenbestrijding' van de provincies overgenomen en zijn zij met ingang van datzelfde jaar financieel gaan participeren in het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

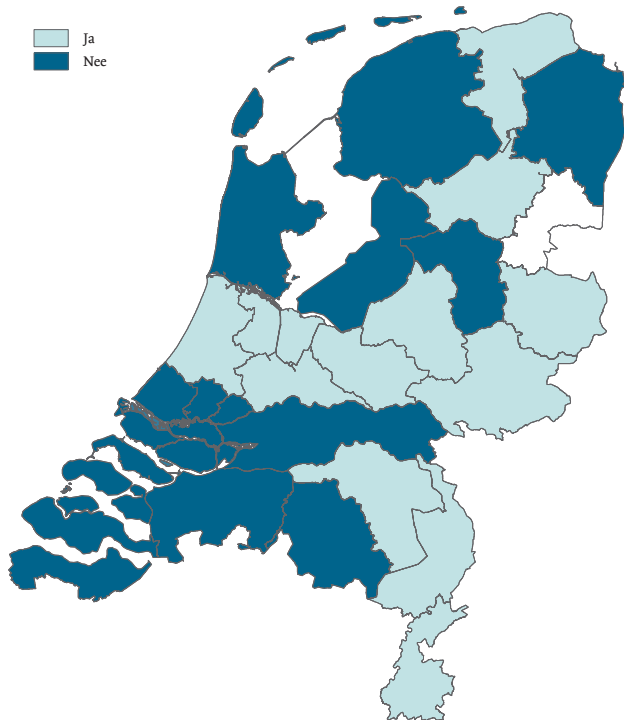
In het BAW is opgenomen dat de gezamenlijke overheden met het uitvoeren van de maatregelen uit het bestuursakkoord streven naar een doelmatigheidswinst die geleidelijk oploopt tot jaarlijks € 750 miljoen euro in 2020. De waterschappen

zullen een aanzienlijk deel van deze doelmatigheidswinst moeten realiseren. Dit hoofdstuk geeft inzicht in wat de waterschappen hebben gedaan om een extra impuls te geven aan de doelmatigheidsverbetering en beschrijft verschillende resultaten die zij in 2011 hebben bereikt. Daarbij wordt onderscheid gemaakt in de wijze waarop de doelmatigheidsverbetering binnen de waterschappen is geborgd en de resultaten op enkele belangrijke thema's.

6.2 Afspraken doelmatigheidsverbetering

In deze paragraaf wordt aangegeven op welke wijze de doelmatigheidsinitiatieven uit het BAW zijn geborgd binnen de waterschappen en of de betreffende plannen eind 2011 in uitvoering waren.

Voor vrijwel alle waterschappen geldt dat het BAW aanleiding is geweest om extra doelmatigheidsinitiatieven te ontplooiën. Vrijwel zonder uitzondering vinden de doelmatigheidsinitiatieven plaats op grond van een bestuurlijke opdracht. Uit figuur 6.2.1 blijkt dat bij twaalf waterschappen de doelmatigheidsinitiatieven zijn samengebracht in een apart plan van aanpak. Bij de overige waterschappen zijn de initiatieven geborgd in de begroting of vindt over ieder initiatief apart besluitvorming plaats. Alle waterschappen waren eind 2011 bezig met de uitvoering van de extra doelmatigheidsinitiatieven.

Figuur 6.2.1 Extra doelmatigheidsinitiatieven in apart plan van aanpak

6.3 Resultaten doelmatigheidsthema's

Gestimuleerd door het BAW zijn de waterschappen vooral via een intensivering van de samenwerking hun doelmatigheid gaan vergroten. Het gaat dan om de samenwerking van waterschappen onderling, maar ook om de samenwerking met gemeenten, provincies, Rijkswaterstaat en waterleidingbedrijven. In het kader van deze rapportage is de waterschappen gevraagd de belangrijkste trajecten te noemen die zij in 2011 hebben afgerond. Als een waterschap meer dan vijf trajecten heeft afgerond, is gevraagd de vijf belangrijkste trajecten te benoemen.

In totaal hebben de waterschappen 61 doelmatigheidstrajecten genoemd, waarvan er zeventien een intern karakter hebben en de overige 44 trajecten betrekking hebben op de externe samenwerking. Van deze laatste trajecten heeft bijna de helft betrekking op de (afval)waterketen. Figuur 6.3.1 geeft aan op welke onderwerpen de samenwerkingstrajecten betrekking hebben.

In het vervolg van deze paragraaf komen de volgende thema's aan de orde:

1. de afvalwaterketen;
2. heffing en invordering van belastingen;
3. inkoop
4. het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma;
5. P&O en HRM;
6. crisisbeheersing;
7. muskusrattenbestrijding;
8. fusies van waterschappen.

6.3.1 Samenwerking in de afvalwaterketen

In Nederland zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het verzamelen van regenwater en het transport van het afval- en regenwater dat op de riolering wordt geloosd. Vervolgens zorgen de waterschappen voor het transport van dat afvalwater naar hun rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI's). De riolering en afvalwaterzuivering wordt samen aangeduid als de 'afvalwaterketen'.

De afspraken over de afvalwaterketen uit het BAW hebben een driedelig doel:

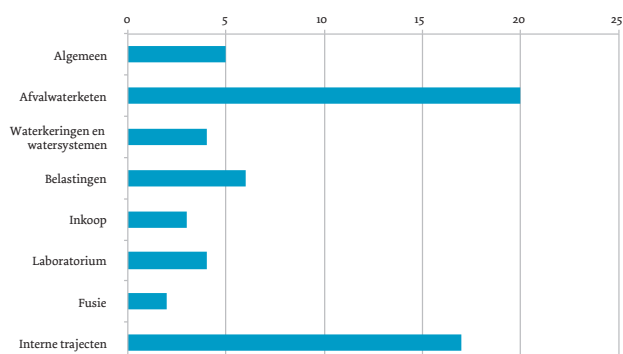
- het realiseren van kostenbesparingen in het beheer van de afvalwaterketen oplopend tot € 380 miljoen per jaar in 2020. Hiermee wordt de kostenstijging zoveel mogelijk beperkt en de rekening voor burgers en bedrijven betaalbaar gehouden;
- het vergroten van de kwaliteit van de uitvoering van de beheertaken en van het innovatievermogen;
- het verminderen van de personele kwetsbaarheid bij de uitvoering van de beheertaken.

De afspraken in het BAW vormen de middelen om de beoogde doelen te realiseren en zijn gericht op:

- kennisontwikkeling (kosteneffectiviteit investeringen), innovatie en kennisdoorwerking;
- intensieve samenwerking tussen waterschappen en gemeenten op het gebied van investeringsprogrammering en de uitvoering van operationele taken;
- cultuuromslag: van inspanning (normgericht) naar resultaat (effectgericht).

Landelijk beeld van de voortgang

Uit een inventarisatie van de voortgang en het resultaat van het uitwerkingsproces blijkt dat er in 2011 al forse vooruitgang is geboekt. Door het hele land wordt met veel energie gewerkt aan de regionale uitwerking van de afspraken. De dialoog tussen gemeenten en waterschappen wordt in het hele land gevoerd. In een ruime meerderheid van de circa 60 regio's waarbinnen de uitwerking plaatsvindt, zijn eigen doelen en ambities voor 2020 geformuleerd, samen met een programma van maatregelen om deze doelen te realiseren (zie figuur 6.3.2). Bestuurlijke vaststelling van de doelen, ambities en het uitvoeringsprogramma heeft plaatsgevonden in iets meer dan de helft van de regio's. In de andere regio's zal vaststelling in 2012 plaatsvinden. Er zijn regionale verschillen in tempo en

Figuur 6.3.1 Onderwerpen uit de Top 5 doelmatigheidstrajecten waterschappen in 2011

Winnend Samenwerken door de drie Brabantse waterschappen

In 2011 zijn de waterschappen Brabantse Delta, Aa en Maas en De Dommel een intensieve samenwerkingsrelatie aangegaan. Onder de vlag 'Winnend Samenwerken' hebben zij afgesproken alle nieuwe onderwerpen gezamenlijk op te pakken, tenzij kan worden aangetoond dat samenwerking geen potentiële meerwaarde heeft. 'Samen, tenzij ...' is dan ook het motto. Het gaat hierbij niet alleen om doelmatigheid, maar om de drie K's: kostenbesparing, minder kwetsbaarheid en meer kwaliteit. 2011 was het jaar van het verkennen van de mogelijkheden, het inzicht krijgen in elkaars processen, werkzaamheden en cultuur alsmede de start van de eerste gezamenlijke trajecten. De waterschappen verwachten een kostenbesparing te realiseren die oploopt tot € 1 miljoen per waterschap per jaar. Deze besparingen komen bovenop de specifieke besparingen zoals de samenwerking in de afvalwaterketen met gemeenten.

diepgang in het uitwerkingsproces. Een aantal regio's ligt voor op het schema van de mijlpalen van het bestuursakkoord. Een aantal regio's moet zich extra inspannen om tot concrete resultaten te komen. In verschillende regio's betrekken de waterschappen en gemeenten ook de waterleidingbedrijven.

Omdat de kosten in de beheertaken voor een groot deel bestaan uit kapitaallasten, zijn de meeste besparingen te bereiken door investeringen anders, slimmer en soberder uit te voeren. Dat vergt echter heroverweging, inzicht, onderzoek en afstemming en dus tijd. Daarom zijn de doelen van het Bestuursakkoord gericht op 2020. Bij een kwart van de regio's wordt de heroverweging van lopende investeringsprogramma's volledig in gezamenlijkheid uitgevoerd (figuur 6.3.3). Gezien de dynamiek in het land is de verwachting dat de komende periode op grotere schaal sprake zal zijn van gezamenlijke beleidsvoorbereiding en investeringsprogrammering, inclusief het heroverwegen op basis van kosteneffectiviteit van bestaande investeringen. Uit figuur 6.3.4 blijkt dat er in verschillende delen van het land in meer en mindere mate gekeken wordt naar een gezamenlijke uitvoering. Het gaat hierbij onder andere om het meten en het gegevensbeheer, de reiniging en de inspectie en het beheer en onderhoud. In een kleiner deel van het land is inmiddels al concreet sprake van gezamenlijke uitvoering van een aantal operationele taken.

6.3.2 Samenwerking heffing en invordering

Sinds 2005 loopt er een proces waarin de onderlinge samenwerking van de waterschappen op het gebied van de belastingheffing wordt geïntensiveerd. In enkele gebieden hebben waterschappen er echter voor gekozen niet onderling, maar juist met gemeenten te gaan samenwerken. In het BAW is afgesproken dat de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten de samenwerking tussen waterschappen en gemeenten gaan stimuleren en ondersteunen. De afspraak heeft er onder andere voor gezorgd dat er dat er meer regionaal overleg over belastingen op gang is gekomen, dat er een website in de lucht is waarop onder andere praktijkvoorbeelden zichtbaar zijn en dat een traject in gang is gezet waarin belemmeringen voor deze samenwerking in wet- en regelgeving worden weggenomen.

Begin 2012 hadden 24 van de 25 waterschappen hun belastingtaken ondergebracht in twaalf regionale belastingkantoren. Het laatste waterschap onderzocht op dat moment nog welke vorm van samenwerking het meest efficiënt is. Ter vergelijking: bij het uitbrengen van *Waterschapspeil 2010* waren er nog drie waterschappen die hun belastingen zelfstandig oplegden. In 2011 zijn twee nieuwe regionale belastingkantoren ontstaan en zijn twee bestaande kantoren gefuseerd. In de regio's leidt de samenwerking niet alleen tot een verlaging van de uitvoeringskosten, maar ook tot vermindering van de kwetsbaarheid en een betere dienstverlening. Een voorbeeld van dit laatste is dat burgers en bedrijven één loket in hun regio krijgen, waarmee zij al hun zaken met betrekking tot regionale en lokale belastingen kunnen afdoen.

Mede door de samenwerking bij de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen zijn de perceptiekosten de afgelopen jaren gedaald. In 2011 bedroegen de gemiddelde perceptiekosten 5,0%, terwijl die in 2009 nog 5,4% waren en in 2007 nog 6,3% (zie ook § 7.6).

6.3.3 Gezamenlijke inkoop

Aangezien de waterschappen jaarlijks voor ongeveer € 2 miljard 'van de markt inkopen', is inkoop een thema waarop de waterschappen verwachten veel te kunnen besparen. Sinds 2007 zetten de waterschappen stappen om meer en beter gezamenlijk en met andere partners te kunnen inkopen. Zo is het aanbestedingsbeleid geharmoniseerd, zijn uniforme inkoopvoorwaarden ontwikkeld en geïmplementeerd en zijn er regionale aanbestedingskalenders ontstaan. Naast kennis- en ervaringsuitwisseling vinden er ook gezamenlijke inkooptrajecten plaats, naast de inkopen die waterschappen al op eigen initiatief samen deden. Het Bestuursakkoord Water heeft er toe geleid dat het project recentelijk tot en met twee 2013 is verlengd. In deze jaren moet met name het gezamenlijk inkopen een verdere impuls krijgen. Vanuit het project zal meer coördinatie gehouden worden op de gezamenlijke aanbestedingstrajecten van waterschappen.

Businesscase Stadsregio Arnhem-Nijmegen

In deze regio werken de waterschappen Rijn en IJssel en Rivierenland en de gemeenten Arnhem en Nijmegen de ideeën over mogelijke samenwerkingsvormen verder uit. De inzet is om te beginnen met een lokale clustersamenwerking voor de afvalwaterketen. Doelen zijn verlaging van de kosten, verhogen van de kwaliteit van de uit te voeren taken en een verminderde kwetsbaarheid. Verhoging van de kwaliteit wordt bereikt door kennisdelen en de grotere beschikbaarheid van innovatiekracht. Vermindering van kwetsbaarheid is onder andere noodzakelijk omdat de gemeenten steeds meer taken krijgen toebedeeld, zoals de zorg voor ontwatering, en daarbij worden geconfronteerd met de gevolgen van veranderingen in het weer. De eerste berekeningen geven aan dat de besparing als gevolg van samenwerking in lokale clusters 3 tot 4% van de huidige kosten kan gaan bedragen. Bij samenwerking in een regionale uitvoeringsorganisatie zou een verdere kostenbesparing mogelijk zijn tussen 5 en 10%.

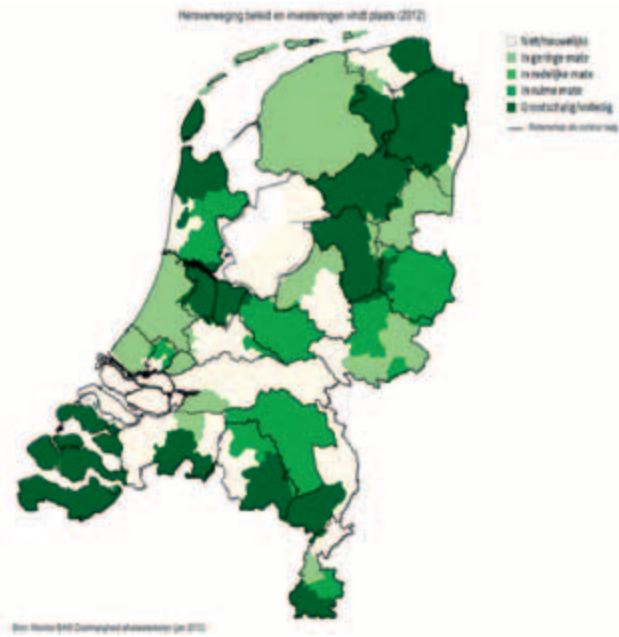

Figuur 6.3.2 Voortgang regionaal uitwerkingsproces

Een andere ontwikkeling op het terrein van inkoop die door het BAW een versnelling krijgt, is de samenwerking van waterschappen met Rijkswaterstaat. Het gaat hierbij om het delen van (markt)kennis, kennisontwikkeling, afstemming van inkoopplanningen, gebruik maken van elkaars contracten en gezamenlijk inkopen. In 2011 zijn de eerste stappen gezet met een inventarisatie naar kansrijke onderwerpen voor samenwerking. Kansen liggen er op het gebied van asset-management, baggeren, contractvorming, energie-inkoop en inkoop ingenieursdiensten. Rond deze thema's worden werkgroepen gevormd om met concrete voorstellen te komen.

6.3.4 Gezamenlijke uitvoeringsorganisatie Hoogwaterbeschermingsprogramma

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma heeft als doel om de primaire waterkeringen en de daarin gelegen kunstwerken die bij een toetsronde zijn afgekeurd te versterken. Tot 2011 financierde het Rijk dit programma voor 100%, maar met ingang van 2011 zijn de waterschappen medefinancier. Het derde Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt ook een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de waterschappen en het Rijk. Ook anders is dat het een voortrollend programma wordt, dat jaarlijks wordt bijgesteld. Om deze nieuwe aspecten te benadrukken, wordt het HWBP-3 het 'Nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma' (nHWBP) genoemd. Het nHWBP is het meest omvangrijke investeringsprogramma dat de komende jaren op watergebied wordt uitgevoerd. Jaarlijks zal er voor € 362 miljoen aan projecten worden uitgevoerd. In het BAW zijn afspraken op hoofdlijnen gemaakt over financiering, organisatie en programmering van het nHWBP. Om deze afspraken verder uit te werken en het programma voor te bereiden hebben de waterschappen en het ministerie van I&M in 2011 een gezamenlijk programmabureau ingericht. Vanaf 1-1-2014 zal dit Programmabureau nHWBP ook de uitvoering van het programma coördineren. Dit houdt in de voorbereiding van het jaarlijkse programma, de prioritering en de besluitvorming over de programmering alsmede de zorg voor

Figuur 6.3.3: Gezamenlijke beleidsvoorbereiding

uitvoering van het vastgestelde programma en het beschikbaar stellen van middelen. Ook speelt het programmabureau een belangrijke rol bij kennisontwikkeling en innovatie. Inmiddels heeft het bureau de basis gelegd voor het wetsvoorstel tot wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en financiering hoogwaterbescherming), die naar verwachting in november 2012 bij de Tweede Kamer zal worden ingediend.

6.3.5 Samenwerking P&O en HRM

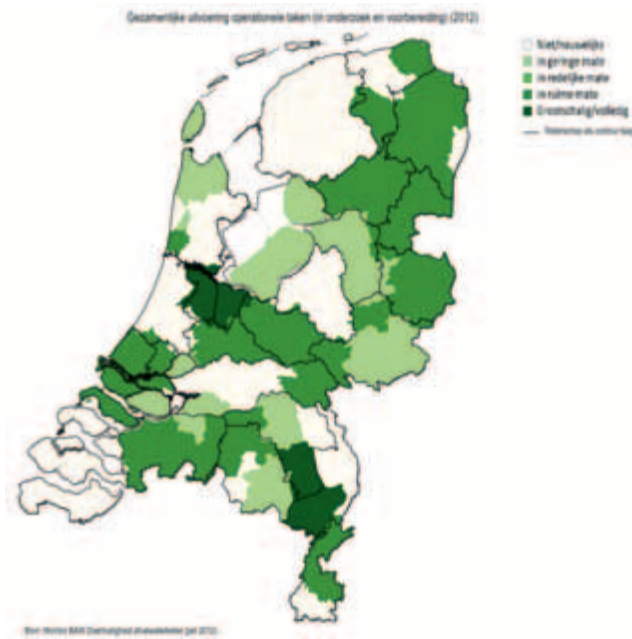
Er loopt een landelijk traject om de samenwerking op de terreinen 'Personeels- en Organisatiebeleid' (P&O) en 'Human Resources Management' te intensiveren. Vrijwel alle waterschappen doen hieraan mee. Vanuit dit verband is in 2011 een aantal gezamenlijke trajecten afgerond:

- de 'Toolkit werktijdenregeling';
- een evaluatie en een advies over de managementtoets van de werktijdenregeling;
- de gezamenlijke implementatie van de keuzemodule voor het Individueel Keuzebudget (IKB).

Door dit soort zaken gezamenlijk te ontwikkelen, wordt voorkomen dat alle waterschappen dezelfde ontwikkelingskosten maken. Voorts draagt de gezamenlijkheid er aan bij dat de arbeidsvoorwaarden eenduidiger door de waterschappen worden toegepast.

Daarnaast wordt er samengewerkt met het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) bij aanbesteding van de ziektekostenverzekering en de uitvoering van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers. Naast deze landelijke samenwerkingstrajecten hebben de waterschappen in 2011 ook op andere gebieden in groter verband samengewerkt:

- acht waterschappen en een gemeenschappelijke regeling hebben een gezamenlijke aanbesteding van hun Arbodienst afgerond;
- zes waterschappen hebben samengewerkt bij een medewerkerstevredenheidsonderzoek en dit gelijktijdig uitgevoerd.

Figuur 6.3.4: Gezamenlijke uitvoering operationele taken programma voor 2012-2020 en investeringsprogramma's (in onderzoek en voorbereiding)

Begin 2012 is een viertal nieuwe onderwerpen benoemd waarop waterschappen willen gaan samenwerken:

- gezamenlijk aanbesteden van een softwaremodule ter ondersteuning van het HRM-beleid (E-HRM);
- gezamenlijk harmoniseren van personeelsregelingen;
- gezamenlijk opzetten van een P&O leernetwerk over organisatie-ontwikkeling;
- sectorbreed gebruik maken van de Waterkennisbank voor het delen van kennis en ervaring (www.waterkennisbank.nl).

6.3.6 Samenwerking crisisbeheersing

Het BAW heeft er toe geleid dat de waterschappen en Rijkswaterstaat (RWS) hun krachten op een groot aantal terreinen zijn gaan bundelen. Belangrijke speerpunten zijn inkoop (paragraaf 6.3.3), de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (paragraaf 6.3.4), vergunningverlening en handhaving en de organisatie van crisisbeheersing. Op dit laatste terrein werken de waterschappen en Rijkswaterstaat onder andere samen met de Veiligheidsregio's. Met als doel deze samenwerking verder te ontwikkelen hebben de waterschappen, Rijkswaterstaat en de Veiligheidsregio's in 2011 een modelconvenant vastgesteld. Dit model kunnen de drie partijen in hun regio's gebruiken om samenwerkingsafspraken formeel vast te leggen. Het modelconvenant is opgebouwd conform de vijf schakels van de veiligheidsketen waarover samenwerkingsafspraken gemaakt kunnen worden: pro-actie, preventie, preparatie, repressie en nazorg en heeft hiermee een logische en herkenbare opbouw voor de verschillende partners. Voorbeelden van onderwerpen die in het model aan de orde komen, zijn melding, alarmering, leiding en coördinatie, gezamenlijk opleiden en oefenen alsmede deelname aan crisisoverleggen. De samenwerking is ook een van de speerpunten in de door de waterschappen ontwikkelde Visie op crisisbeheersing (zie § 2.6).

Afvalwaterplan Limburgse Peelen

Waterschap Peel en Maasvallei, Waterschapsbedrijf Limburg en vijf gemeenten (Leudal, Maasgouw, Nederweert, Peel en Maas en Weert) hebben gezamenlijk een nieuw Afvalwaterplan opgesteld waarin de 'Samenwerking Afvalwaterketen Limburgse Peelen' tot uitdrukking komt. De doelstellingen die hiermee worden nagestreefd zijn:

- 10% kostenbesparing gebiedsbreed ten opzichte van de huidige gemeentelijke rioleringsplannen;
- vergroten van de kwaliteit van de dienstverlening aan burgers en bedrijven, met name te bereiken door verdere specialisatie op bepaalde taken;
- verminderen van de personele kwetsbaarheid van de diverse organisaties.

In het kader van investeringen is vooral gekeken naar lang cyclische processen zoals vervanging en renovatie. Op grond van de verkregen inzichten en kennis bedraagt het totale voordeel voor de gemeenten € 2,3 miljoen per jaar. Voor het waterschap ligt het voordeel vooral aan de kant van de uitvoering van maatregelen voor de Kaderrichtlijn Water. Er wordt een besparing van 5% geraamd. De gezamenlijke analyse heeft een aantal belangrijke samenwerkingsmogelijkheden zichtbaar gemaakt, waarvoor 33 acties zijn benoemd. Die werkzaamheden bestaan nu nog hoofdzakelijk uit gezamenlijk onderzoek. Daarna kan de daadwerkelijke besparing op operationele taken zijn beslag krijgen.

6.3.7 Samenwerking muskus- en beverrattenbeheer

Op grond van het Bestuursakkoord Water is deze taak in 2011 overgedragen aan de waterschappen. Hierdoor zijn alle 400 rattenvangers in dienst gekomen bij de waterschappen. Voor de overdracht van de taak werd er al samengewerkt op dit terrein en vonden de activiteiten plaats in elf regionale organisaties. De waterschappen hebben de krachten op dit terrein verder gebundeld, waardoor het aantal bestrijdingsorganisaties inmiddels is teruggebracht tot acht. Ook bij het muskusrattenbeheer wordt er gewerkt aan kostenbeheersing, kwaliteitverbetering en verminderen van de kwetsbaarheid. Wat betreft de kosten geldt in zijn algemeenheid dat de doelmatigheidswinst op korte termijn vooral wordt bereikt doordat er met minder leidinggevenden kan worden gewerkt en er centraal kan worden ingekocht. Op de langere termijn worden verdere besparingen verwacht, onder andere door het harmoniseren van de arbeidsvoorwaarden en het beter onder controle krijgen van de populatie ratten. Vermindering van kwetsbaarheid wordt bereikt doordat er binnen een grotere organisatie meer mogelijkheden tot vervanging zijn bij ziekte of andere oorzaken van afwezigheid dan in een kleiner verband.

Om een indruk te krijgen van de mogelijkheden die hier liggen geldt dat Waterschap Rivierenland, dat sinds 2012 de muskus- en beverrattenbestrijding uitvoert voor de waterschappen Rijn en IJssel, Veluwe, Vallei & Eem en Hollandse Delta, er vanuit gaat dat er vanaf 2016 een verlaging van de personeelsformatie met 8% mogelijk is. Randvoorwaarde hierbij is wel dat de vangsten dan zijn gedaald naar een niveau van maximaal 0,15 vangsten per kilometer waterloop. Het waterschap gaat uit van een besparing van € 190.000 jaarlijks door centrale inkoop, efficiencywinst, meer mogelijkheden van interne vervanging bij ziekte etc.

6.3.8 Fusies waterschappen

Soms resulteert de intensieve samenwerking van waterschappen in een fusie. In 2011 zijn de twee Zeeuwse waterschappen gefuseerd tot waterschap Scheldestromen.

Hierdoor wordt er de komende jaren structureel € 6,7 miljoen euro per jaar bespaard. In 2013 zullen de waterschappen Veluwe en Vallei & Eem samengaan en in 2014 Waterschap Regge en Dinkel en Waterschap Velt en Vecht.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de financiën van de waterschappen. Hierbij worden niet alleen cijfers van 2011 in beeld gebracht, maar wordt daar waar mogelijk ook een trend weergegeven.

7. FINANCIËN

Allereerst wordt inzicht gegeven in de omvang van de investeringen van de waterschappen. Daarna wordt weer gegeven welke opbouw de kosten van de waterschappen hebben. Vervolgens komen enkele aspecten van de omvang en inzet van de reserves aan de orde. Nieuw in deze vergelijking is het beleid en de omvang van het weerstandsvermogen. Tevens wordt de ontwikkeling ten aanzien van de omvang van de kwijtschelding in beeld gebracht alsmede de kosten van de belastingheffing.

Omdat de waterschappen sinds dit jaar een aparte brochure uitbrengen over de waterschapsbelastingen¹⁰, zijn de gegevens over deze belastingen niet meer in deze rapportage opgenomen. Wel is een tarievenoverzicht opgenomen (bijlage 4).

7.1 Investerings

De vorige hoofdstukken gaven al aan dat het werk aan de bescherming tegen water en het watersysteem in een laaggelegen delta, die voor een groot deel kunstmatig droog gehouden wordt, nooit af is. Dat geldt zeker als zich ontwikkelingen zoals zeespiegelstijging, extremere neerslag en bodemdaling voordoen. In combinatie met aanscherping van milieu-eisen en verstedelijking noodzaakt dit de waterschappen elk jaar omvangrijke investeringsprojecten uit te voeren. In 2011 hebben de waterschappen bijna € 1 miljard geïnvesteerd. De verdeling naar taken van de totale investeringen in 2007, 2009 en 2011 was:

Tabel 7.1.1 Investerings waterschappen

Taak	2007	2009	2011
Waterveiligheid	9%	26%	23%
Watersysteembeheer	34%	33%	37%
Zuivering van afvalwater	46%	30%	31%
Overige investeringen	11%	12%	10%
Totaal investeringsvolume (x 1 mln €)	965	1.093	986

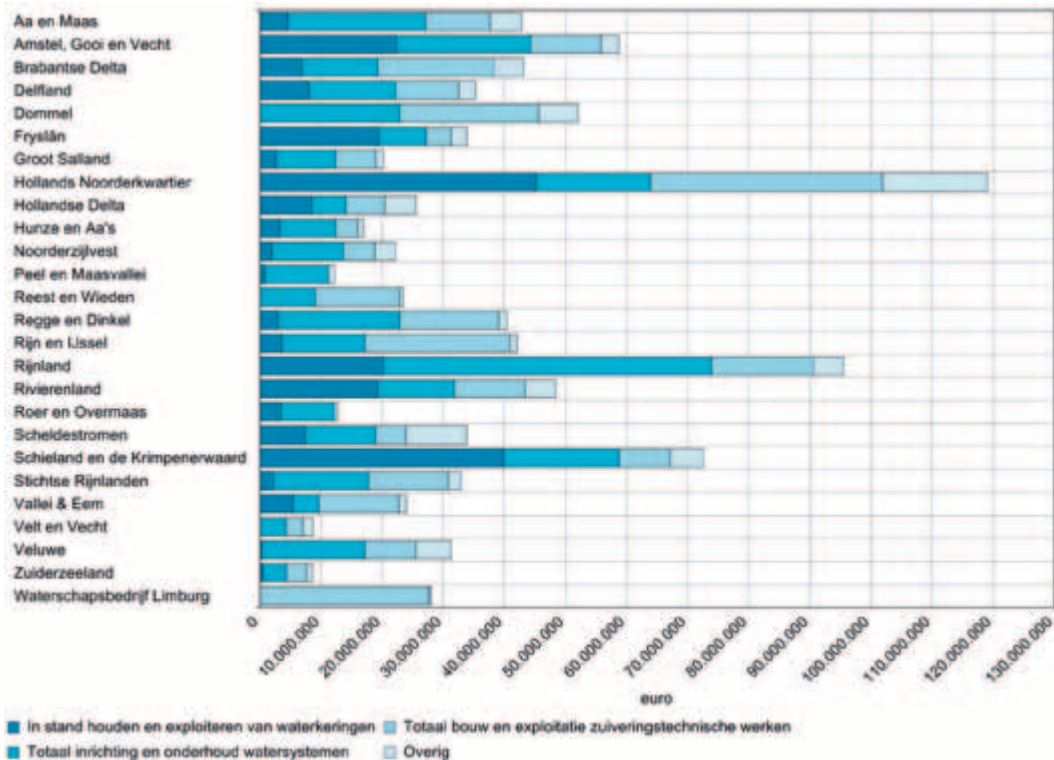
Wanneer we de verdeling over 2007 en 2011 vergelijken, zien we dat het aandeel afvalwaterzuivering afneemt en de investeringen voor waterveiligheid en watersystemen toenemen. Het grootste deel van de investeringen in

¹⁰ De belastingen van de waterschappen in 2012; uitgave Unie van Waterschappen, februari 2012

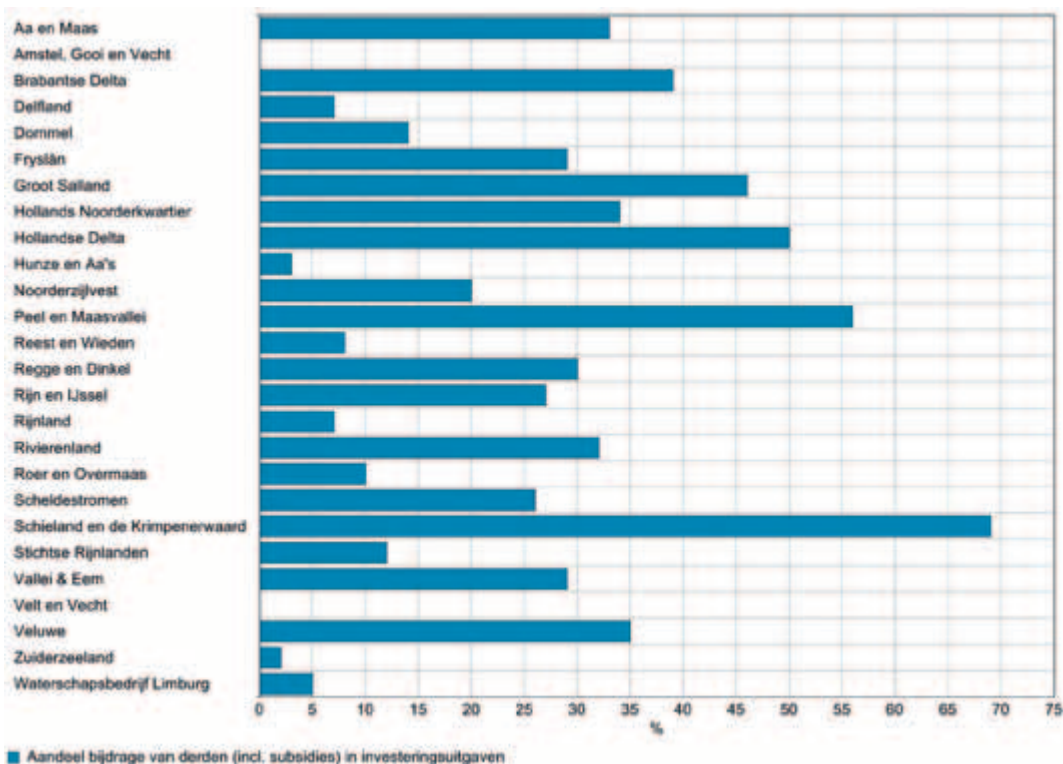
waterveiligheid wordt gevormd door uitgaven voor de versterking van waterkeringen die onderdeel zijn van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Tot 2011 was het Rijk verantwoordelijk voor de volledige financiering van het HWBP. De waterschappen nemen in de periode 2011 t/m 2013 jaarlijks een bedrag van € 81 miljoen per jaar voor eigen rekening. Dit bedrag wordt in zowel 2014 als 2015 verhoogd

met € 50 miljoen tot € 131 miljoen respectievelijk € 181 miljoen. Met ingang van 2015 bedraagt de bijdrage van de waterschappen dus € 181 miljoen per jaar.

In figuur 7.1.1 zijn de gegevens over de investeringen van de individuele waterschappen opgenomen. Daarbij worden de zogenaamde bruto investeringsuitgaven weergegeven, dat wil

Figuur 7.1.1 Bruto investeringsuitgaven waterschappen (2011)

Figuur 7.1.2 Aandeel bijdrage van derden (waaronder subsidies) in investeringsuitgaven (2011)

zeggen de uitgaven waarbij nog geen rekening is gehouden met financiering door middel van eventuele bijdragen van derden (waaronder subsidies).

Waterschappen realiseren over het algemeen niet alle investeringsuitgaven die zij begroten. Gemiddeld wordt 78% van de in de begroting opgenomen investeringsuitgaven gerealiseerd. Twaalf waterschappen rekenen de kosten van alle geraamde investeringsuitgaven voor de volle honderd procent door in hun begroting. De overige waterschappen belasten hun begroting met maar een deel van de geraamde investeringsuitgaven op basis van de verwachting dat het realisatiepercentage kleiner dan honderd zal zijn. Gemiddeld wordt 86% van de geraamde investeringsuitgaven doorgerekend in de exploitatiebegroting.

Subsidies en bijdragen van derden

Bij hun taakuitoefening werken de waterschappen zoveel mogelijk samen met andere overheden en andere gebruikers van de openbare ruimte. Waar er gemeenschappelijke belangen zijn, ontvangen waterschappen bij investeringen regelmatig ook financiële bijdragen van deze organisaties (cofinanciering). Ook gaan de waterschappen tijdens de voorbereiding van investeringsprojecten na of gebruik gemaakt kan worden van subsidies. In figuur 7.1.2 is aangegeven welk percentage van de bruto investeringsuitgaven in 2010 en 2011 werd betaald vanuit subsidies en andere bijdragen van derden. Het gaat hierbij om de werkelijke ontvangsten.

Waar er bij waterschappen sprake is van een hoog percentage investeringsuitgaven dat door derden wordt gefinancierd, is over het algemeen sprake van een groot volume aan versterkingswerken van primaire waterkeringen die vanuit het HWBP worden gesubsidieerd. Zoals al eerder werd aangegeven, leggen de waterschappen sinds 2011 zelf substantiële bedragen in het HWBP in.

7.2 Exploitatiekosten

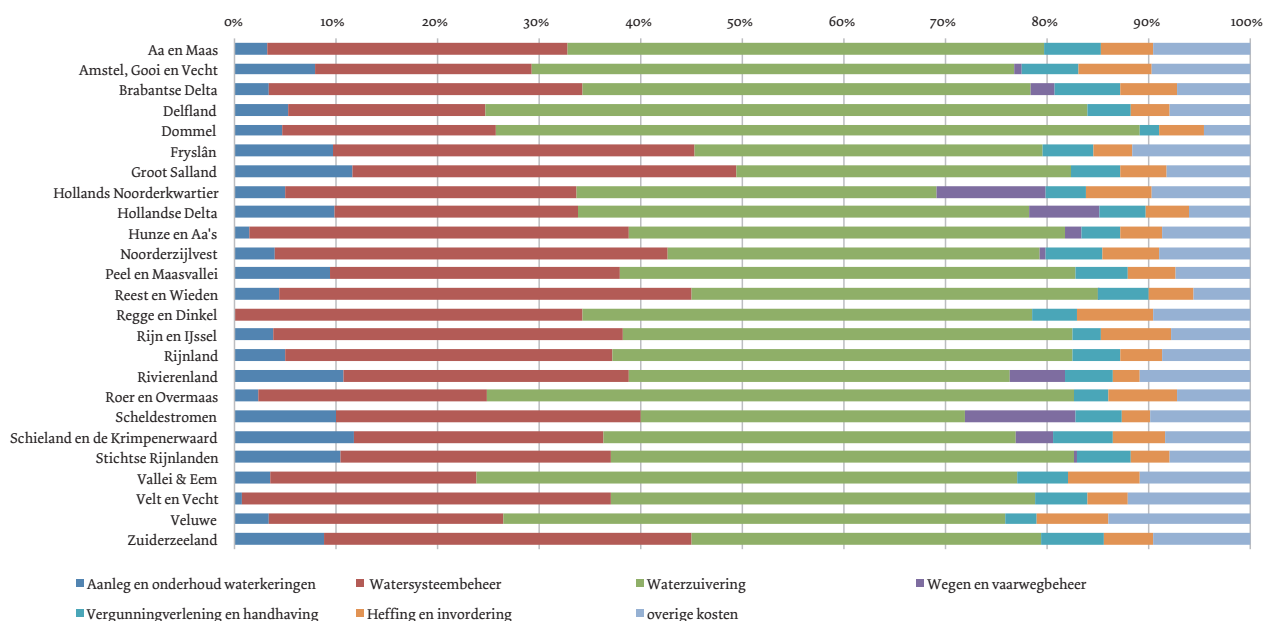
De jaarlijkse rente en afschrijvingen van investeringen maken met de operationele kosten deel uit van de totale exploitatiekosten van de waterschappen. Wanneer deze kosten worden gepresenteerd op basis van zogenoemde beleidsvelden, ontstaat inzicht in de accenten die de verschillende waterschappen leggen bij de uitvoering van hun takenpakket. Figuur 7.2.1 geeft de verdeling van de netto kosten over de beleidsvelden weer (realisatie 2011). Uit de grafiek blijkt dat de waterschappen het grootste deel van hun kosten maken voor de zuivering van afvalwater (44%) en het watersysteembeheer (29%).

7.3 Omvang en inzet van reserves

Waterschappen hebben net als iedere andere organisatie een bepaalde buffer nodig in de vorm van reserves om onverwachte financiële tegenvallers te kunnen opvangen. Als deze buffer onvoldoende is, leidt een tegenvaller tot een situatie waarin de schulden groter worden dan de bezittingen. Dan zijn er tijdelijk verhoogde belastingtarieven nodig om de schulden en de waarde van bezittingen weer in evenwicht te brengen.

Uit tabel 7.3.1, die aangeeft op welke wijze de waterschappen in de periode 2007-2011 hun activa hebben gefinancierd, blijkt de omvang van de reserves van de waterschappen. De cijfers laten zien dat de waterschappen een groot beroep op de geld- en kapitaalmarkt doen en derhalve relatief geringe reserves hebben.

De tabel laat ook zien dat de omvang van het eigen vermogen (reserves) jaarlijks afneemt. Naar verwachting zal deze daling zich ook in de komende jaren voortzetten, omdat de waterschappen blijven inspelen op de politieke en maatschappelijke wens om zo min mogelijk reserves aan te houden. In 2010 was het aandeel van het eigen vermogen bij provincies 77% en bij gemeenten 37%, terwijl dat bij de waterschappen 12% was.

Figuur 7.2.1 Exploitatiekosten naar beleidsvelden realisatie (2011)

Tabel 7.3.1 Eigen en vreemd vermogen waterschappen o.b.v. jaarrekeningen 2007, 2009 en 2011 (bedragen x € 1 miljoen)

Jaar	2007	2009	2011
Eigen vermogen	1.069	929	869
- waarvan algemene reserves	377	300	370
- waarvan bestemmingsreserves	471	683	498
- waarvan resultaat jaarrekening	221	-54	1
Vreemd vermogen	5.864	6.520	7.235
- waarvan voorzieningen	275	241	171
- waarvan vaste schuld	4.888	5.361	5764
- waarvan kortlopende leningen o.g.		568	835
- waarvan overlopende en overige passiva	701	350	465
Totale vermogen	6.934	7.449	8.104
aandeel eigen vermogen	15%	12%	11%

Bron: Gegevens 2007 en 2009 zijn afkomstig van het CBS en bewerkt voor deze publicatie. Gegevens 2011 zijn verzameld door de Unie van Waterschappen.

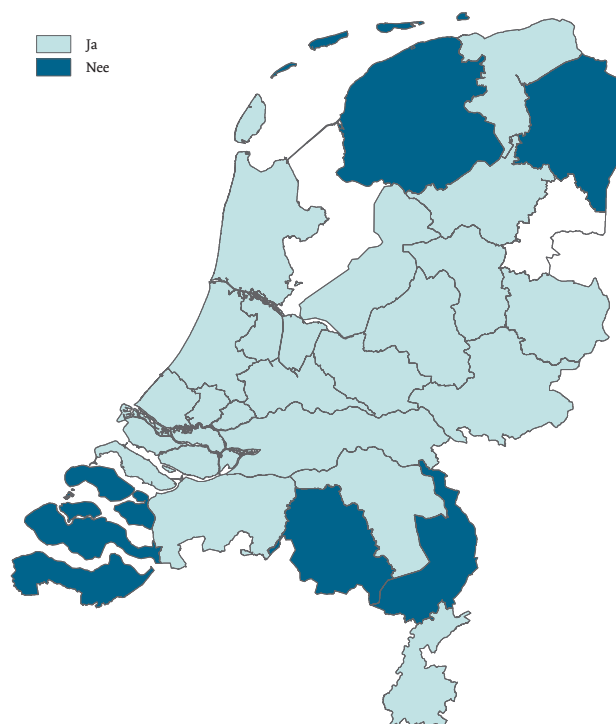
Normen tariefseglisatie-reserve

Waterschappen gebruiken zogenoemde tariefseglisatie-reserves om te voorkomen dat er zich grote schommelingen in de tariefsontwikkeling voordoen. Van de waterschappen heeft bijna de helft (48%) geen specifieke normen ten aanzien van de omvang van deze reserves. De waterschappen die wel normen hebben geformuleerd, geven aan dat de tariefseglisatie-reserve voortschrijdend binnen de planperiode naar € 0 toe beweegt (28%) ofwel hanteren een ondergrens dan wel een maximum omvang. Het minimum of maximum betreft een concreet bedrag of een percentage van de jaarlijkse kosten.

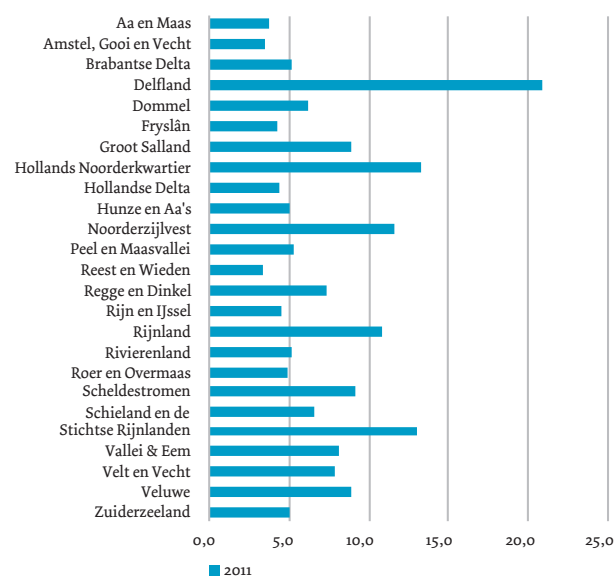
7.4 Weerstandvermogen

Driekwart van de waterschappen heeft beleid geformuleerd ten aanzien van de wijze waarop zij hun risico's beheersen. Bij drie van deze 20 waterschappen heeft het vastgestelde risicobeleid niet geleid tot een vastgestelde minimum weerstandscapaciteit, het bedrag dat nodig is om de belangrijkste risico's financieel af te dekken. Bij 88% van de waterschappen is dus een minimumomvang van de weerstandscapaciteit vastgesteld.

De totaal gewenste minimale weerstandscapaciteit van de waterschappen komt uit op ruim € 188 miljoen, bij een gemiddelde van € 7,5 miljoen per waterschap. In figuur 7.4.2 is de gewenste minimale weerstandscapaciteit uitgedrukt in procenten van de werkelijke belastingopbrengst 2011. De gemiddelde weerstandscapaciteit bedraagt 7,5%. Opvallend zijn de grote onderlinge verschillen. De weerstandscapaciteit varieert van 3,3% bij Reest en Wieden tot 20,8% bij Delfland.

Figuur 7.4.1 Beleid ten aanzien van risicomangement (2011)

Figuur 7.4.2 Gewenste minimale weerstandscapaciteit als percentage van de werkelijke belastingopbrengst (2011)

7.5 Kwijtschelding

De huidige economische situatie heeft zijn weerslag op de belastingopbrengsten van waterschappen. Door verminderde inkomsten, bijvoorbeeld door toenemende werkloosheid, maken meer huishoudens gebruik van de mogelijkheid tot kwijtschelding van waterschapsbelastingen. Ook gaan meer bedrijven failliet wat vervolgens leidt tot een grotere post oninbare belastingopbrengsten bij de waterschappen.

In tabel 7.5.1 wordt de omvang van de bedragen die zijn kwijtgescholden en oninbaar zijn verklaard uitgedrukt als een percentage van de begrote belastingopbrengsten 2009 en 2011.

Tabel 7.5.1 Kwijtschelding en oninbaar als percentage van de bruto begrote belastingopbrengst in 2009 en 2011

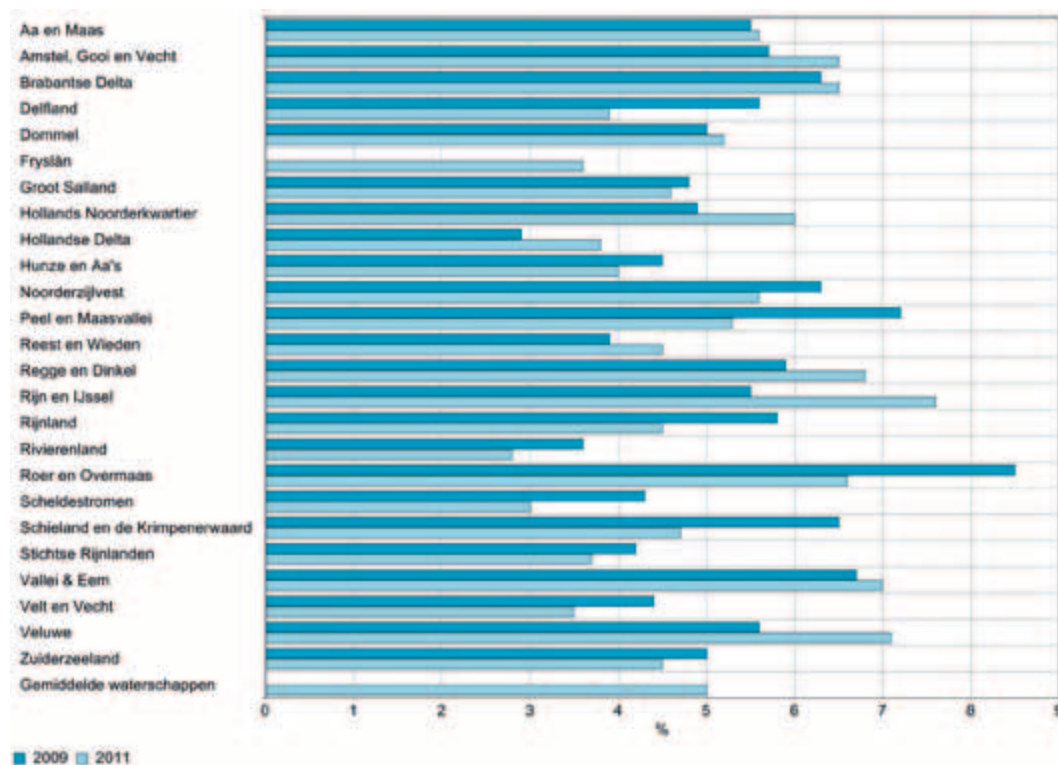
Organisatie	2009	2011
Aa en Maas	1,6%	1,8%
Amstel, Gooi en Vecht	7,6%	7,9%
Brabantse Delta	2,3%	2,9%
Delfland	8,0%	6,7%
De Dommel	0,1%	0,2%
Fryslân	2,2%	2,7%
Groot Salland	1,7%	2,4%
Hollands Noorderkwartier	2,6%	4,0%
Hollandse Delta	4,6%	4,9%
Hunze en Aa's	2,0%	2,0%
Noorderzijvest	3,3%	3,3%
Peel en Maasvallei	1,6%	2,2%
Reest en Wieden	2,0%	2,0%
Regge en Dinkel	0,9%	0,8%
Rijn en IJssel	0,0%	0,5%
Rijnland	3,2%	3,2%
Rivierenland	2,1%	2,3%
Roer en Overmaas	2,5%	3,4%
Scheldestromen	2,6%	1,6%
Schieland en de Krimpenerwaard	6,1%	5,3%
De Stichtse Rijnlanden	2,8%	3,2%
Vallei en Eem	1,3%	3,8%
Velt en Vecht	1,9%	2,9%
Veluwe	0,4%	0,9%
Zuiderzeeland	2,3%	3,1%
Totaal	3,1%	3,5%

Het aandeel van de belastingopbrengst die is kwijtgescholden en oninbaar is verklaard neemt toe van 3,1% in 2009 naar 3,5% in 2011. Deze trend is zichtbaar bij het merendeel van de waterschappen. Uit de tabel blijkt dat het aandeel van kwijtschelding en oninbaar bij de waterschappen in de Randstad door de verstedelijking relatief hoger is dan bij de overige waterschappen.

7.6 Perceptiekosten

De samenwerking van waterschappen en gemeenten heeft onder andere als doel de kosten van het opleggen en innen van de waterschapsbelastingen te verlagen. Om na te gaan hoe deze zogenoemde perceptiekosten zich hebben ontwikkeld, worden deze in figuur 6.6 uitgedrukt als een percentage van de belastingopbrengst. De gemiddelde perceptiekosten bedroegen in 2011 5,0%, terwijl de kosten in 2009 nog 5,3% waren en in 2007 nog 5,7%. In de periode 2007-2011 zijn de perceptiekosten in totaal dus met ruim 12% teruggebracht. Hiermee is het doel van de waterschappen om de perceptiekosten te verlagen naar 5% of minder, inmiddels bereikt. Natuurlijk zijn er naast samenwerking ook andere maatregelen getroffen om de uitvoeringskosten omlaag te brengen.

In figuur 7.6.1 zien we dat er bij de meeste waterschappen sprake is van een daling van de perceptiekosten. Bij sommige waterschappen is echter sprake van een stijging, die bij een aantal van hen wordt veroorzaakt door de financiële afwikkeling van de ontwikkeling van een gezamenlijk belastingsysteem.

Figuur 7.6.1 Perceptiekosten

8. DIENSTVERLENING

8.1 Klanttevredenheid

Waterschappen zijn toekomstgericht en hebben de komende jaren een aantal omvangrijke en urgente wateropgaven voor zich liggen. Alle waterschapstaken zijn diensten aan de samenleving. Burgers en bedrijven hebben er belang bij dat de waterschappen goed functioneren. Omgekeerd is het voor de waterschappen van groot belang om een goed inzicht te hebben in de mening die belanghebbenden over hen hebben. Daarmee kunnen ze de dienstverlening verder verbeteren.

Waterschappen verbeteren dienstverlening

Dienstverlening is de laatste jaren meer in de belangstelling komen te staan. Dit heeft te maken met gewijzigde verhoudingen in de samenleving en de opkomst van technologische ontwikkelingen. De waterschappen hebben daarom in 2011 een gezamenlijke Visie op Dienstverlening ontwikkeld. In de visie wordt het beeld geschetst hoe het waterschap in 2015 haar dienstverlening ziet. Deze is gebaseerd op vier kernwaarden:

- het waterschap stelt zich open op;
- het waterschap zoekt actief de samenwerking op;
- medewerkers hebben een servicegerichte mentaliteit;
- het waterschap heeft zijn eigen informatiehuishouding op orde.

De vraag van burgers, bedrijven en instellingen staat centraal bij de dienstverlening van de waterschappen. Eén van de

eerste resultaten van de visie is de ontwikkeling van een set gezamenlijke servicenormen waarmee de dienstverlening wordt geoptimaliseerd. Een van de instrumenten daarvoor is het Bewijs van Goede Dienst (BvGD). Waterschap Rivierenland voerde het BvGD als eerste waterschap in. Hiertoe is samen met de afnemers van de diensten van het waterschap bepaald waaraan de dienstverlening van het waterschap moet voldoen. Vervolgens is gemeten hoe de organisatie presteert op deze punten. Waar onvoldoende werd gescoord, worden verbetermaatregelen doorgevoerd.

Digitaal diensten verlenen

De waterschappen willen dat burgers en bedrijven op eenvoudige wijze hun zaken kunnen regelen. Op het gebied van de digitale dienstverlening hebben de waterschappen al diverse successen geboekt. Zo hebben alle waterschappen al hun regelgeving toegankelijk gemaakt via internet en wordt hard aan de weg getimmerd om alle bekendmakingen en vergunningen digitaal beschikbaar te stellen. Samen met andere overheden verbeteren de waterschappen de dienstverlening met slimme en betrouwbare digitale oplossingen. De komende periode richten de waterschappen zich onverminderd op de verbetering van de service richting de klanten, onder andere door de inzet van digitale diensten via het internet. De waterschappen leveren een bijdrage aan de elektronische dienstverlening aan burgers en bedrijven door de basisregistraties en basisvoorzieningen te implementeren die samen de basisinfrastructuur vormen van de e-overheid. Hierdoor ontstaat er een compacte en efficiënte

overheid. Een overheid die dicht bij burgers en bedrijven staat. Zo zijn de afgelopen jaren bij de waterschappen de basisregistratie Kadaster en Topografie al geïmplementeerd. Sinds 1 april 2012 is het mogelijk om via het 'Omgevingsloket' online een watervergunning aan te vragen of een melding te doen van bijvoorbeeld het lozen van stoffen in oppervlaktewater of het uitvoeren van een bouwactiviteit bij een dijk of langs een kanaal. Door de uitbreiding van het loket met de Waterwet kan vanaf elke plek en 24 uur per dag een aanvraag of melding gedaan worden op grond van de waterregelgeving. Als voor een activiteit zowel een omgevingsvergunning als een watervergunning nodig is, kunnen burgers en bedrijven een 'geïntegreerde' aanvraag indienen. Wie twijfelt of een vergunning- of meldplicht van toepassing is, kan dit uitzoeken in de 'vergunningcheck' van het loket. Deze check bevat ook informatie over watervergunningen en -meldingen op grond van de lokale regelgeving van alle waterschappen.

Klanttevredenheid vergunningverlening, toezicht en handhaving

Vrijwel elk waterschap houdt periodiek een onderzoek waarin het de verschillende belanghebbenden in zijn gebied vraagt naar de tevredenheid van de uitoefening van de taken en de dienstverlening. Omdat deze brede klanttevredenheids-onderzoeken op individuele basis en in verschillende jaren met verschillende instrumenten worden uitgevoerd, kunnen de resultaten niet goed met elkaar worden vergeleken. Daarom oriënteren de waterschappen zich op dit moment op een sectorbreed uniform klanttevredenheidsonderzoek in 2014.

In figuur 8.1.1 zijn de resultaten van de in 2011 uitgevoerde onderzoeken weergegeven voor de activiteit Vergunningverlening en Handhaving. Hieruit blijkt een goede waardering voor deze activiteiten van de onderzochte waterschappen.

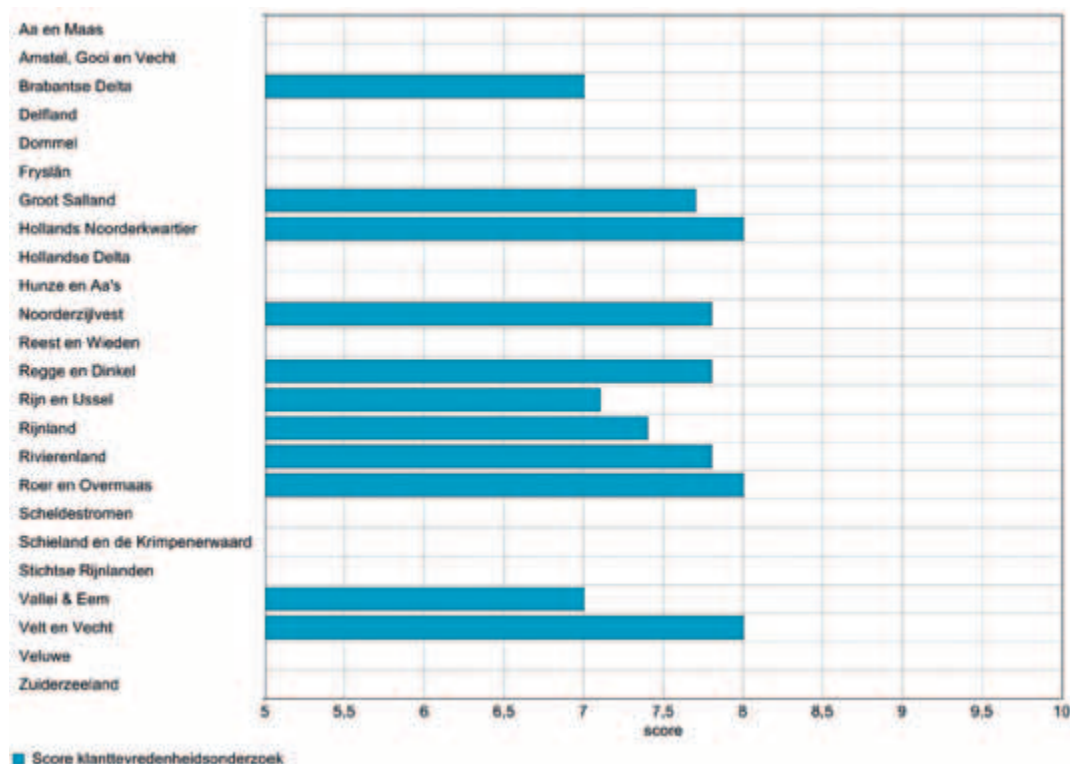
8.2 Vergunningen, bezwaarschriften en klachten tijdig afhandelen

Enkele jaren geleden is een vernieuwing van de milieuregelgeving ingezet. Het uitgangspunt hierbij is een vermindering van de administratieve en bestuurlijke lasten. Er zijn en worden algemene regels (besluiten) opgesteld, waarbij regelgeving is geordend per doelgroep en niet meer per taak. Een besluit is gebaseerd op verschillende wetten en het is daarmee integrale regelgeving geworden. Een bedrijf of burger die een activiteit wil uitvoeren wat onder de algemene regels valt, hoeft alleen nog een melding in te dienen en geen vergunning meer aan te vragen. Daarnaast zijn wetten samengevoegd in de Waterwet en in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Door het samenvoegen van wetten hebben bedrijven en burgers te maken met één watervergunning en/of één omgevingsvergunning.

De omgevingsvergunning

Door de invoering van de Wabo zijn 26 vergunningen ondergebracht in één vergunning, de zogenoemde omgevingsvergunning. Zo hebben burgers en ondernemers nog maar te maken met één vergunning, één loket, één besluit en één procedure. Bovendien kan de aanvraag digitaal worden ingediend via Omgevingsloket Online. De Wabo zorgt zo voor een betere en snellere dienstverlening van de overheid aan burgers en bedrijven. Door integrale vergunningverlening en handhaving ontstaat een doelmatige manier van werken. Daarnaast levert de omgevingsvergunning naar verwachting een flinke besparing op voor burgers en bedrijven.

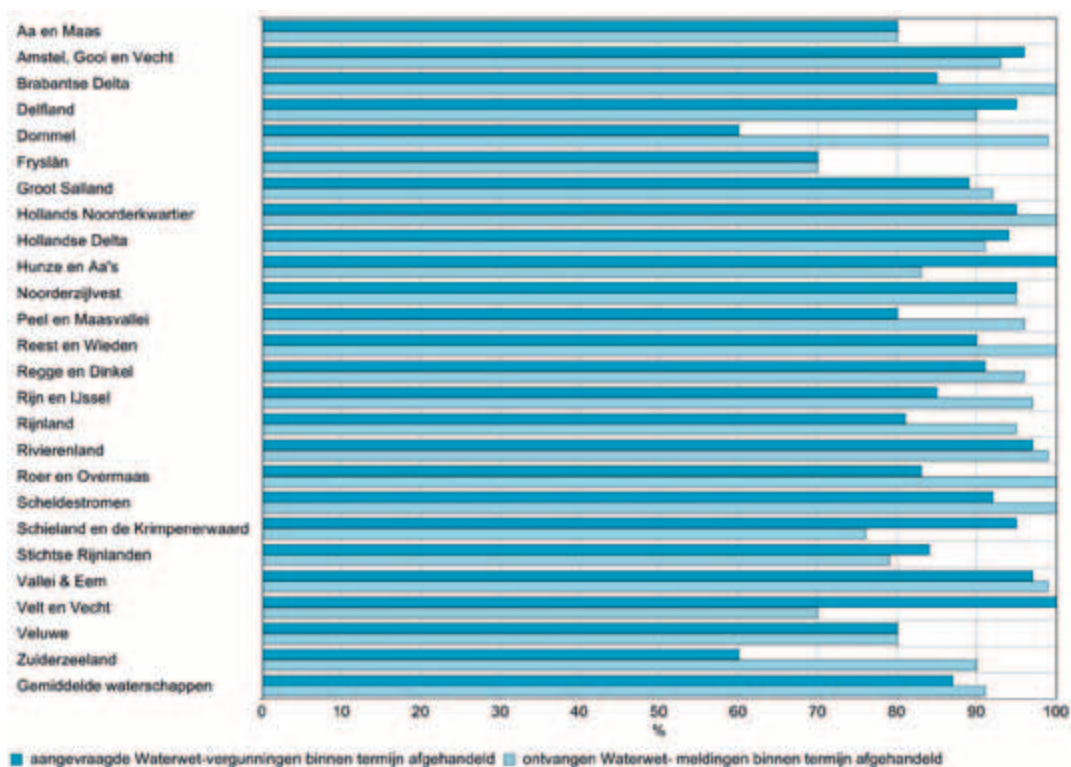
Vergunningen voor indirecte lozingen (lozingen op het riool) vallen ook binnen de omgevingsvergunning (als afvalwaterparagraaf in het milieudeel van de vergunning afgegeven door

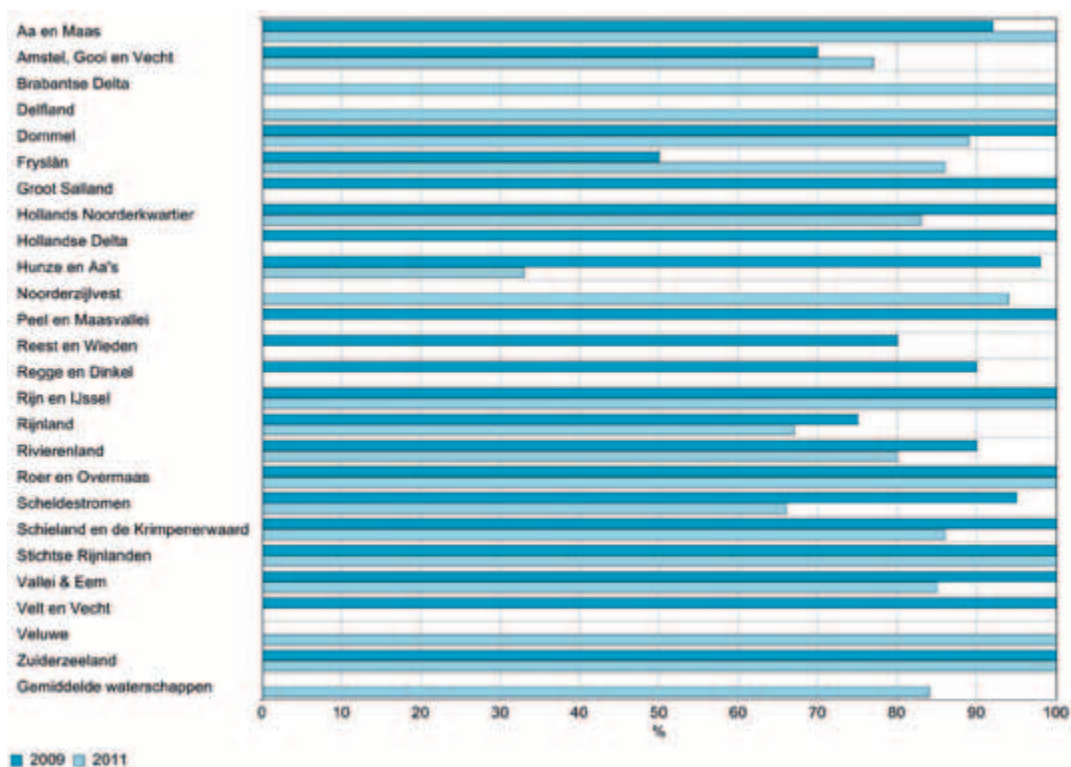
Figuur 8.1.1 Score klanttevredenheidsonderzoek Vergunningverlening en Handhaving (2011)

gemeenten of provincies). Waterschappen houden een adviesrecht voor alle indirecte lozingen en hebben ook de mogelijkheid om toezicht uit te oefenen. Als sprake is van belemmering van de doelmatige werking van de afvalwaterzuivering of overschrijding van de kwaliteitseisen voor het ontvangend

oppervlaktewater is het advies van een waterschap zelfs bindend. Het Wabo bevoegd gezag mag bij een bindend advies alleen gemotiveerd van het advies afwijken als niet voldaan wordt aan de andere toetsingsgronden uit de Wabo.

Figuur 8.2.1 Percentage Waterwetvergunningen en -meldingen binnen termijn afgehandeld (2011)

Figuur 8.2.2: Percentage tijdig afgehandelde algemene klachten (2011)

De meeste waterschappen (22) hebben de samenwerking met de inliggende gemeenten omtrent de indirecte lozingen bestuurlijk schriftelijk vastgelegd, vaak in de vorm van een dienstverleningsovereenkomst. Regelmatig is er ook sprake van ambtelijke schriftelijke vastlegging, in ieder geval bij de drie waterschappen die geen bestuurlijk schriftelijke overeenkomst hebben.

Door de 25 waterschappen zijn in 2011 in totaal 717 adviezen uitgebracht aan gemeenten en provincies voor indirecte lozingen. Per waterschap zijn dit gemiddeld 29 adviezen met een spreiding van 2 tot 90. Vrijwel alle adviezen zijn overgenomen (99,7%). Daarnaast zijn in totaal door de waterschappen aan de gemeenten en provincies (als bevoegd gezag) 74 handhavingsverzoeken inzake de indirecte lozingen gedaan, welke vrijwel allemaal zijn opgevolgd (95%).

De Watervergunning

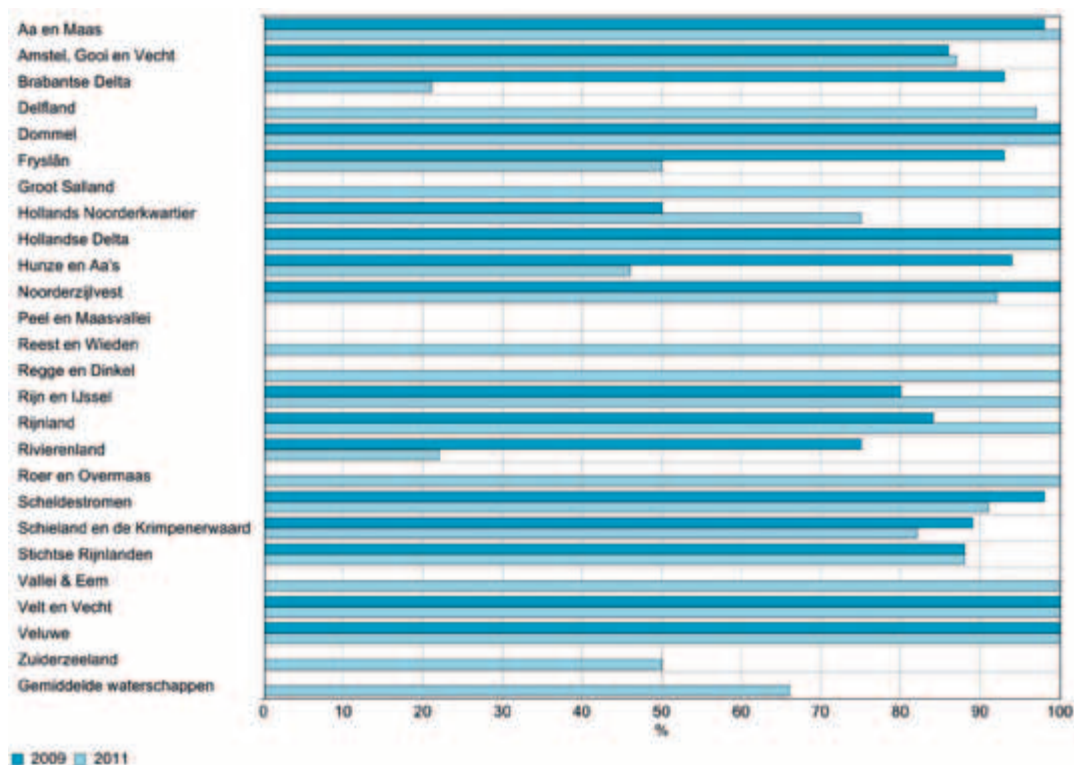
Voor handelingen in het watersysteem die niet onder algemene regels vallen, is een watervergunning nodig. Denk hierbij aan het lozen van afvalwater op oppervlaktewater, het onttrekken van grondwater of het bouwen van een steiger. In de watervergunning worden voorschriften gesteld ter bescherming van het watersysteem. Het totale aantal verleende Watervergunningen bedroeg in 2011 ongeveer 14.000, het aantal ontvangen meldingen ruim 13.000. Het gemiddelde aantal per waterschap verleende watervergunningen bedroeg 557. In circa 80% van de gevallen is sprake van een zogenaamde enkelvoudige Waterwetvergunning. Dit betekent dat er weinig samenloop is met bijvoorbeeld andere waterbeheerders of samenloop buiten de Waterwet (met milieu/natuur/ruimtelijke ordening).

Figuur 8.2.1 geeft aan welk percentage van de ontvangen Waterwet meldingen en aangevraagde Waterwet-vergunningen binnen de termijn is afgehandeld. Hieruit blijkt dat gemiddeld 87% van de vergunningen tijdig worden afgedaan. Dit percentage is een lichte stijging ten opzichte van het realisatiepercentage van de voorheen afgegeven Wvo vergunningen (82% in 2009).

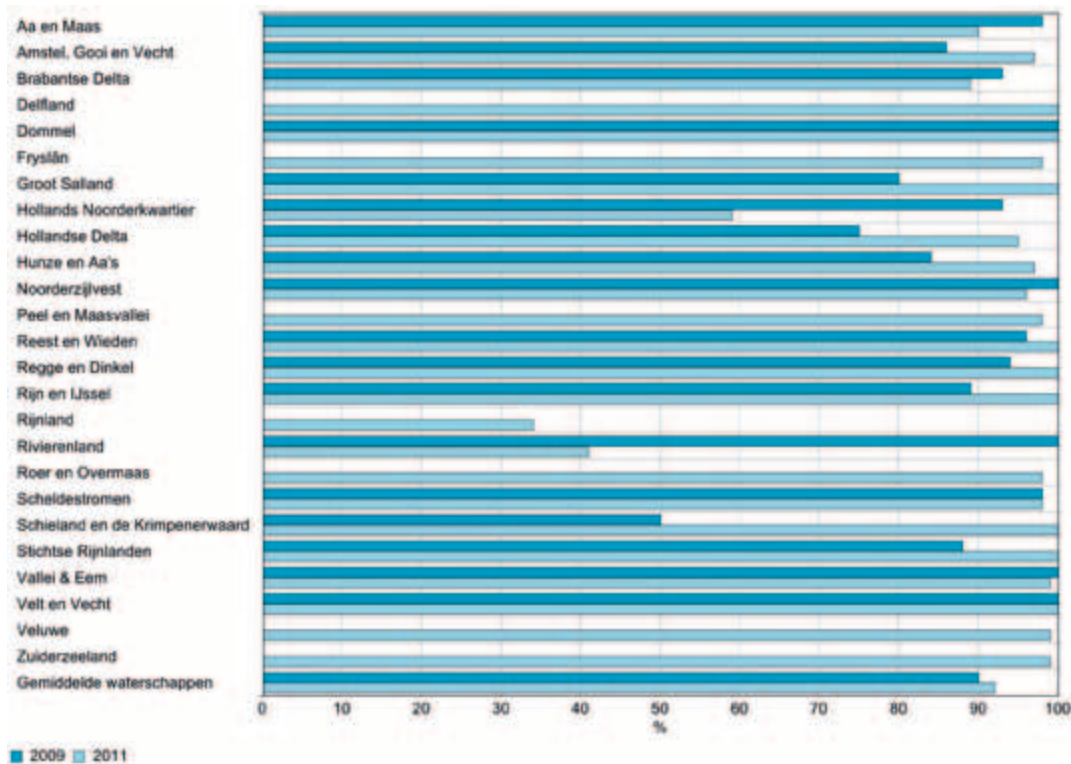
Door de 25 waterschappen worden, in het kader van de toezicht en handhaving, inspecties in het kader van de Waterwet (inclusief Keur) uitgevoerd. In 2011 hebben in totaal ruim 37.500 inspecties plaatsgevonden (gemiddeld zo'n 1.600 per waterschap met een spreiding van 240 tot 6.700). Hierbij zijn gemiddeld 234 overtredingen geconstateerd (14% van de inspecties). Hiervan is circa 10% met een proces verbaal afgehandeld en bijna 20% met een beschikking.

Klachten en bezwaren

Wie vindt dat een waterschap onjuist of onzorgvuldig heeft gehandeld, kan een klacht indienen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een te hoog of te laag waterpeil, of klachten over de waterkwaliteit (bijvoorbeeld de aanwezigheid van blauwalgen, dode vissen of afval in het water). Voor het afhandelen van klachten is geen wettelijke termijn. De waterschappen bepalen zelf welke termijn zij hanteren. De meeste waterschappen hanteren hiervoor een termijn van zes weken. Figuur 8.2.2 maakt duidelijk dat de waterschappen de formele algemene klachten in 2011 in gemiddeld 72% van de gevallen binnen de gestelde termijn hebben afgehandeld (in 2009 was dit nog 93%).

Figuur 8.2.3 Percentage bezwaarschriften (niet zijnde belastingbezwaren) binnen de wettelijke termijn afgehandeld

Figuur 8.2.4 Percentage tijdige afhandeling bezwaarschriften op belastingheffing binnen de wettelijke termijn (gegevens afkomstig van de belastingkantoren)

De waterschappen ontvingen in 2011 in totaal 469 algemene klachten (met een spreiding van 0 tot 171). Specifiek voor vergunningverlening zijn in 2011 bij twee waterschappen formele klachten ingediend. De spreiding hierbij was één tot vijf formele klachten. Deze klachten zijn binnen de doelstelling van zes weken afgehandeld.

Tegen beslissingen van het waterschap kan bezwaar worden gemaakt. In 2011 zijn door alle waterschappen in totaal 534 bezwaarschriften in behandeling genomen (met een spreiding van 1 tot 102). Hiervan is 66% binnen de wettelijke termijn afgehandeld (zie figuur 8.2.3). Van de bezwaren was een deel van 16% niet ontvankelijk en een deel van 17% van de bezwaren werd als gegrond aangemerkt. In 83 gevallen werd tegen het besluit van het waterschap beroep aangetekend dat slechts in twee gevallen tot vernietiging van het besluit heeft geleid.

Afhandelen van bezwaren belastingheffing

Om hun taakuitoefening te bekostigen, heffen waterschappen belastingen. Belanghebbenden die het niet eens zijn met hun belastingaanslag, kunnen hiertegen bezwaar maken. De wettelijke afhandelingstermijn van dit bezwaar bedroeg in 2009 dertien weken. Per 1 januari 2010 is de wettelijke termijn teruggebracht naar zes weken. Gemiddeld werden in 2011 door de 25 waterschappen 7.787 bezwaarschriften op belastingaanslagen ontvangen (met een spreiding van 691 tot 76.006). Figuur 8.2.4 laat zien dat ondanks de verkorting van de afhandelingstermijn naar zes weken het percentage van afgedane belastingbezwaarschriften binnen de termijn is gestegen van 90% in 2009 naar 92% in 2011. De waterschappen die in 2011 relatief minder goed scoorden, hebben aangegeven dat dit onder andere het gevolg is van de overgang naar een nieuwe organisatie voor de belastingheffing.

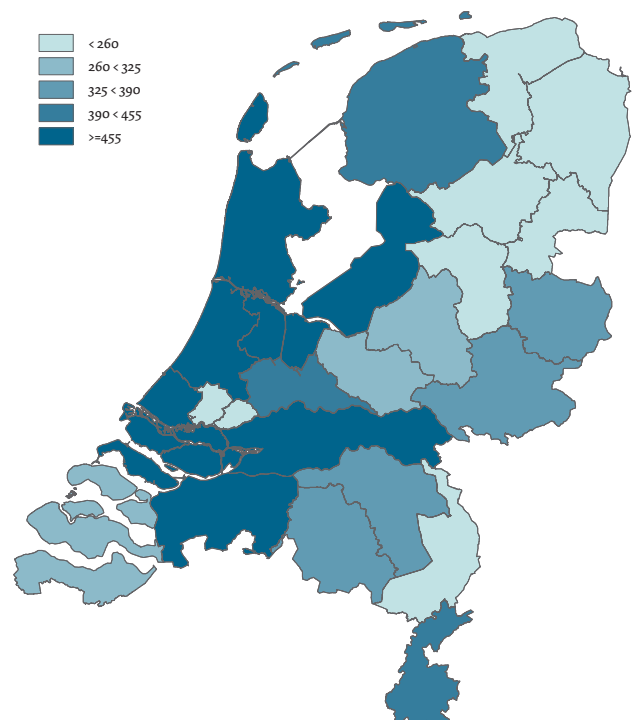
9. MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD

Maatschappelijk verantwoord ondernemen is een breed begrip waaronder in deze rapportage wordt verstaan dat er sprake is van een balans tussen mensen, milieu en economie (people, planet, profit). Voor een deel is dit al aan de orde gekomen in de eerdere inhoudelijke hoofdstukken (bijvoorbeeld schoon water, zuiver afvalwater en financiën). Dit hoofdstuk richt zich met name op de rol die waterschappen spelen bij het terugdringen van broeikasgas-emissies en daarmee samenhangend het energievraagstuk. Hiervoor zijn met het Rijk afspraken gemaakt die zijn vastgelegd in een Klimaatakkoord en in de Meerjarenafspraken Energie-efficiency (MJA). Daarnaast worden in dit hoofdstuk nog enkele generieke onderwerpen behandeld als innovatie, (duurzaam) inkopen en internationale samenwerking.

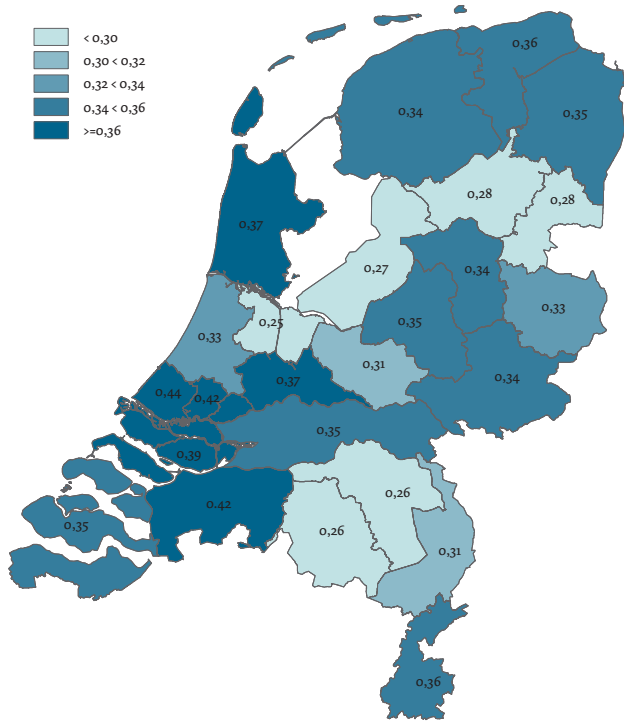
9.1 Klimaat en energie

Beperken energieverbruik

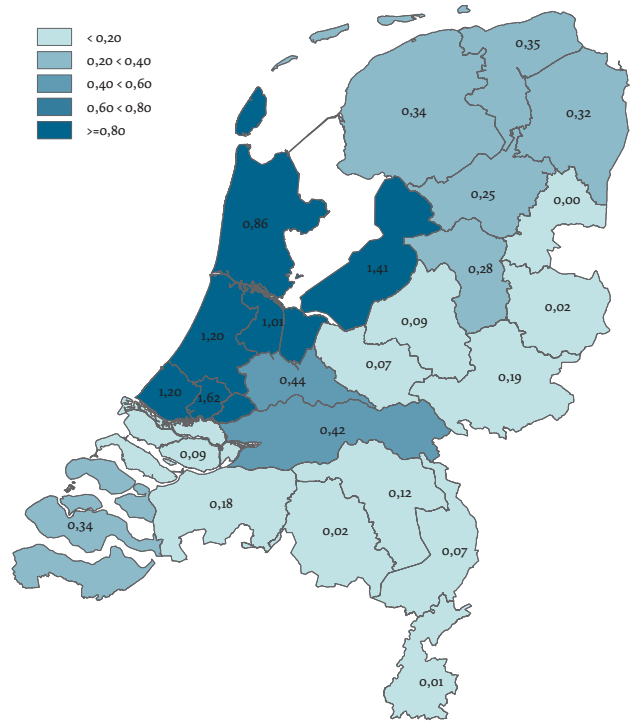
Waterschappen hebben vooral energie nodig voor het zuiveren van afvalwater en in mindere mate voor het aan- en afvoeren van oppervlaktewater. Daarnaast gebruiken ze natuurlijk ook energie voor transport, gebouwen etc. Het grootste deel van het energieverbruik is elektriciteit. Het totale energieverbruik van de waterschappen in 2011 bedroeg ruim 9.500 TJ. Omgerekend komt dit overeen met het energieverbruik van 115.000 huishoudens in Nederland.

Figuur 9.1.1 Totale energieverbruik waterschappen in 2011 [TJ]

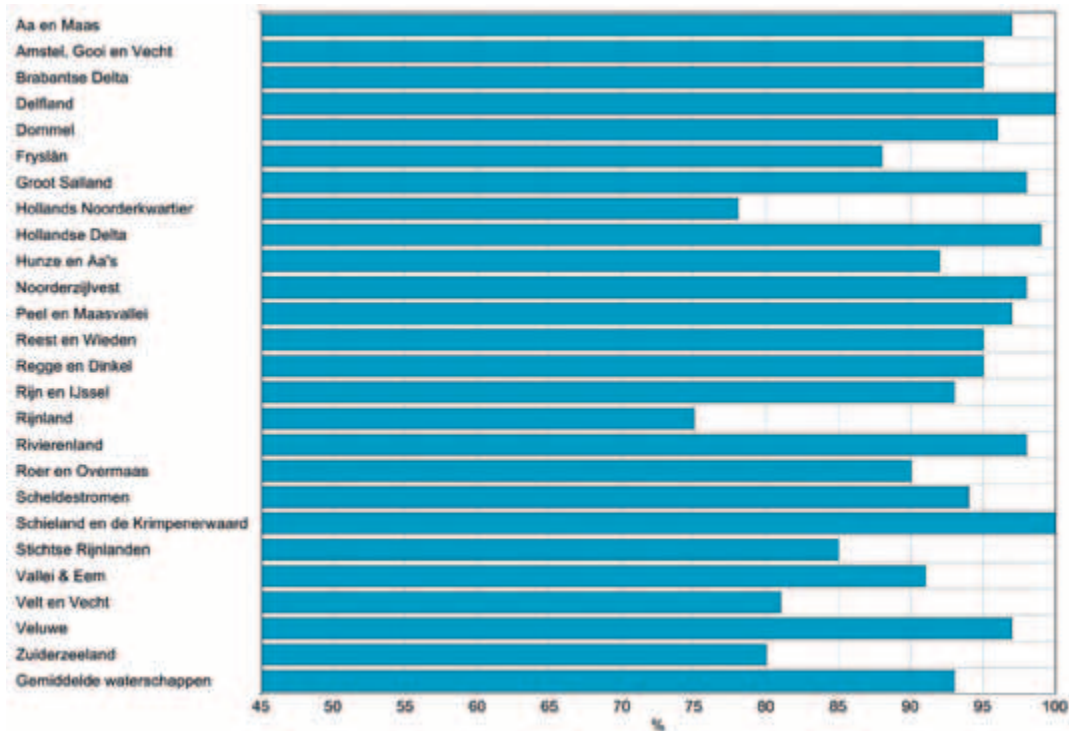
Figuur 9.1.2 Energieverbruik zuiveringsbeheer in 2011 [GJ/v.e.]

Figuur 9.1.3 Energieverbruik watersysteembeheer in 2011 [GJ/ha]

In het Klimaatakkoord (2010) hebben de waterschappen afspraken gemaakt met de Rijksoverheid over het terugdringen van het energieverbruik en de uitstoot van broeikasgassen. Waterschappen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het terugdringen van broeikasgasemissie door het besparen van energie, de inkoop van groene stroom en het opwekken van duurzame energie.

In de figuren 9.1.2 en 9.1.3 is het energieverbruik van de waterschappen voor het zuiveringsbeheer en het watersysteembeheer gerelateerd aan het aantal vervuilingseenheden en hectares. Uit figuur 9.1.2 volgt dat het energieverbruik voor het zuiveringsbeheer een relatief lage spreiding kent. Het energieverbruik voor watersystemen daarentegen kent een veel grotere spreiding (zie figuur 9.1.3.), doordat de

■ 2011

Figuur 9.1.4 Nuttig gebruik biogas in 2011 [%]

waterschappen in laag Nederland meer energie nodig hebben om het overtollige water af te voeren. Dit effect is ook terug te zien in het totaal energieverbruik van waterschappen, zoals weergegeven in figuur 9.1.1 op de vorige pagina.

Op het gebied van energie-efficiency is in het Klimaatakkoord aangesloten bij de landelijke afspraken uit de MJA. Dit betekent dat de waterschappen streven naar een efficiency-verbetering van minimaal 30% in de periode 2005-2020 (gemiddeld 2% per jaar). In de jaren 2009-2011 is binnen de afvalwaterzuiveringen een efficiency gerealiseerd van in totaal 6% oftewel 2% per jaar.

Energieopwekking en benutting

Waterschappen produceren zelf ook groene energie. Met name door het biogas dat vrijkomt bij de afvalwaterzuivering zo goed mogelijk te benutten, maar ook door middel van wind- en zonne-energie.

Er zijn nog grote verschillen in de mate waarin waterschappen nuttig gebruik maken van biogas uit het afvalwaterzuiveringsproces. Het winnen en benutten van biogas is bijvoorbeeld voor een grote RWZI rendabeler dan voor een kleine. Winning en benutting van biogas vergt grote kapitaalinvesteringen, maar die kunnen veelal binnen een redelijke termijn worden terugverdiend. Waterschappen die recentelijk nieuwe of gerenoveerde RWZI's hebben geopend, hebben dan ook dikwijls een hogere benuttingsgraad van biogas. Zoals figuur 9.1.4 laat zien, wordt gemiddeld 93% van het biogas van de waterschappen nuttig gebruikt. Uitgedrukt per v.e. varieert het nuttig verbruik van biogas van 1,1 Nm³ tot 12,7 Nm³.

De waterschappen hebben duurzaamheid en de doelstellingen van het Klimaatakkoord verankerd in hun beleid en veelal zijn

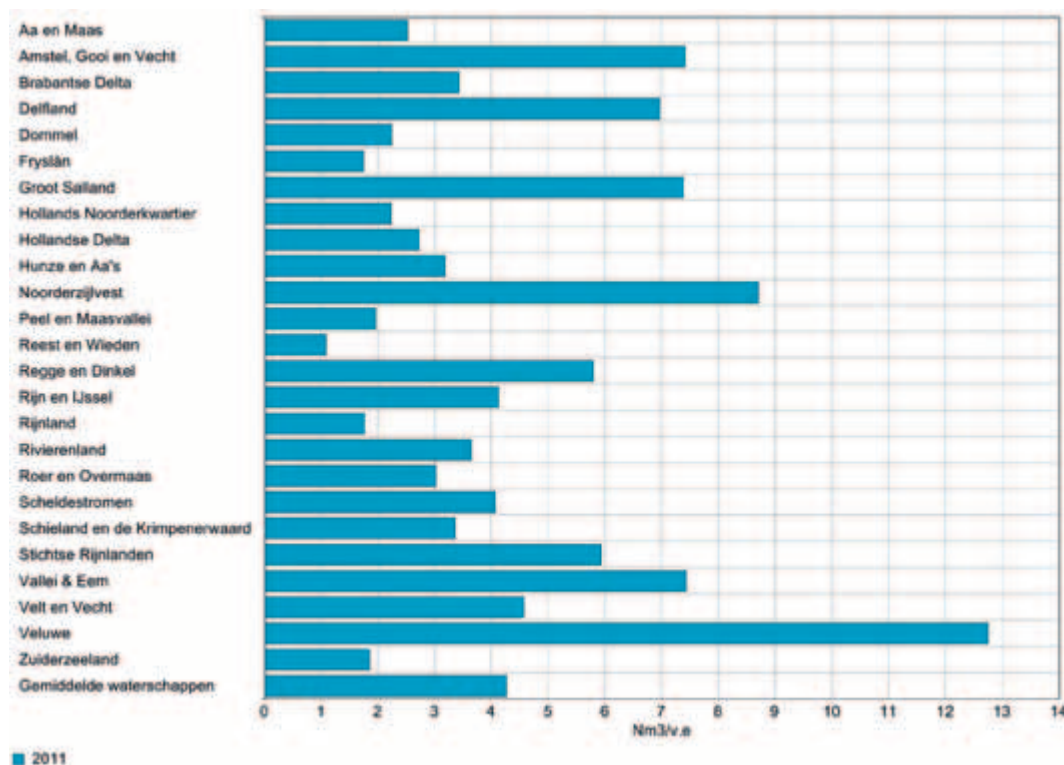
hiervoor ook extra middelen vrijgemaakt. 73% van de waterschappen onderzoekt de mogelijkheid om duurzame energie verder in te zetten. Het concept van de Energiefabriek wordt door veel waterschappen als voorbeeld gehanteerd voor het verder uitrollen van duurzame energie- (en grondstoffen) productie.

Ook mobiliteitsbeleid begint steeds meer de aandacht van de waterschappen te krijgen. Bijna de helft van de waterschappen onderzoekt hoe de emissie uit vervoerskilometers kan worden beperkt en vaak is er stimuleringsbeleid voor duurzaam transport (fiets/OV). Mobiliteit tijdens het werk krijgt wel meer aandacht dan woon-werk verkeer. Bij nieuwbouw en renovatie van gebouwen wordt eigenlijk altijd rekening gehouden met energie-efficiency. De MJA is hierbij een belangrijke stimulans. Alle waterschappen zijn hier mee bezig. Volledige energie-neutraliteit, om te beginnen bij gebouwen, wordt op dit moment echter economisch nog niet haalbaar geacht.

De energie-efficiency is voor de afvalwaterzuiveringstaak verder op streek dan voor het watersysteembeheer.

Duurzame energie

In 2011 was 87% van het totale energieverbruik van de waterschappen duurzaam. 25% van het energieverbruik wordt inmiddels op duurzame wijze door de waterschappen zelf geproduceerd. Daarnaast kopen de waterschappen gemiddeld voor 62% duurzame energie in. Sommige waterschappen scoren een percentage dat hoger is dan 100%. Dit komt omdat in die situaties een deel van de opgewekte energie wordt doorgeleverd of wordt teruggeleverd aan het net.

Figuur 9.1.5 Nuttig gebruik biogas in 2011 [Nm³ per v.e.]

INNOVATIE VIVACE

Wij ervaren dagelijks hoe groot de denkkraft in onze eigen regio is; dat kan alleen maar meer worden als we ook mondiaal deuren naar elkaar open zetten.

Peter Schrijver, heemraad Waterschap Rijn en IJssel

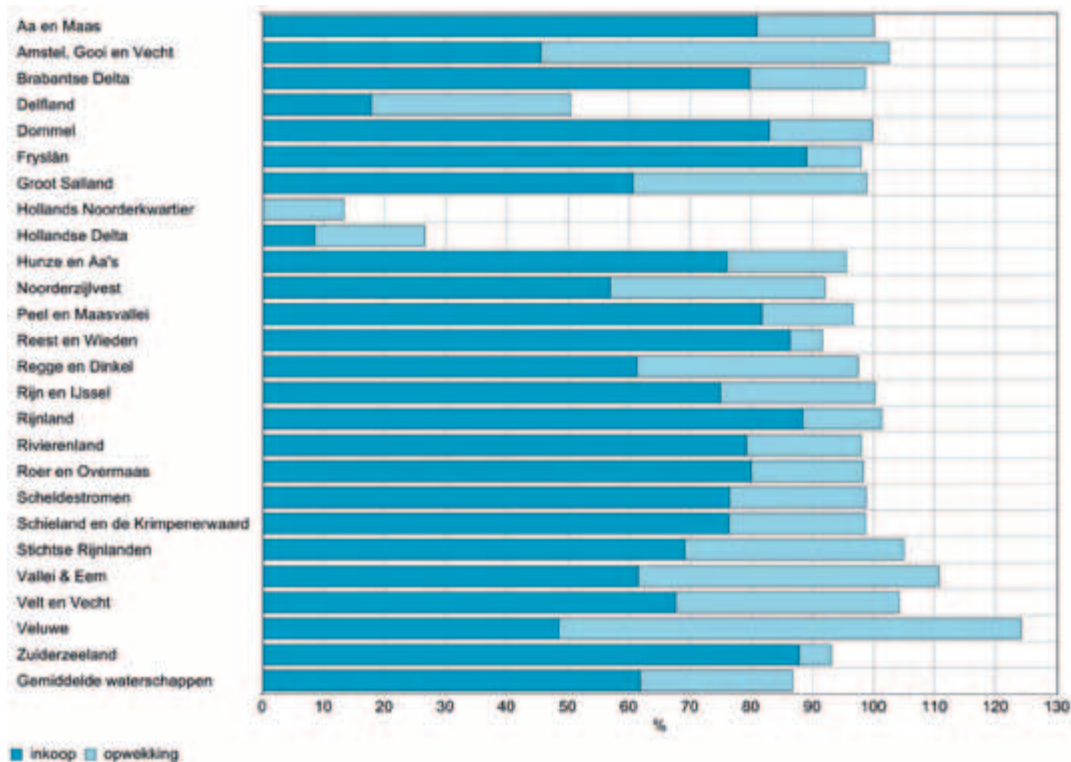
Project	VIVACE
Initiatiefnemer(s)	Waterschap Rijn en IJssel, in samenwerking met Tauw bv, Wetterskip Fryslân en provincie Overijssel
Thema	Klimaat en energie

Waterkracht is in deze tijd een aantrekkelijke alternatieve en duurzame energiebron. De huidige systemen die in omloop zijn, brengen echter nadelen met zich mee. Zo hebben vissen er meestal zwaar onder te lijden en weegt de geringe energieopbrengst niet op tegen de investering. Maar het innovatief Amerikaans systeem VIVACE (Vortex Induced Vibration for Aquatic Clean Energy) rekent af met deze problemen. VIVACE is voorzien van afgeronde delen en is mede daardoor visvriendelijk. Bovendien is het systeem zo ontworpen dat substantiële energieproductie al begint bij lage stroomsnelheden (tot 1 m/s). Tauw bv haalde een proefopstelling naar Nederland voor enkele pilots, onder meer in het beheersgebied van mede-investeerder Waterschap Rijn en IJssel.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:

Marcel Bleumer

T 0314 - 369369 M m.bleumer@wrij.nl

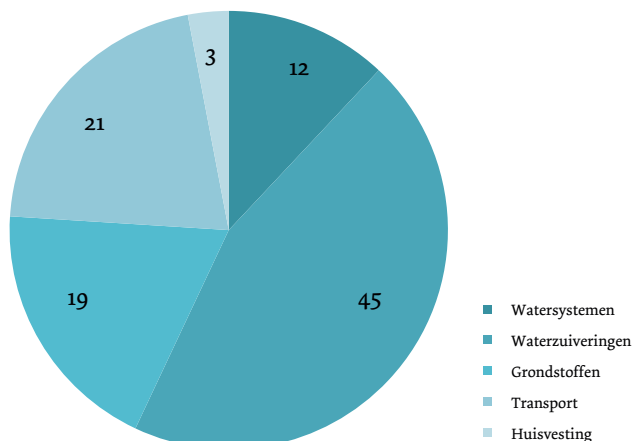

Figuur 9.1.6 Percentage duurzame energie in 2011

In de periode 2006-2011 is binnen de afvalwaterzuiveringen voor in totaal 521 TJ aan nieuwe opwekking van duurzame energie maatregelen doorgevoerd en is de inkoop van duurzame energie geïntensiveerd met bijna 4.400 TJ. Dit is gelijk aan respectievelijk 5,4% en 45,7% van het totaal primair energieverbruik van de waterschappen.

Terugdringen broeikasgasemissies

De waterschappen worden in de praktijk van het waterbeheer regelmatig geconfronteerd met de effecten van klimaatverandering (zeespiegelstijging, toename neerslagextremen en grote kans op watertekorten). Het is dan ook logisch dat de waterschappen zich willen inspannen voor het terugdringen van het broeikaseffect. Dat heeft in 2010 geresulteerd in de afspraak in het eerder genoemde Klimaatakkoord om de emissie van broeikasgassen tussen 1990 en 2020 met 30% terug te dringen.

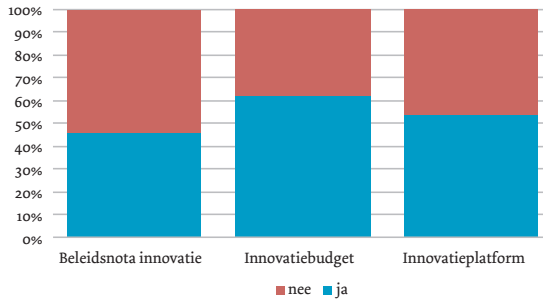
Figuur 9.1.7 Aandeel CO₂ emissie per activiteit (2011)

De totale broeikasgas-emissie in 2011 gerelateerd aan de activiteiten van de waterschappen is gelijk aan 291.171 ton CO₂. Dit is exclusief de emissie van diffuus lachgas en methaan. Uit figuur 9.1.7 blijkt dat afvalwaterzuivering de grootste bijdrage (43%) aan de broeikasgasemissie van de waterschappen levert. Dat komt vooral doordat hierbij veel energie gebruikt wordt. Het gebruik van hulpstoffen bij het zuiveringsproces als metaalzouten en polymeren (20%) en transport (22%) zijn andere bronnen voor de broeikasgasemissies. Van die laatste categorie wordt 1/3 deel van de emissie veroorzaakt door het transport van zuiveringslib.

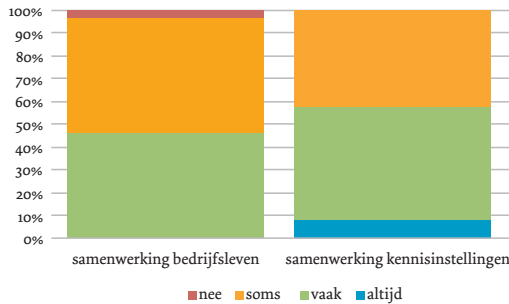
Naast het opwekken van duurzame energie in de vorm van biogas leveren het inkopen van groene stroom en de inkoop van duurzame goederen ook een belangrijke bijdrage aan het terugdringen van broeikasgasemissies.

9.2 Innovaties

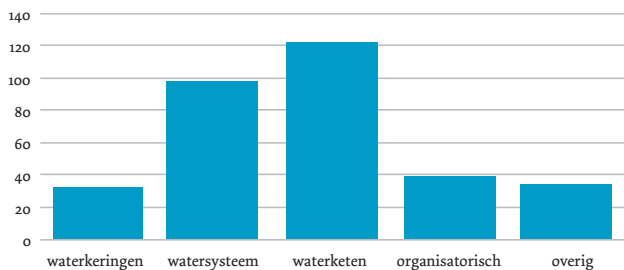
Modern en duurzaam waterbeleid vraagt om vernieuwing en kennisontwikkeling. Nieuwe beheerconcepten en technologieën zijn nodig om tegen aanvaardbare kosten invulling te geven aan watertaken op het gebied van veiligheid, droge voeten en voldoende en schoon water. In 2011 hebben de waterschappen daartoe een gezamenlijke Visie op innovatie opgesteld. Daarin stellen de waterschappen dat ze de samenwerking met burgers, kennisinstellingen en bedrijven intensiveren. Door samenwerking kunnen nieuwe werkwijzen en technologieën in het waterbeheer sneller tot ontwikkeling komen. Deze zienswijze geeft de waterschappen ook een positie in de Topsector Water.

Figuur 9.2.1 Innovatiebeleid

Figuur 9.2.2 Samenwerking

Figuur 9.2.3 Aantal innovatieprojecten

Alle waterschappen werken aan innovaties in het regionale waterbeheer. Het totale aantal innovatieprojecten in 2011 bedroeg circa 325. Tussen de waterschappen kan op dat vlak nog beter worden samengewerkt. Vooral waar het gaat om het agenderen van vraagstukken, het initiëren en opschalen van pilots en de export naar het buitenland. Daarom is recentelijk een Innovatieplatform gestart, waarin de waterschappen en de STOWA hun krachten bundelen. In het platform staat het versnellen van het innovatieproces centraal en delen de waterschappen hun kennis- en innovatieagenda's. Daarmee kan de gezamenlijke innovatiebehoefte vastgesteld worden, waarna deze aan het bedrijfsleven en de kennisinstellingen wordt voorgelegd. Daarnaast werken de waterschappen ook aan een modern inkoop- en aanbestedingsbeleid dat marktpartijen stimuleert om te innoveren.

Een gedeelde innovatiebehoefte van de waterschappen is onder andere te zien bij de uitwerking van de concepten voor de Energie- en Grondstoffabriek. In 2011 is een Green Deal gesloten tussen de waterschappen, het Ministerie van EL&I en Ministerie van IenM, om 12 grootschalige Energiefabrieken te realiseren en op drie tot vijf rioolwaterzuiveringsinstallaties fosfaat terug te winnen. Dit vraagt om nieuwe werkwijzen en technologieën.

Een andere gedeelde innovatiebehoefte is verwoord in de Green deal Waterhouderij. De Waterhouderij is gericht op een zelfvoorzienende waterbehoefte. De grondgebruikers vangen regenwater op en stellen dit vervolgens beschikbaar aan hun omgeving voor verschillende functies. In drie pilotgebieden (Walcheren, Noord-Brabant en Overijssel) gaan waterschappen samen met ondernemers, LTO en Staatsbosbeheer aan de slag.

Beide green deals illustreren dat innovatie in het waterbeheer gaat over andere beheerconcepten waar nieuwe technologieën uit voort kunnen komen. Vanuit het perspectief van de Topsector Water zijn juist deze technologieën interessant vanwege hun exportpotentieel. Onlangs werd de eerste Nereda waterzuivering geopend. 'Nereda' staat voor een nieuwe zuiveringstechnologie met minder chemicaliën- en energieverbruik, een significant kleiner bouwoppervlak en een sterke vermindering van kosten. Inmiddels wordt deze techniek bij Waterschap Veluwe toegepast op een rioolwaterzuiveringsinstallatie.

Daarnaast zijn de waterschappen ook bezig met organisatorische innovatie, bijvoorbeeld via shared services maar ook via Het Nieuwe Werken (tijd- en plaatsafhankelijk) dat bij steeds meer waterschappen wordt ingevoerd.

Uit de inventarisatie van de innovatie-initiatieven van waterschappen blijkt dat een meerderheid van de waterschappen een apart budget heeft om onderzoek te doen om innovaties te ontwikkelen. De waterschappen willen een open platform zijn. Bijna de helft werkt vaak samen met het bedrijfsleven bij het ontwikkelen van innovaties en ruim de helft altijd of vaak met kennisinstellingen. Het samen ontwikkelen van innovaties in de driehoek van kennis, onderneming en overheid gebeurt dus vaak, maar kan duidelijk ook nog versterkt worden.

9.3 Inkopen en aanbesteden

Duurzaam inkopen

Duurzaamheid speelt een belangrijke rol bij energieverbruik, inkoop, materiaalverbruik, bouwen, transport, gedrag, beheer en inrichting. Het uiteindelijke resultaat moet zijn dat het

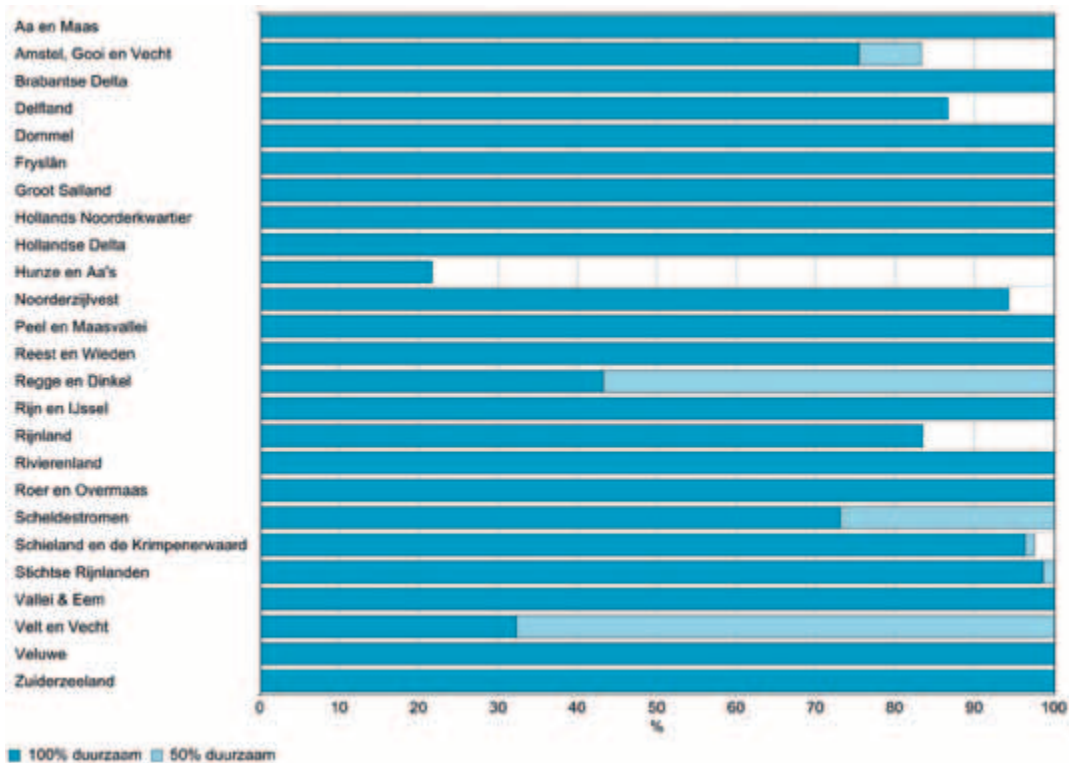
Wat is duurzaam inkopen?

Duurzaam inkopen is het toepassen van milieucriteria bij de inkoop van producten, diensten en werken. Door als overheden duurzaam in te kopen, krijgt de markt voor duurzame producten een stevige impuls. De gezamenlijke overheden stellen duurzaamheidscriteria op voor verschillende productgroepen. Per productgroep worden minimeisen en wensen opgesteld voor milieupaspecten. Een leverancier moet aan de minimeisen voldoen voor het leveren van duurzame producten, diensten of werken. Op de wensen kunnen leveranciers zich onderscheiden, net als op de prijs. Duurzaam inkopen betekent dat inkopen voldoen aan de minimeisen die voor de desbetreffende productgroepen zijn opgesteld. De doelstelling 100% duurzaam inkopen betekent dat 100% van het inkoopvolume aan producten, diensten en werken waarvoor duurzaamheidscriteria zijn vastgesteld, voldoet aan de minimeisen voor de desbetreffende productgroepen.

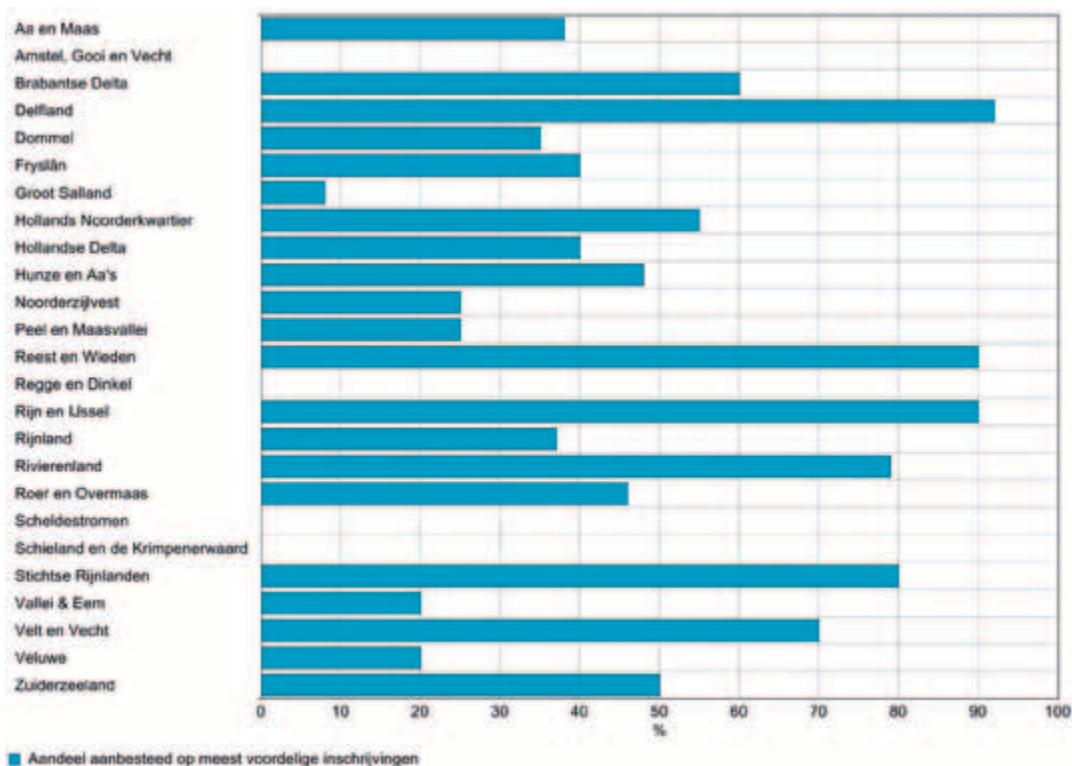
aspect duurzaamheid bij alle handelingen van het waterschap wordt meegenomen, net zoals dat nu ook het geval is met financiële aspecten. Vrijwel alle waterschappen beschikken sinds 2007 over een vastgesteld duurzaamheidsbeleid. De waterschappen hebben gezamenlijk de doelstelling dat in 2010 minimaal 50% en in 2015 100%, van hun inkoop voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de overheid. De duurzaamheid-

criteria zijn opgesteld door AgentschapNL en in 2009 landelijk vastgesteld.

Het gemiddeld percentage duurzame inkoop bij de waterschappen is gestegen van 38% in 2009 naar 85% in 2010 (bron: Landelijk monitor Duurzaam inkoop Ministerie van IenM). Hiermee is de gezamenlijke ambitie van 50% duurzaam

Figuur 9.3.1 Percentage duurzaam inkoop (2010)

Figuur 9.3.2 Aanbesteding volgens meest voordelige inschrijving (2011)

inkopen in 2010 ruim gehaald. Het percentage duurzaam inkopen is in 2010 ruim verdubbeld ten opzichte van 2009. Dit is te verklaren doordat in 2009 de duurzaamheidscriteria zijn vastgesteld. In 2010 was er dus duidelijkheid over de criteria en konden de waterschappen deze ook breed toepassen. Andere verklaring voor deze enorme stijging is de grote aandacht voor Duurzaam Inkopen in 2010. In dit jaar is er vanuit de Unie van Waterschappen een intensief traject gestart om waterschappen te ondersteunen bij het toepassen van de criteria. Hiervoor is een communicatietraject gestart, zijn bijna alle inkopers getraind, is er een symposium georganiseerd en is ook bestuurlijk niveau veel aandacht besteed aan dit onderwerp.

Inkoop en aanbesteding

Waterschappen geven een groot deel van de begroting uit aan inkoop van goederen, diensten en werken. Boven een bepaald bedrag moet de overheid een opdracht om bijvoorbeeld een dienst of product te leveren (Europees) aanbesteden. Waterschappen moeten zich daarbij houden aan de regels zoals deze zijn opgenomen in het Besluit aanbestedingsregels voor overheidsopdrachten (Bao). Recentelijk is een voorstel voor een nieuwe nationale Aanbestedingswet ingediend die naar alle waarschijnlijkheid in werking treedt per 1 januari 2013. Deze wet moet vooral kleinere bedrijven een eerlijker kans geven op een opdracht. Recent onderzoek van het Aanbestedingsinstituut Bouw & Infra heeft laten zien dat de kwaliteit van aankondigen van de aanbestedingen van de waterschappen sterk is verbeterd. Verder hebben ervaringen geleerd dat overheden met professioneel georganiseerde inkoop- en aanbestedingsprocessen veel geld kunnen besparen doordat slimmer wordt ingekocht. Mede omdat de waterschappen grote volumes op de markt inkopen, zijn er voldoende

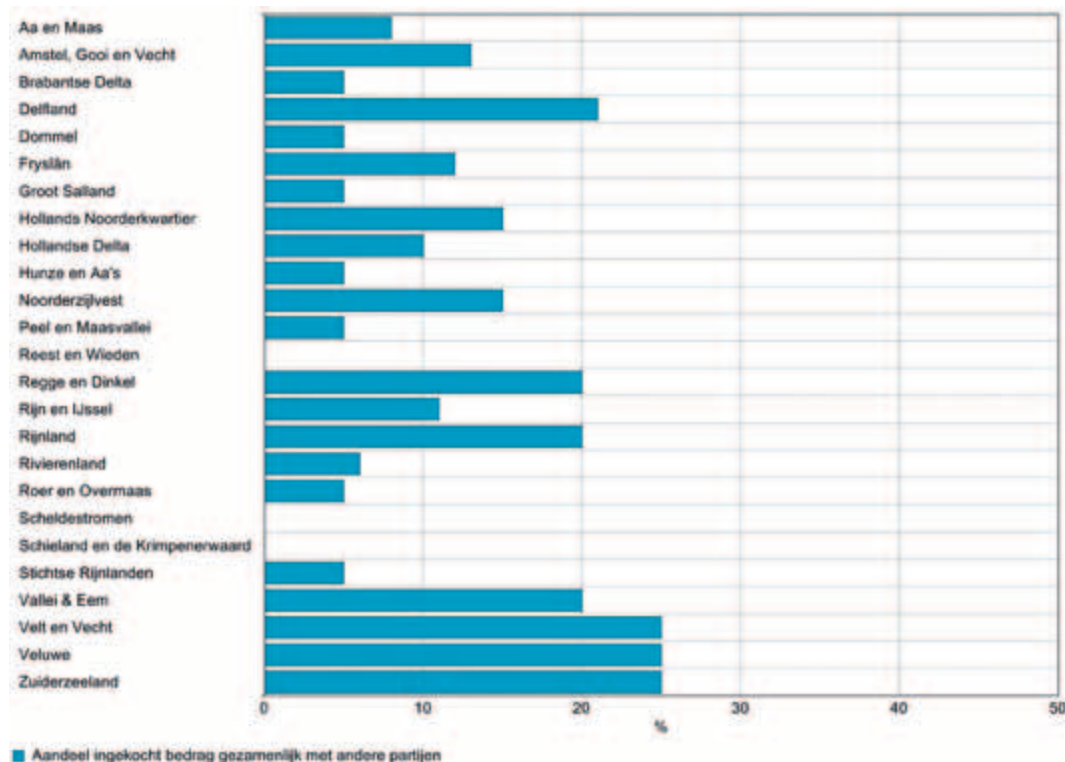
redenen voor hen om het inkopen en aanbesteden verder te professionaliseren. Sinds 1 december 2006 loopt hiervoor een landelijk project, dat door de Unie van Waterschappen wordt gecoördineerd. Onder andere is afgesproken de drempelbedragen te harmoniseren. Ook is afgesproken om de komende jaren nog meer dan nu al gebeurt gezamenlijk in te kopen en aan te besteden. Niet alleen met waterschappen, maar ook met andere overheden.

In de onderstaande grafieken is voor de jaren 2009 en 2011 per waterschap aangegeven voor welk percentage de opdracht is gegund volgens het criterium van de meest voordelige inschrijving en voor hoeveel procent er gezamenlijk wordt ingekocht met andere partijen.

Gemiddeld genomen gunnen de waterschappen in 2011 eenzelfde percentage van de opdrachten (54%) op grond van de economisch meest voordelige inschrijving als in 2010. Het streven is dat dit percentage de komende jaren verder stijgt. Verder laat een aantal waterschappen in 2011 een duidelijke toename zien in de gezamenlijke aanbesteding met andere partijen ten opzichte van 2010 (gemiddeld van 14 naar 18%). Ook op dit aspect streven de waterschappen de komende jaren naar verdere groei.

9.4 Integriteit

Het is belangrijk dat waterschappen over een adequaat integriteitbeleid beschikken. Waterschappen willen immers moderne, betrouwbare overheden zijn en door anderen als een integere samenwerkingspartner worden beschouwd. In 2011 hebben de waterschappen daarom een plan van aanpak

Figuur 9.3.3 Gezamenlijk ingekocht bedrag (2011)

opgesteld om het integriteitbeleid (inclusief de bestuurlijke integriteit) bij de waterschappen te actualiseren en gezamenlijk activiteiten uit te werken. Het organisatiebreed zichtbaar en toetsbaar maken van integriteit wordt bij de waterschappen nog verder ontwikkeld.

Het gaat onder andere om de ontwikkeling van een toolkit voor de waterschappen en borging van het integriteitbeleid in de sector.

In de visie van de waterschappen wordt integer handelen gezien als een kenmerk van kwaliteit van het werk dat wordt bevorderd door de implementatie van de basisnormen integriteit. Deze basisnormen zijn in feite de voorwaarden voor integer handelen door bestuurders en ambtenaren. Met deze normen wordt bevorderd dat integriteit onderdeel uitmaakt van de reguliere werkprocessen. Mede op basis van dilemma's die zich op diverse terreinen kunnen voordoen, worden regelingen geïntroduceerd die helderheid bieden over wat wel en niet kan.

Recent is het onderzoek Monitor Integriteit Openbaar Bestuur naar integriteitbeleid en -beleving onder bestuurders en ambtenaren uitgevoerd. De resultaten zijn vergeleken met onderzoeken in 2007 en 2004. De conclusie is dat een meerderheid van de ambtelijke organisaties binnen het openbaar bestuur op bijna alle punten voldoet aan de wetten en normen rond integriteit. Op meerdere onderdelen voldoet zelfs meer dan negentig procent van de organisaties aan de wetten en normen. Alleen aan de wetten en normen rondom kwetsbare functies, handelingen en processen en de melding van financiële belangen wordt door minder dan de helft van de organisaties uitvoering aan gegeven. Voor waterschappen geldt dat ze niet altijd over een regeling nevenwerkzaamheden beschikken, terwijl ze een meer dan gemiddelde toename laten zien in de scholing en vorming.

Verder geeft ook een ruime meerderheid van de bestuurlijke organisaties uitvoering aan de gemeten wetten en normen. Ten opzichte van 2004 laten de resultaten over het algemeen een positieve ontwikkeling in het integriteitbeleid van de bestuurlijke organisatie zien. Aan de regeling voor de verplichte openbaarmaking van nevenwerkzaamheden van bestuurders is sinds 2007 vaker uitvoering gegeven.

9.5 Internationale samenwerking

Waterschappen bevinden en bewegen zich al een flink aantal jaren in een internationale context. De invloed vanuit Europa speelt hierbij een belangrijke rol: Praktisch alle wetgeving op het gebied van water en milieu komt immers uit Brussel. Het is belangrijk dat dit beleid voor de Nederlandse waterschappen geen onhaalbare verplichtingen met zich meebrengt. Een effectieve belangenbehartiging is daarom essentieel. Dit doen de waterschappen door middel van Bureau Brussel, een gezamenlijke vertegenwoordiging ter plaatse met de Vereniging van waterleidingbedrijven. Betrokkenheid bij de inhoudelijke positiebepaling op Europese dossiers draagt sterk bij aan het succes van de belangenbehartiging. De waterschappen leveren hiervoor inhoudelijke bijdragen. Ook wordt er een actieve belangenbehartiging gevoerd op de doelstellingen van Europese subsidieprogramma's, zodat subsidieaanvragen van waterschappen een goede kans maken gehonoreerd te worden.

Natuurlijk houdt water niet op bij de grens. Grensoverschrijdende samenwerking, volgend uit de Kaderrichtlijn Water, is een dagelijkse taak voor de waterschappen, evenals het opereren in internationale stroomgebieden. Samen met de Belgische en Duitse partners beheren waterschappen grensoverschrijdende watersystemen of delen ze afvalwaterzuiveringen. Ook hebben de waterschappen een stem in de internationale Riviercommissies voor Rijn, Maas, Schelde en Eems.

Waterschappen zijn ook actief op het gebied van internationale samenwerking. Dit veelal vanwege hun specifieke kennis op het gebied van (water)governance, waterbeheer (kwantiteit en kwaliteit), sanitatie, inrichting van een deltagebied en natuurlijk de ervaring met multi-stakeholder benaderingen. De afgelopen jaren is de samenwerking met partijen in het buitenland gegroeid. In Unieverband richten de waterschappen zich op een beperkt aantal landen en sluiten ze zoveel mogelijk aan bij het nationale beleid en het programma Water Mondiaal. Dit om de krachten te bundelen en om beter in te kunnen spelen op de vraag naar water(schaps)kennis.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 GEBIEDSKENMERKEN

Gebiedskennmerken

	Totale opp. [hectare]	Inwoners in beheer gebied [aantal]	Bemalen gebied [%]	Vrij afstromend gebied [%]	Lengte hoofdwater- lopen in beheer [Kilometer]	Lengte overige waterlopen in beheer [Kilometer]	Lengte primaire water- keringen in beheer [Kilometer]	Lengte niet- primaire water- keringen in beheer [Kilometer]	Rwzi's [aantal]
Aa en Maas	161.007	698.000	17	83	2.660	3.742	105	166	7
Amstel, Gooi en Vecht	70.412	1.200.000	79	21	1.590	8.800	58	853	12
Brabantse Delta	170.744	806.005	49	51	4.060	8.115	134	425	17
Delfland	40.547	1.400.000	95	5	1.137	3.384	54	689	4
Dommel	151.237	835.000	4	96	1.807	11.482	0	79	8
Fryslân	346.000	650.000	96	4	5.878	33.000	210	3.652	28
Groot Salland	118.000	360.000	58	42	2.234	1.904	208	313	9
Hollands Noorderkwartier	196.400	1.100.000	89	11	3.500	16.500	340	1.600	22
Hollandse Delta	101.809	870.000	84	16	1.808	5.486	365	415	23
Hunze en Aa's	207.000	420.000	39	61	3.525	10.000	50	720	13
Noorderzijlvest	144.000	375.000	76	24	2.467	0	66	471	15
Peel en Maasvallei	128.690	410.000	0	100	1.460	649	95	0	6
Reest en Wieden	137.500	220.000	22	78	2.245	3.883	34	317	8
Regge en Dinkel	134.633	620.000	0	100	855	1.849	0	147	19
Rijn en IJssel	195.000	650.000	10	90	4.012	0	144	89	13
Rijnland	107.945	1.300.000	99	1	2.108	10.116	83	1.646	28
Rivierenland	201.000	980.000	81	19	4.247	8.808	559	489	39
Roer en Overmaas	92.261	718.038	0	100	978	1.500	81	35	12
Scheldestromen	190.273	382.000	96	4	2.863	9.168	491	527	16
Schieland en de Krimpenerwaard	35.113	578.666	98	2	925	5.035	71	340	9
Stichtse Rijnlanden	83.021	775.000	80	20	1.485	8.866	76	530	17
Vallei & Eem	106.978	627.500	12	88	1.006	9.200	47	89	8
Veit en Vecht	92.412	210.000	21	79	1.437	531	0	300	7
Veluwe	137.855	431.400	23	77	1.470	13.300	82	35	8
Zuiderzeeland	150.000	396.074	100	0	1.200	207	207	43	5
Totaal	3.499.837	17.012.683	54	46	56.957	175.525	3.560	13.970	353

Bron: ABF Research, WAVES - Waterschap Analyse- en VerbeterSysteem

BIJLAGE 2 INVESTERINGEN

Bruto uitgaven (2011) [euro]

	Waterkeringen	Watersystemen	Zuiverings- technische werken	Wegen	Vaarwegen	Overig	Bruto uitgaven: Totaal
Aa en Maas	4.579.520	22.569.577	10.592.762	0	0	3.060.694	42.926.441
Amstel, Gooi en Vecht	22.404.060	21.952.957	11.487.331	0	397.592	2.473.362	58.746.649
Brabantse Delta	6.841.947	12.489.203	18.939.378	0	573.714	3.933.531	43.155.021
Delfland	8.004.000	14.345.985	10.301.229	0	0	2.990.114	35.311.304
Dommel	0	22.950.421	22.699.966	0	0	4.527.297	52.018.559
Fryslân	19.518.119	7.743.857	4.068.632	0	0	2.561.117	33.891.725
Groot Salland	2.695.000	9.834.507	6.470.000	0	0	816.000	20.299.507
Hollands Noorderkwartier	45.255.279	18.662.797	38.017.577	1.280.535	150.620	15.192.799	119.141.490
Hollandse Delta	8.534.050	5.533.490	6.388.011	4.512.867	0	537.863	25.583.870
Hunze en Aa's	3.276.958	9.231.808	3.447.251	0	166.805	900.894	17.023.716
Noorderzijlvest	1.983.901	11.689.171	5.206.402	0	228.833	2.601.594	22.194.490
Peel en Maasvallei	885.268	10.374.013	0	0	0	821.481	12.261.854
Reest en Wieden	25.536	9.114.399	13.831.858	0	0	527.443	23.535.442
Regge en Dinkel	2.948.000	20.015.000	16.117.000	0	0	1.184.000	40.434.000
Rijn en IJssel	3.615.254	13.588.195	23.698.190	0	194.554	1.037.676	42.137.598
Rijnland	20.281.000	53.663.000	16.530.000	0	0	3.090.000	95.529.000
Rivierenland	19.224.000	12.619.000	11.553.000	0	29.000	4.065.000	48.477.000
Roer en Overmaas	3.392.455	8.847.677	0	0	0	463.775	12.805.298
Scheldestromen	7.390.393	11.597.070	4.889.386	5.663.327	0	2.841.985	33.860.694
Schieland en de Krimpenerwaard	39.828.002	19.005.549	8.368.451	2.588.000	0	2.411.000	72.696.002
Stichtse Rijnlanden	2.144.035	15.685.367	13.039.058	0	0	1.218.643	32.939.558
Vallei & Eem	5.382.878	4.271.658	13.125.536	0	0	1.139.480	24.005.464
Velt en Vecht	0	4.367.272	2.708.835	0	0	1.626.191	8.772.933
Veluwe	356.745	16.835.162	8.346.036	0	0	2.946.683	31.332.338
Zuiderzeeland	575.302	3.841.788	3.236.451	0	0	994.840	8.648.381
Waterschapsbedrijf Limburg	0	0	27.670.000	0	0	349.000	28.019.000
Totaal	229.141.702	360.828.923	300.732.340	14.044.729	1.741.118	64.312.462	985.747.334

Bron: ABF Research, WAVES - Waterschap Analyse- en VerbeterSysteem

BIJLAGE 3 NETTO KOSTEN BELEIDSVELDEN

Totaal netto kosten (2011) [euro]

	Planvorming	Aanleg en onderhoud waterkeringen	Inrichting en onderhoud watersystemen	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	Aanleg en onderhoud wegen
Aa en Maas	5.000.464	3.195.538	28.663.544	45.521.620	0
Amstel, Gooi en Vecht	8.223.928	11.709.598	31.700.832	70.425.813	0
Brabantse Delta	4.556.107	3.927.270	35.940.766	51.432.119	0
Delfland	8.270.111	10.214.660	37.908.280	115.139.564	0
Dommel	2.708.000	4.443.056	19.983.944	60.083.000	0
Fryslân	8.969.170	10.407.654	38.494.866	36.915.145	0
Groot Salland	1.961.979	6.805.455	22.165.251	19.270.035	0
Hollands Noorderkwartier	9.701.902	8.842.487	51.463.059	63.497.520	15.319.953
Hollandse Delta	4.099.259	12.900.069	31.249.426	57.890.458	8.407.812
Hunze en Aa's	2.190.281	1.036.060	27.759.573	31.905.685	0
Noorderzijlvest	2.095.802	2.157.540	21.225.356	20.113.617	0
Peel en Maasvallei	1.660.468	5.344.705	16.118.728	25.373.820	0
Reest en Wieden	1.142.285	1.795.276	16.785.441	16.558.217	0
Regge en Dinkel	4.006.600	0	23.952.860	30.846.451	0
Rijn en IJssel	2.273.407	3.018.056	26.744.122	34.555.925	0
Rijnland	9.709.000	7.786.000	50.516.000	70.706.000	0
Rivierenland	9.152.000	15.778.000	41.337.000	55.103.000	7.474.000
Roer en Overmaas	2.899.920	1.851.833	17.395.699	44.765.317	0
Scheldestromen	5.216.491	8.221.768	24.798.681	26.397.750	9.083.540
Schieland en de Krimpenerwaard	3.858.000	8.412.000	17.548.000	28.906.000	2.432.000
Stichtse Rijnlanden	4.803.815	10.357.504	26.296.595	45.188.626	0
Vallei & Eem	3.493.000	2.078.000	12.115.000	31.754.000	0
Velt en Vecht	1.601.530	220.942	11.494.986	13.188.789	0
Veluwe	3.367.699	1.797.909	12.226.932	26.234.427	0
Zuiderzeeland	3.375.733	5.848.687	23.843.822	22.625.917	0
Waterschapsbedrijf Limburg	390.000	0	0	67.193.000	0
Totaal	114.726.951	148.150.067	667.728.763	1.111.591.815	42.717.305

Bron: ABF Research, WAVES - Waterschap Analyse- en VerbeterSysteem

Legenda:
- Niet van toepassing

Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	Vergunningverlening en handhaving keur	Beheersing van lozingen	Vergunningverlening en handhaving grondwater	Heffing en invordering	Bestuur en communicatie	Totaal
0	3.938.867	1.471.896	0	4.972.874	4.394.663	97.159.466
1.096.273	4.051.607	3.947.021	316.068	10.691.494	6.357.502	148.520.136
2.734.709	2.855.440	4.524.371	15.085	6.608.341	3.875.111	116.469.319
0	4.676.874	3.588.781	0	7.393.762	7.427.677	194.619.709
0	60.000	1.750.000	0	4.153.000	1.722.000	94.903.000
0	2.307.040	2.997.697	103.373	4.102.337	3.581.679	107.878.961
0	465.823	2.212.830	194.049	2.658.342	2.891.065	58.624.829
4.175.597	4.480.508	2.605.667	0	11.394.126	7.940.701	179.421.520
688.849	3.154.818	2.595.127	172.368	5.524.959	3.820.822	130.503.967
1.141.666	997.134	1.849.932	0	3.021.737	4.323.638	74.225.706
328.718	541.711	2.524.108	10.000	3.088.730	2.844.503	54.930.085
0	2.876.115	88.666	0	2.666.722	2.520.667	56.649.891
22.795	9.269	2.026.984	0	1.827.976	1.198.972	41.367.215
0	686.988	2.426.022	0	5.177.766	2.758.398	69.855.085
0	832.354	1.374.108	0	5.296.909	3.904.117	77.998.998
0	4.257.000	2.846.000	225.000	6.550.000	3.931.000	156.526.000
361.000	5.821.000	1.102.000	0	4.035.000	6.883.000	147.046.000
0	1.687.893	895.902	80.490	5.202.694	2.719.969	77.499.717
0	1.388.716	2.202.368	174.794	2.295.365	2.968.847	82.748.320
166.000	3.510.000	731.000	0	3.696.000	2.141.000	71.400.000
247.049	2.107.617	3.152.704	0	3.788.911	3.145.697	99.088.518
0	1.111.000	1.687.000	202.000	4.171.000	3.073.000	59.684.000
0	437.195	1.214.049	-	1.240.370	2.241.440	31.639.301
0	700.484	722.649	231.652	3.739.494	4.060.504	53.081.750
0	722.074	3.226.231	102.956	3.251.590	2.957.998	65.955.008
0	0	149.000	0	0	348.000	68.080.000
10.962.656	53.677.527	53.912.113	1.827.835	116.549.499	94.031.970	2.415.876.501

BIJLAGE 4 TARIEVEN WATERSCHAPPEN

Basistarieven watersysteemheffing 2012

	Basistarieven watersysteemheffing				Eventuele tariefdifferentiatie
	Ongebouwd	Natuur	Gebouwd	Ingezetenen	
	in € per ha	in € per ha	% WOZ-waarde	in € per huishouden	
Aa en Maas	51,18	2,20	0,02499%	43,00	75% korting voor buitendijks gelegen (ongebouwd)
Amstel, Gooi en Vecht	57,59	5,64	0,01439%	89,16	
Brabantse Delta	37,84	1,84	0,02560%	44,27	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
De Dommel	30,44	1,15	0,01464%	31,80	30% korting voor gelegen in waterberging (ongebouwd)
De Stichtse Rijnlanden	60,68	4,60	0,02340%	65,76	
Delfland	119,11	6,59	0,02166%	114,67	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Fryslân	37,30	5,15	0,04964%	70,22	75% korting voor buitendijks gelegen; 25% korting voor gelegen in waterberging (ongebouwd); 50% toeslag voor gelegen in bemalen gebied (ongebouwd)
Groot Salland	66,08	2,72	0,04440%	62,36	75% korting voor buitendijks gelegen
Hollands Noorderkwartier	86,25	4,49	0,04200%	80,92	75% korting voor buitendijks gelegen; 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Hollandse Delta	85,97	3,91	0,03252%	81,08	75% korting voor buitendijks gelegen; 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Hunze en Aa's	49,65	3,28	0,04634%	55,91	75% korting voor buitendijks gelegen
Noorderzijvest	49,35	3,61	0,04830%	54,56	75% korting voor buitendijks gelegen
Peel en Maasvallei	37,03	2,25	0,02820%	44,65	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Reest en Wieden	52,52	2,03	0,04520%	98,17	
Regge en Dinkel	47,07	2,84	0,03430%	47,51	75% korting voor gelegen in waterberging (ongebouwd); 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Rijn en IJssel	32,77	1,38	0,02640%	35,98	75% korting voor buitendijks gelegen
Rijnland	68,75	4,00	0,01559%	86,20	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Rivierenland	62,04	3,52	0,03156%	70,51	50% korting voor buitendijks (ook voor natuur); 100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Roer en Overmaas	32,13	2,34	0,02039%	35,95	100% toeslag voor wegen (ongebouwd)
Scheldestromen	49,73	4,28	0,04490%	68,31	
Schieland en de Krimpenerwaard	99,31	3,18	0,02150%	75,58	75% korting voor buitendijks gelegen
Vallei & Eem	28,88	1,32	0,01341%	38,12	50% toeslag in bemalen gebied (ongebouwd)
Velt en Vecht	58,76	1,30	0,04316%	60,22	75% korting voor buitendijks gelegen
Veluwe	30,88	1,62	0,01710%	42,79	100% toeslag in bemalen gebied
Zuiderzeeland	74,24	7,18	0,05110%	67,32	

Tarieven zuiveringsheffing, verontreinigingsheffing en heffing wegenbeheer 2012¹¹

	Wegenbeheer				
	Zuiveringsheffing en verontreinigings	Ongebouwd	Natuur	Gebouwd	Ingezetenen
	in € per v.e.	in € per ha	in € per ha	% WOZ-waarde	in € per huishouden
Aa en Maas	42,60				
Amstel, Gooi en Vecht	54,48				
Brabantse Delta	49,60				
De Dommel	45,48				
De Stichtse Rijnlanden	54,66				
Delfland	85,14				
Fryslân	53,57				
Groot Salland	50,33				
Hollands Noorderkwartier	54,96	17,28	0,77	0,01062%	36,07
Hollandse Delta	50,05	20,82	1,02	0,00862%	17,98
Hunze en Aa's	70,51				
Noorderzijvest	62,62				
Peel en Maasvallei	49,35				
Reest en Wieden	59,64				
Regge en Dinkel	46,01				
Rijn en IJssel	41,76				
Rijnland	53,00				
Rivierenland	52,28	8,20	0,98	0,01241%	39,39
Roer en Overmaas	49,73				
Scheldestromen	53,13	9,98	0,65	0,00880%	12,48
Schieland en de Krimpenerwaard	56,00	32,95	1,71	0,02590%	44,27
Vallei & Eem	47,64				
Velt en Vecht	60,40				
Veluwe	45,32				
Zuiderzeeland	57,25				

¹¹ Waterschap Scheldestromen brengt de kosten voor het wegenbeheer samen met die voor het watersysteembeheer via de watersysteemheffing in rekening. In formele zin stelt het waterschap dan ook geen aparte tarieven voor het wegenbeheer vast. Om een betere vergelijkbaarheid met de andere waterschappen te creëren zijn in bovenstaande overzichten wel aparte 'tarieven' voor de watersysteem- en wegenheffing van Scheldestromen vermeld.

Unie van Waterschappen
Koningskade 40
2596 AA Den Haag
Postbus 93218
2509 AE Den Haag
Telefoon: 070 351 97 51
E-mail: info@uvw.nl
Internet: www.uvw.nl

Tekstproductie: Unie van Waterschappen, Den Haag
Opmaak en druk: Opmeer Drukkerij BV, Den Haag
Fotografie: inZicht fotografie, Henri Cormont
Oplage: 2.000
Uitgave: november 2012

